

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Historiae Societatis Iesv ... Pars

Everardvs / Avctore R. P. Francisco Sacchino Societatis Eivsdem Sacerdote

Orlandini, Nicola

Insvlis, M.DC.LXI.

Liber Septimus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98283](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98283)

HISTORIÆ SOCIETATIS IESV PARTIS QVARTÆ

A. D. 1579. Liber Septimus, Soc. 40.

HOC Anno Procuratorum Conuentus Romæ habitus est incunte Nouembri, quod posterioribus annis, ob opportunitatem, obseruatum, ac sancitum est tempus. Vnus defuit Prouinciæ Belgicæ Procurator, qui Collegijs partim ob tumultus bellicos dissipatis, partim commercijs pestilentia interelusus, legi nequiebat. Pax, consensus, communisque omnium lætitia in conuentu singularis extitit. Nec quicquam inesse causæ visum est, quare Congregatio generalis cogentur. Pontifex eò tempore eximiam suam benignitatem præstitit non modò admittendis humanissimè Patribus; sed etiam collata ad impensas idonea pecuniæ summa: quam suam prope plusquam paternam pietatem aduersus Collegium Romanum prolixius explicauit. Arcta erat Romæ annona, Collegium inopia summa premebat. Claudius Aquauina, qui in Prouincialatu Romano accersitus Neapoli Ioanni Nicolao successerat, omnem difficultatem Beatissimo Patri exposuit. Ille non modò opem tam extremis temporibus necessariam tulit; sed & verbis amplissimis Societatem laudans, adhortatur ad numerum augendum: admonens ne metu inopiæ retardarentur ab quamplurimis aggregandis, quòd talibus auxilijs Christi Ecclesia (ita enim loquebatur) indigeret: nec sine causa Christus Dominus hanc Societatem tam calamitosus temporibus excitasset. Paulò post, quia increbescerat de pestilentia rumor Genuam depopulante; quòd Collegium posset tempestiuè sibi ad quemcunque casum necessaria comparare: cum adnumerari bis mille aureorum nummum iussisset, ac negaret Datarius ea se in promptu habere; addidit vt alicunde, vel seniori accepta, statim repræsenteret. Nec alimenta tantum præbendo corporibus, sed & alacritatem addendo animis, hanc suam quasi cohortem promouere, foris quidem Pontificia benedictione ad omnes transmissa Prouincias: Romæ autem ad commune bonum sua præsentia auctoritatem ei quærens, studebat. Collegium Romanum, Seminarium Collegia etiam Germanicum, & Anglicanum inuist: summè omnia vbiq; probans. Præcipuè laudauit in Germanico Alumnorum numerum theologorum, qui septuaginta censebantur, ac tota familia centum quinquaginta explebat: additis hoc anno aliquot Hungaris, quorum in fundum Sancti Stephani Templum, cui vulgò à figura Rotundo nomen est, cum redditibus suis attribuit. Nec fallebant hæc quasi plantaria spem, indulgentiamque Summi Patris. Ex ijs nobiles, ac frugifera stirpes, iam non solum per Ecclesiæ agrum in terra lætissimo prouentu transferebantur; sed etiam felicissimè in caelestem paradisum. Nam Ioannes Villarius in Germanico eruditus Collegio, cum Neruiæ, qui Diocesis Leodiensis est Pagus, commissam sibi plebem pasceret doctrina, sacramentisque catholicis; dum redit ab ægro, ad quem diuinissimam Eucharistiam detulerat; in via Hæreticis inuadentibus, primùm contumelijs vexatus indignissimis, tum ad acriorem religionis iniuriam ad terram afflictus, sacris vestibus, & vasis impiè conculcatis, postremò per summam immanitatem trucidatus est. Qui nuncius Romam perlatus iuuenum Germanicorum præstantes animos decoris eiusdem, ac palmæ cupidine vehementer succendit. Sed Collegium Anglicanum superioris cœptum anno, hoc verò planè

- 1 Congregatio Procuratorum ad Nouembrem statuta in posterum.
- 2 Gregorius Decimus Gregationis impensas pecuniæ summa summat.
- 3 In Collegio Romano numerum Sociorum augeti mandat.
- 4 Duo nummorum aureorum millia dono mittit.
- 5 Benedictionem etiam absentibus per Prouincias impetitur.
- 6 Romanum Collegium, Seminarium, Collegium Germanicum, & Anglicanum coram inuist.
- 7 Collegium Germanicum summè laudat.
- 8 Hungari adiu Collegio Germanico cum Ecclesia, & redditibus S. Stephani Rotundi.
- 9 Io. Villarius Collegii Germanici Alumnus ab Hæreticis dum Parochi munus exercet occiditur.

Socie-

10
Anglicanum
Collegium So-
cietati commil-
sum.

208

11
Eius fundatio-
nis origo.

12
Guilielmus A-
lanus, adiuuan-
te Audoëno Lu-
douico, ex-
torres Anglos
congregat in
Seminarium
Duaci.

13
Gregor. XIII.
Euerardi suasu
centenos aureos
in singulos
menies ei Se-
minario attri-
buit.

14
Bellis glieen-
tibus in Belgio
Alanus Semina-
rium Rhemos
transfert in Gal-
liam.

15
Audoënus suadet
Pontifici
Romæ aliud
Anglorum Se-
minarium exor-
tare.

16
Sanctis Trini-
tatis Anglorum
Xenodochium
in Collegium
Anglicanum
conuertitur.

17
Collegio præfi-
citur Mauritius
Koleni Kius.

18
Io. Papius Na-
uarola, & Fer-
dinandus Ca-
pecius domesticæ discipli-
næ formam in-
stituant.

19
Honoriçæ A-
lani literæ ab
Euerardo pos-
tulantur, ut
Collegij Angli-
cani curam sus-
cipiat.

Societati commissum Confessorum nobilium, & Martyrum fecunda schola, meretur, ut paulò altius eius origo reperatur. Postquam Elisabetha, Angliæ occupato imperio, grassari in Catholicos cepit; permulti nihil ab pietate Anglo- rum prisca degeneres, iactura patrimonij, & patriæ post religionem habita, exulatum in aliena Regna vltro abiere. In his præcipuè nobilitatis, sapientiæ, ac virtutis fuit Guilielmus Alanus, qui adiuuante Audoëno Ludouico Referendario Apostolico, & Archidiacono Hannoniensi anno millesimo quingentesimo sexagesimooctauo Duaci adolescentes profugos, sparsosque per Academias catholicas colligens, ac stipem vndecunq; corrogans, eorum contubernium instituit: in quo non solum ad vitam vbiuis honestè agendam; sed etiam ad auxiliu laboranti patriæ olim ferendum instruerentur: ne paucis, qui restabant, catholicis pastoribus in Anglia senio, vel iniurijs impiorum consumptis, paulatim religio sancta aboleretur. Inde vsque à principio hanc Nationem, & Societatem singulari caritate Deus coniunxit, ut vehementer piam adeo iuuentem, tamque honesta causa suis extorem sedibus adiutam Societas cuperet: & iuuenes Angli mira fiducia, & facilitate Societatis disciplinam sequerentur. Anno tandem millesimo quingentesimo septuagesimoquinto, commendatione in primis Patris Euerardi, Gregorius Pontifex centenos in mensem aureos in alimenta Duaceno Seminario addixit. Quo subsidio admodum amplificatum, cum maximè floureret; anno superiore dum cuncta vbiq; turbantur in Belgio, atque Hæretici præpollent: Alanus transferre suos Alumnos aliò coactus, Rhemos in Galliam commigravit. Eodem tempore Romam profectus Audoënus, cum Summo Pontifice de altero instituendo Romæ Seminario egit: quod & propter celebratam sanctæ Urbis, vel ex Anglia adolescentes posset multos pellicere: ad hæc propter quietem publicam tutum, propter summum religionis oraculum ad catholicam sobolem, in ipso veluti fonte imbuendam, vero pietatis colore apprime idoneum esset. Opportunitatem ferebat Xenodochium, quod excipiendis Anglorum Peregrinis, iam diu in Vrbe stabat sub Diuinissimæ Trinitatis, & Sancti Thomæ Cantuariensis nomine prope Campum Floræ. Nam videbatur longè commodius ad iuuenes alendos verti posse. Pontifex consilium comprobauit, ut qui non solum nomine, & ceteris factis; sed etiam præcipua erga Anglicanam gentem propensione, Apostolica Magni Gregorij decora æmulabatur. Noui Collegij administratione Mauritio Kolenokio attributa, rogatu Moroni Cardinalis patroni. Duo è Societate Sacerdotes, qui administrationis seriem, ac domesticæ disciplinæ formam describant, & collocent, conceduntur Ioannes Paulus Nauarola, & Ferdinandus Capecius: ille ut res ad pietatem, hic ad studia literarum spectantes ordinaret. Hi tum caritate, cura, industriaque sua, tum facilitate, ac virtute iuuenum, tum præcipuè diuina aspirante gratia, ita rem gessere; ut cunctos fermè Alumnos perpetuæ Societatis disciplinæ ardens cupido inceserit. Idque ipsum hac Epistola, quam, ad magni illius, & sancti viri gratam memoriam, iuuat hic ad literam exscribere, à Patre Generali postulat Alanus. Etsi, inquit, calamus meus apud te iam diu cessauit; tamen animus meus, & corda meorum apud communem Dominum, pro te, lectissimoque grege tuo non silent vnquam. Cum enim in his diuturni exilij, & difficillimorum temporum continuis calamitatibus omnibus facti sumus per Christum debitores; vestra tamen Sanctæ Societatis in nostros homines merita, ceterorum officijs vniuersis antiquiora, gratiora, ac sanè saluatoria semper extiterunt. Meministi etenim, Colendissime vir, nisi forsàn (quod faciliè crediderim) alijs à te, tuisque præstiti beneficij christianè obliuisceris: alioquin in Belgio tum degens, & exules Anglos summpere complectens, meminisse posses (& ego lubens sanè recorder) iam tum ab initio desolationis nostræ, plerosque ab illa perditione ereptos, vel in sacrum Ordinem vestrum receptos, vel Ecclesiæ Martiri vestrorum studio, ac opera restitutos: vel sequentibus deinde annis Louani primùm; tum Duaci, tandem etiam Romæ consilio, caritate, consolatione, auctoritateque in primis vestra fuisse seruatos. Ut de hoc quantulocumque agn-

dominici relicto femine post Deum, ac Sanctissimum Patrem Gregorium, eiusque summos ministros, vobis patria nostra, si quam vnquam habituri sumus, primas gratias debere videatur. Inter cetera tamen recentissimum est istud, & planè singulare priora omnia beneficia vestra complectens, quòd ad nostrorum istic studiosorum institutionem non ita pridem ex Societate, alioquin varijs caritatis muneribus occupatissima, homines commodissimos concesseritis. De quo cum multa mihi domum ad me nuper rediens Gregorius Martinus meus iucundè narrauerit, plurimaque lætè, ac libenter ex Vrbe Reuerendus Dominus Archidiaconus Audoënus, & ij ipsi, ad quos hæc felicitas maximè pertinet, sæpè ad me scribant; ego, qui nihil in Orbe illorum iuuenum salute, & sancta educatione carius habeam, intimum de Reuerendissimæ Paternitatis Tuæ beneficio ipsi præstito, animi mei gaudium celare non potui. Equidem, mi Pater, quoad in hoc seculari, quo viuimus statu, fieri potuit, & licuit, dedi operam semper, vt nostri non alijs, quàm vestris studijs, institutis, moribus, quibus nihil est hodie, vel ad doctrinam expeditius, vel ad pietatem sincerius, vel quod maximè nunc requirimus ad zelum lucrandarum animarum accommodatus, præcipuè imbuerentur. Et illi ipsi, nescio qua animi inductione, sed diuinitus, vt interpretor, indita longè lubentissimè vestra vbique & gymnasia consecrati sunt, & mores imitati. Ad quam rem non quantum optauimus, sed quantum consequi potuimus, vicina nobis sæpè Collegia vestra commoditatem præbuerunt. Sed nunc, cum id sit à Deo nobis per suam sanctitatem tributum, vt in illo Ecclesiæ, ac Orbis principe loco, Collegium habeamus, & per tuam pietatem porro concessum, vt id hætenus vestrorum opera, atque prudentia gubernetur, & instituat; omnia sanè mihi, meisque in Christo donata sunt. Neque aliud desideramus, quàm vt eius istic, nostrique hic Collegij, totiusque gentis nostræ causa, sua gratia, & auctoritate apud Sanctissimum Dominum Nostrum continuò fiat commendator: atque vt hoc tuum etiam, Patrumque beneficium diuturnum esse velis: vt velis autem (mi Domine Colendissime) Alanus omnibus vitæ suæ officijs filius, & famulus tuus, tuorumque sincerus amator per Christum rogat, vel Respublica potius, ac Patria nostra rogat: illiusque caritatis, & sollicitudinis, quam in omnes gentes christianas, ac barbaras geris, partem aliquam supplex postulat. Nec repellas iustissima petentes, Pater; & qui per tuos apud extremos Indos, oues Christo colligis; perditam ouem Britannicam nobiscum quarere ne dedigneris. Si onus est; Christi onus est: qui & augebit vires vt possitis, & caritatem vt velitis ferre. Et quicquid sit, omnium nostrorum; qui vbique gentium sunt exulum precibus, operis, oblationibus tolerabilius fiet. Quo loco nunc Orbis christianus (Sapientissime vir) sit, & quantopere nitendum sit, ne impiorum hominum conspiratione, & scelerata diligentia fides, & religio prorsus pereant, nemo te melius videt, aut magis curat. Nec sunt multi, cum armis, & potentia iam pridem aduersarij propter peccata nostra superiores esse videantur; qui non iam labentibus, sed ruentibus rebus, ita ut vos, succurrere velint, aut possint. Habetis nunc optimas, ac maximas rei benè gerendæ occasiones: talem Pontificem, qualem fortassis sequentia tempora non dabunt, diuinitus, certè his Ecclesiæ calamitatibus concessum nobis: & ita rebus humanis, his maximè institutis Seminarijs consulentem; vt nesciam, an vlla alia æquè expedita ratione religioni succurri queat. Sub tali Patre, & Pastore vobis, mihi, omnibusque zelum Dei habentibus, niti, laborare, instare, vrgerè, facere, pati, mori pro communi fide periucundum esse debet. Sed indignitas horum temporum, gentisque meæ, longa, & coacta calamitas, ac meorum amor effecerunt, vt maximarum occupationum tuarum oblitus tam multa non necessaria Tuæ Reuerendissimæ Paternitati dixerim, cum sciam tuam pietatem hæc omnia videre, & multo plura facere, quàm ego desiderare, aut postulare ausim. Christus ergo IESVS Tuam Reuerendissimam Paternitatem diuinitus Ecclesiæ, suis nostrisque seruet incolumem, ac dignetur nostram paruitatem suorum sanctissimis sacrificijs commendare, in primisque Reuerendum Patrem Dominum Oliue-

rium à me multum salutate. Rhemis Septimo Kalendas Nonembris millesimo quingentesimo septuagesimo octavo, Addictissimus servus Guilielmus Alanus.

Hæc cum scripsisset Alanus, tamen Euerardus Societati tam multis Romæ oneribus pressa, ne nouum adderet, quanquam Anglis omnibus perinuitis, Patres reuocauit: ac Nauatolam Senas Rectorem misit. Sed rem Deus, vt sine via eius admiranda, inopinato modo confecit. Mauritius Collegio præpositus, etsi vir erat bonus, nec alienus à literis, idemque prudens, vt Regina Mariæ temporibus in Anglia Episcopali curæ par iudicatus fuisset; vnus tamen cum esset, & multam iam ætate prouectus, neque vnquam in eiusmodi procuracione versatus; nequiuit satis, aut voluntati facere, aut necessitati Alumnorum. Ac

20
Euerardus onus Collegij Anglicani suscipere renuit.

21
Patres ex Anglia reuocati.

22
Mauritius Anglis Alumnis non satisfacit.

23
Angli Alumni administracionem Collegij demandari Societati postulant.

24
Cardinalis Moronus iubet Pontificis nomine Alumnos vel subesse Mauritio, vel Collegio discedere.

25
Alumni denunciacione audita à Collegio discedunt.

26
Pontifex reuocat, honouificè ad Collegium remittit, & administracionem Societati tradit.

27
Adiguntur iurare se reddituros in Angliam absolutis studijs.

28
Renunt iurare qui in Collegio remanserant, & Pontificis iussu eiekti sunt.

29
Alphonus Agazarius primus Anglicani Collegij Rector.

cedebat eius origo ex ea Britannia parte, quæ antiquos Britannos ab Anglis victos olim exceperat, quæque ex ijs hodie Cambrobritannia, seu Wallia dicitur. Nam cum inter hosce Wallos, verosque Anglos, vt diuersorum populorum posteros, ex antiqua præsertim æmulationis memoria, vt fit, nascantur dissidia, multa cõperunt querelæ, ac suspiciones existerè de non recta, æquabilique administratione, tanquam Walli melius, quàm Angli tractarentur. Eoque processit offensus; vt Angli vnuerfi numero tres & triginta, cum pauci reliqui essent Walli, flagitare insisterint, regimen vt Collegij ad Societatem deferretur. Eam & numero, & facultate Magistrorum, ac ceterorum, qui gubernarent; item peritia iuuentutis regendæ, & notitia propositi Seminario finis, aptissimam esse. Gratia super hæc, atque auctoritate tum apud Pontificem, tum apud alios posse Collegio plurimum commodare. Hoc certamen tanto ardore animorum ceptant, vt curam non solum Audoeno, qui pro Mauritio laborabat, sed etiam Patri Euerardo nouum onus reformidanti, inijcerent. Itaque varijs modis nunc suasionibus, nunc obiurgationibus, ac minis, modò cum vnuerfis, modò cum singulis certatum est, vt quiescerent. Vbi nil procedit, Cardinalis Moronus, simul vt Patri Euerardo indulgeret, simul vt Mauritium iam diu sibi cognitum tueretur, simul denique ne videretur iuuenili factione victus; Pontifici persuadet, vt reiectis tandem libellis, quos per Blanchetrum Pontificium Cubicularium ipsis fauentem Angli frequenter offerebant, iuberet vel Mauritio subesse, vel Collegio excedere. Quod cum iussisset denunciari Pontifex; eodem die sub initium Quadragesimæ Collegio abeunt vnuerfi. Iamque se comparabant ad iter magno populi sensu: qui, Concionatoribus vbique ferè è suggestis eorum inopiam commendantibus, stipem haud grauatè conferebat. Et sanè erant inter eos expectationis magnæ adolescentes nonnulli etiam Sacerdotes; eo vitæ proposito, vt in Angliam reuersi Hæreticorum furori vitas suas obiectarent. Rebus in hæc redactis angustias, rem Pontifex cognoscit.

Commoentur viscera Sanctissimi Patris. Aduocat ad sese eiektos, consolatur, iubet ad Collegium honorificè reduci, administracionem sine mora à Societate suscipi. Tum Commissarij Pontificij in Collegium veniunt, vt omnes, qui deinceps in eam familiam admitterentur, iurarent sese sacros ordines suscepturos, ac decursis literarum studijs ad Catholicam fidem profeminandam in Angliam reuersuros. Atque ecce tibi mira vicissitudo: iurare soli illi abnuerunt, qui in Collegio remanserant, ac Pontificis iussu eiekti omnes. Primus è Societate Alphonus Agazarius Collegij administratione suscepta, non tantum in formam perfectam rectè instituta familiæ perduxit, sed ædificijs etiam, ac vectigalibus latis fundatum reliquit, Gregorij Pontificis liberalitate, qui, præter trecentos aureos in mensem, quos ex ærario Apostolico dum vixit persoluit, etiam Abbatiam Sancti Sabini in Placentina Ciuitate diu fermè millium aureorum censum ferentem attribuit. Primis autem illis inijs cum valitura plurimum putaretur Alani præsentia ad Seminaria inter se Romanum, ac Rhemense certa ratione copulanda, ordinandasque missiones, curarunt Patres apud Pontificem, vt illum Romam accerferet. Quod Pontifex fecit libenter, vt qui plurimum ei viro tribuebat. Porrò quanquam perægre nouum onus Societas subierat, tamen ita respondit adolescentium bonitas excoletium votis; vt abundè laborum mole-

ferret.

molestiam compenſaret. Namque vt omittam cetera pietatis studia, Sacramentorum frequentem vsum, vitam innocentissimam, quæ alibi erant Sodalitatum Beatæ Virginis inter lectos adolescentes exercitationes, eas cuncti obibant pariter Angli alumni: plerique exercitijs spiritualibus interiorem pietatis hauriebant notitiam, ac sensum: vniuersi ardebant iuandæ patriæ incredibili studio. Quare eò cogitationes, eò sermones eorum ferebantur, vt vel de literis, vel de ratione subleuandi religionem oppressam, vel de martyrio fortiter subeundo loquerentur: affirmantes Sancti Gregorij de ea gente Elogium potius Angelos vocari debere, quàm Anglos. Aduenit deinde Alanus, qui omnes, tamen ardentem, hortatu, auctoritate, exemplo suo acrius inflammauit. Atque inter cetera, quæ dum ille fuit Romæ, in emolumentum religionis curata sunt; illud fuit maximum, vt in Angliam aliqui è Societate mitterentur, quod fusè anno proximo referetur. Interim ad Vrbes ipsius augendam sanctitatem duo præclara opera Pater Ioannes Tellerius magno labore suo perduxit ad exitum: quorum altero carcere detentos viuos, altero mortuos iuuaret. Fidelium animas Purgatorio inclusas carcere quò iuuaret; dedit operam, vt vesperi, post Salutationis Angelicæ signum, certo tinnitu homines ad faciendas pro ijs preces inuitarentur. Singulos conuenit Parochos, remque tam salutarem, ac piam studiosè commendans, vt nomen in eam rem darent, perpulit. Tum vbi in libello omnium collegij nomina, ad Pontificem pertulit, qui opere delectatus, certis etiam Indulgentijs vtro promouit. Sudandum ampliùs in viuorum commoda fuit: non tamen requieuit, donec nouam Sodalitatem admodum frequentem honestissimis Viris instituit, qui leuandam vincitorum inopiam, causas expediendas, curandos morbos, & alias necessitates tollendas susciperent. Hoc quoque opere lætatus Pontifex, tum Indulgentijs, tum Archiconfraternitatis titulo Sodalitatem ornauit, potestate facta, vt ijs in quamvis custodiam pateret aditus. Hæc est Sodalitas, quæ nomen à Caritate gerens, sanè vtilitates miseris hominibus attulit, affertque immensas, & plurimas. Hi quæ fuere postremi laborum Patris Tellerij, qui iamdudum viribus in proximorum, maximeque calamitosorum leuamentum exhaustis, quintodecimo Kalendas Octobris domi Professorum occubuit. Erat natione Gallus, & Nobilis, vir verè sitiens animarum, & nunquam satur laborum, vias omnes tentans, experientique, quò plurimos Christo lucrificeret. In eaque re non vigilantia modò, ac sedulitatis, sed etiam dexteritatis, ac felicitatis raræ. Admirationem augebat robur spiritus, intabescente sensum corpusculo, vt omnes admirarentur, quemadmodum posset se ipse, ne dum tot labores sustinere. Denique ingentem cunctis domesticis pariter, atque externis relinquens merorem, vitæ non tam morte ereptâ, quàm caritate consumptâ, eò migravit, quò non solùm præclara merita, sed modo quodam sese paulatim præmiserat. Illustre exemplum dedit Senis adolescens Collegij auditor: qui cum diu reluctatus nequisset tandem effugere, quò minus Comædiæ partes quasdam agendas susciperet; tum ceteræ actionis languore, & affectato frigore satis ostendit, inuitum se eam personam sustinere. Tum verò vbi ad locum ventum est paulò à verecundia christiana alieniorem; planè obmutuit: cumque primò suggerendo, si fortè memoria defecisset, deinde obiurgationibus incitaretur ad prosequendum; respondit sibi quidem adesse memoriam. sed credere gratius facturum spectatoribus, si ipse christianus adolescens in tanto Christianorum numero virorum, ac feminarum nobilium, quæ non deceret audiri, non promeret. Varius inde rumor, & animorum sensus: fabulam qui dabant, indignari, ac fremere: auditorum plerique nouo spectaculo plausum dare: neque eadem erga Patres animorum commotio, qui habebantur eius rei, perturbatique spectaculi auctores. Parens in primis adolescentis dolere, frustra conatus eum rursus, cum fabula repõneretur, ad agendum compellere: nam fugâ sese subduxit. Sed mox, vbi dies perturbationem sedauit, filij sapientiam, ac virtutem maiorem suâ cognoscens, vt iterum reciperetur in disciplinam ad Collegium supplex accessit. Neapoli domus Professorum, quæ iam diu erat in opta-

30

Pontificis liberalitas in Collegium Anglicanum.

31

Alanus à Pontifice Romam vocatur.

32

Collegij Anglicani progressus.

33

Alanus Romam venit, & Collegium promouet.

34

Io. Tellerius signum ad orandum pro defunctis in Vrbe instituit.

35

Idem Societatem Caritatis instituit quæ carcere detentorum causas susciperet.

36

Tellerij mors, & laudes.

37

Senis modestus adolescens in scena personam non modestam sustinere recusat.

38
Neapoli Do-
mus Professu-
fundatur.

39
Io. Nicolaus de
Notarijs eius
Præpositus.

40
Alfonfus Sca-
righia Prouin-
ciæ Neapolitanæ
præficitur.

41
Nostrum per fora
concionatur.

42
Raphael Stai-
uanus fundat
Collegium Ale-
unum.

43
Carolus Regius
Neapolitanam
Prouinciam vi-
fitat.

44
Sebastianus
Morales Medi-
olanensem.

45
Genua peste,
ac fame laborat.

46
Io. Augustinus
Andora ad iu-
uandos morbi-
dos missus mori-
tur.

47
Iulius Palme-
rius, & Io. Mar-
tinus in au-
diendis peste
infectorum
confessionibus
occumbunt.

48
Pestis Colle-
gium inuadit.

49
Siluester Cata-
neus suburba-
num suum Pa-
tribus concedit.

50
Mediolani San-
ctus Carolus, &
Gubernator in
contentionem
ueniunt.

51
Inde etiam in-
ter Nostrum or-
ta discussio.

tis, tum ad copiosam messem tam frequentis Urbis maiore operarum numero, & conatu legendam, tum ad Collegij leuamentum cæpta hoc anno. Claudius Aquatuna, antequam Romam accerteretur, pro nota Neapolitanorum liberalitate in pijs, vbi inchoata sunt, prouehendis, audendum ratus, & admouendam operi manum; ades, quæ in præsentia non malæ ad manum erant, prope Sedem Nidri, interim dum meliorum facultas offerretur, emendas censuit. Eò traductis professis, Ioannes Nicolaus de Notarijs præpositus, qui Romanam Prouinciam rexerat, Prouinciæ autem Neapolitanæ Pater Alfonso Scarighia præfectus est. Dum Patres noua in domo Professorum opera expeditius tractant, additus Collegis est feruor, vt festis diebus per fora, & compita dispersi ad confessionem, & odium peccatorum turbam popularem adhortarentur. Quæ muneris annis deinceps consequentibus incredibili successu retenta. Domus autem Aleti cæptam Collegium versa est, Raphaële Staiuano census annuos tribuente: quos cum initio cunctaretur recipere Euerardus, ne fortè Aletinos offenderet; cuncti ferè Nobiles priuatim, ac publicè datis literis, vehementer vt reciperet flagitarunt. Anno insequenti tres literarum apertæ Scholæ, plausu, fructuque votis omnium pari. Neapolitanam Prouinciam sub anni finem Carolus Regius ex Procuratorum conuentu in Siciliam rediens inspectare iussus est. Ad visendam Mediolanensem, absoluta Romanæ recognitione, Sebastianus Morales est missus. Et erant res eius Prouinciæ nonnihil afflictæ. Genuense Collegium inter pestilentiam, ac famem, quæ Ciuitatem vniuersam miseris modis exercere, conflictabatur. Qua in calamitate suam Respublica, & viri locupletiores exercere pietatem. Socij & consilio, & opera præsto fuere. Magistratu postulante ad Nosocomium morbidorum missus Pater Ioannes Augustinus Andora: qui tanto ardore, gaudioque perrexit; vt admirationem omnibus commoueret: tamque effusè in miserorum se impendit obsequia, vt tertio die hausta ex contactu morte, sui grauissimo relicto desiderio, extinctus sit. Inualescente malo certæ per Urbem destinata ades, in quibus diuersarentur Religiosi ad audiendas pestilentium confessiones expositi. Et Patres ad faciendum alij exemplo animum, vnam sibi delegere in Urbis parte grauissima. Quare duo Sacerdotes Iulius Palmerius, & Ioannes Martinus, qui ibi summis precibus, vt collocarentur impetrauerant, citius mense ambo percussi cecidere. Nec modò Ciuibus, sed etiam exteris opera fideliter nauata est: magnoque in primis militum Hispanorum numero, quos ab maritima vexatione in tempestate sanissima morbi letiferi corripuerant. Inuasit postremò & Collegium lues, duosque Fratres extinxit. Ceterorum parti ad perfugium singulari humanitate Siluester Catanæus suburbanum suum concessit, sacello ibi propterea extructo, nec sine magno impendio ad Religiosorum commoda domicilio exornato. Mediolani Societatem haud paulò magis metuenda peste Satan ambibat. Suborta inter Gubernatorem, & sanctum Archiepiscopum Borromæum de iure administrationis controuersia, vti Ciuitas, ita Patrum quidam diuisi in partes sunt. Ea est populi conditio, vt quæ seueriora sunt, admiretur facta, dum sunt oderit: quia virtus experimento insuauior est, sed fructu dulcissima, tum cum operis difficultate, quæ ingrata est, præterlapsa, pura manet honesti facies. Ita plerique integerrimum Cardinalis zelum ferre non poterant. Et quia plurimum cum aliorum Patrum, tum maximè Patris Francisci Adorni opera utebatur; serpebat rumor, pleraque eius consilia, & facta ab Societatis hominibus proficisci. Inde sebat, vt quò liberior est in imbecilliores inuidia, eò grauior in Societatem ingrueret. Eam ob rem Prouincialis Peruscius parcius existimabat vtendum Cardinalis benignitate. Adornus verò vel nutus Sanctissimi Antistitis prauertendos. Eaque diuersitas sententiarum manabat ad membra. Accessit inconsideratus cuiusdam Concionatoris è Nostris ardor, quem quoddam è suggestu Gubernatori fauere, & Cardinalis acta visus est perstringere; is concione interdictum, imminuti iuris Ecclesiastici reum fecit. Quæ res apud populum quidem, ac Nobilitatem Societati gratiam quæsiuit, sed Euerardus Generalis acerbissimè tulit. Romam causa

causa transfertur, & Concionator accitur: qui ne qua in Ordinem vniuersum la-
bes manaret; Præpositi quæstionibus fidei domesticam custodiam permisere.
Anceps erat negotium, nec audebant Patres vrgere Cardinalis optimi, deque
Societate optimè meriti verecundia: tamèn pro culpæ leuitate, cum in doctri-
na nihil, sed tantum in prudentia quiddam peccatum esset; breui confectum:
iussuque Euerardi Claudius Prouincialis ad Sanctum Antistitem (cum per eos
dies Romam venisset) ipsummet Concionatorem perduxit, quem Cardinalis
erroris suppliciter petentem veniam christiana excepit indulgentia. Ita odiosis-
simæ causæ feliciter finis impositus, deterfa omni animorum amaritudine. Hoc
enim dissidiorum inter bonos ingenium est, vt exerceant, non minuant carita-
tem. Quin optimus Cardinalis cum eadem benevolentia significationem erga
Societatem præ se semper tulisset, & hoc propriè anno primum Mediolani,
quo die Sancti Fidelis Templum apertum est, post sacrum in eo magnificè fa-
ctum, conuiuia se Patribus, cum suorum honestissimis, comodato, deinde Ro-
mæ post adita perbenignè cetera Societatis domicilia, Collegij cohonestata men-
sa, illud addidit beneficium, quod iamdudum petebatur, vt Seminarij Mediola-
nensis procuratione Societatem exoneraret. Hoc igitur rerum Mediolanensium
statu peropportunus, ad fibras omnes elidendas domesticæ dissensionis, aduentus
Sebastiani morales Visitatoris fuit. E Taurinensi Collegio in Vallem Perosæ
Petrus Regius, & Ioannes Leonius Sacerdotes, Ducis Sabaudi postulatu, missi
egregios peperere fructus. Inuit populi studia liberatus sub primum aduentum
ab vexatione Dæmonis Emergumenus. Quo facto cum vehementer commota
gens oculos ad veritatem intenderet, erroris ministros acris cura incessit. Ita-
que ad consuetas fraudes conuersi, illustrem de Patrum sanctimonia (parfam
opinionem vt insuscarent; duas inducunt feminas, quæ violatas se ab ijs, vo-
luntariam publicè ad Templi fores subeundo pœnam, vt ibi mos est, profite-
rentur. Sed vt in Sancti Athanasij calumniatores, ita hîc in ipsos fraudis archi-
tectos fraus vertit. Quippe interrogatæ diligenter à Pratore femina, nec mul-
tùm versatæ, planè confessæ sunt sese à Ministris subornatas: neque eos Patres,
quos criminabantur, villo modo sibi notos, aut vnquam conspectos. Quo factum
est, vt nihil offererit messis vberitati calumnia.

Interim in Sueciæ expeditionis successu animi erant plerorumque intenti.
Nam Possëuinus Romam superiore anno, vt tum demonstrari, reuersus, rebus
diligenter peractis, rursus in Sueciam Pontificis iussu iter intendit, magnam
vim catholicorum librorum, quos vbique sereret, secum vehens: acceptisque à
Pontifice literis, cum ad alios ex itinere Principes, tum ad Regem Suecum,
per quas hortabatur, vt fidenter, & apertè religionis causam susciperet, pru-
dentia carnis posthabita, quæ sæpè inimica est Deo: Diuinam haud dubiè opem
in promptu fore, & plurimùm catholicos Principes gauisuros. Quare, quos sibi
Deus commendasset populos, eos ad verum cultum traduceret: ac trium Re-
gnorum coronis, quartam hanc pretiosissimam adderet. Dedit & ad Reginam
literas Pontifex consolans, hortansque, vt filios in religione sancta enutriens,
ab eorum diligentissimè arceret vsu, quorum pestifer sermo serpit, vt cancer.
Principi quoque Sigismundo benignissimè respondens, de pietate gratulabatur:
quem tanquam filium carissimum complectens, commendabat plurimùm, bo-
naque celestis auxiliij spe complebat. Supererat adhuc in ea vastitate, horrida-
que hæresum sylua, quasi floridus, & conclusus hortulus, Cœnobium Virginum
Vastensis in Vestrogothia; & ad has Sanctissimus Pater literas, & mandata Pos-
sëuino dedit. Addidit plenam indulgentiam ijs, qui redirent ad sanctæ Eccle-
siæ complexum, in diem, quo arbitrato suo electo, de peccatis rite confessi
communicarent. Alijs item fidelibus ad annos viginti proximos eandem con-
cessit quater in anno in præcipuis festis. Inter cetera retulerat Possëuinus Pon-
tifici Cracouię in Vrbe regia Poloniæ pietatem catholicam summum adire di-
scrimen: quam ob rem iussu Pontificis in eam expeditionem par Sacerdotum
eximium destinauit Aloysium Odescalcum nobilem Nouocomensem, qui bis
philo-

52

Noster Conci-
nator inconsi-
deratè loquens
place: populo
non Euerardo
qui cum Ro-
mam vocat.

53

Concionator à
S. Carolo sup-
plex veniam pe-
tit.

54

S. Carolus non
solum reconci-
liatur, verum
etiam beneuo-
lentia signa in
Societatem pro-
fert.

55

Petrus Regius
& Io. Leonius
ex Taurinensi
Collegio in
Vallem Perosæ
mittuntur.

56

Emergumenus
liberant.

57

Hæreticorum
Ministri ca-
lumniam Patri-
bus imponunt.

58

Patrum inno-
centia apertè
probat.

59

Possëuinus in
Sueciam reuer-
titur multos
catholicos li-
bros eo inue-
hens.

60

Literas Ponti-
ficis ad Princi-
pes ex itinere &
ad Regem Sue-
ciæ defert.

61

Tum ad Regi-
nam.

62

Tum ad Sigis-
mundum Prin-
cipem.

63

Tum ad Mo-
niales Vaste-
nensis Mona-
sterij.

64
Aloysius Ode-
scalcus, & Ba-
silium Cerinus
Pontificis iussu
mittuntur in
Cracouiam.

65
Io. Ardolfus,
& Nicolaus
Milonius Col-
legij Germanici
alumni Possheu-
num in Sue-
ciam comitan-
tur.

66
Possheuius Mo-
nachium venit
& cum Bauariz
Duce multa in
religionis bo-
num tractat.

67
Rheni Comes
insidias Possheu-
no parat.

68
Episcopus Ros-
sens non Pos-
sheuius in eas
insidias incidit.

69
Pilsnensis Ciui-
tas incorrup-
tam fidem ser-
uauit.

70
Literas Ponti-
ficis Pilsnenses
magna religio-
ne suscipiunt.

71
Possheuius cum
commendati-
tius Cæsaris li-
teris Olomu-
cium venit.

72
Olomucense
Seminarium
instituitur.

73
Ad quid tene-
rentur in illud
ingressuri.

philosophiam vniuersam Romæ exposuerat, & Basilium Cerinum, qui bien-
nium Theologiam Louanij tradiderat: cum his, & duobus præterea Collegij
Germanici Sacerdotibus alumnis Ioanne Ardolfo, & Nicolao Milonio, quo-
rum opera in Suecia vteretur, discessit, in itinere ita instituto, vt christiana vir-
tutis vestigia, & doctrinæ celestis semina, vbique relinqueret. Ineunte Februa-
rio in Bauariam Monachium venit, redditisque Alberto Duci à Pontifice lite-
ris, duo institit suadere, alterum vt ex vltimis ditionis suæ finibus adolescentes
euocaret, quos deinde rectè institutos, tanquam viuas, & animatas arces in ijs
finibus collocaret, non modò ad intercludendum impietati aditum, sed etiam
ad pietatem in loca finitima propagandam. Idque quo proniùs effici posset;
inberet tertio saltem quoque anno descripta sibi afferri nomina adolescentium,
ex quibus idonei legerentur: magnam vel inde gratiam collecturus apud popu-
lares, quòd, tanquam sedulus Pater familiam recognoscens, paternam illorum
curam præferret. Deinde suasisit, vt cum in Germaniæ plagis, quas heresis
arripuit, Lutheri, aliorumque similis corruptelæ libri in hospitiorum hypocau-
stis passim prostant, ad externos quoque sensim eadem lue inficiendos; ipsè
contra per Bauariam sacra volumina, pias in Euangelia homilias, vitas Sancto-
rum in publicis diuersorijis proponi iuberet, quæ Germanis vltro citroque
commeantibus esca salubris essent. Cœpit agere, & de Augusto Saxonum Duce
ad Ecclesiæ gremium inuitando: sed ad ea respondit Albertus rem frustrâ tenta-
ri. Se paulò ante in Ratisbonensi conuentu solum cum solo seridè egisse super ea
re: at Saxonem fatentem prope palàm erratum, dixisse vlteriùs iam fuisse pro-
cessum, quàm vt esset receptui locus. Adeo miseri mortales videntes, volentes
que se ipsi priuant sempiternis bonis, ne inania, & caduca in periculum dent.
Monachio Pragam Possheuinum tendentem magno periculo Deus exemit. Geor-
gius Rheni Comes, ac Sueciæ Regis affinis, cum ad Cæsarem peracerbas literas
scripsisset, conquestus nescio quos ire, & redire in Sueciam, vt Regem illum
ab Euangelio deducerent; exploratores constituerat, qui Possheuinum, & Socios
interciperent. Ecce autem sub id tempus, quo Possheuius iter habebat, Episco-
pus Rossensis Scotus, dum Cæsar in Galliam redit, intercipitur, quasi is esset,
qui Suecam rem tractaret, eoque pacto Possheuius elapsus Pilsnam venit claram
Boemiæ Ciuitatem, quæ nunquam Vssitico errori, nec Ducis Ferdinandi tem-
pore rebellium quorundam coniurationi subscripsit. Hæc superiore anno cum
Possheuius transfret, acceperat à Senatu Pilsnensi literas ad Pontificem, ab eo-
que referebat responsa, aliasque præterea literas tum proprias Senatui separatim,
ac Ciuiibus, tum communes, quibus Summus Pontifex Ciuitatem sub perpetuum
Diui Petri patrociniū accipiebat. His literis Boemicè versis, & publicè recita-
tis, admoniti Ciues à Patre de sanctæ Sedis beneficio, & ad constantiam in reli-
gione catholica, quam adhuc præstiterant, incitati; communi gratulatione
decernunt, vt is dies, quo literas à Summo Domino accepissent, anniuersaria
celebritate festus esset: tum vt publica supplicatione gratijs actis Deo in ade-
principe monumentum suscepti patrociniij, ac Pontificiæ benignitatis aureis liti-
ris poneretur. His Pilsnæ gestis inter magna pericula ex aquis latè stagnantibus
ipsa sub cineralia Pragam ventum est, inde Olomucium commendatiuijs literis
à Cæsare impetratis. Suaserat Pontifici Maximo Possheuius, ad restituendam re-
ligionem in Sueciæ Regnis, duo instituenda Seminaria, alterum Olomucij, alte-
rum Bransbergæ. Hæc quia statim à Suecia nauigantibus occurrit, vicinitate ip-
sa commoditatem habebat. Olomucium verò secessu, vt eo mitterentur, si quos
longiùs à patria abesse oporteret. Gausi sunt Olomucienfes eam præcipuè à
Romano Pontifice lectam suæ benignitatis sedem. Conductæ illico ædes, & for-
mari cœpta familia, in quam Alumnis è Suecia, Gothia, Vandalia, Noruegia,
Dania, Prussia, Liuonia, Moscouia, & Hungaria liceret admitti, nulla vitæ
certa ratione, sed tantum restitutione impensarum iniuncta, si quando à recta
fide deficerent. Domestica disciplina ad Collegij in Vrbe Germanici formam
temperata, Inchoato Olomucij Seminario Cracouiam ad ponendam ibi Socie-
tatis

ratis stationem quinque dierum itinere perrexere. Regia Vrbs est Cracouia in minori Polonia ad caput Vistula sita, frequens, & opulenta præcipuè salis fodinis. Ceterùm eo statu rerum, sicut modò significauimus, vt Religio valde periclitaretur, nec locus in ea fore Societati magnis sine turbis videbatur. Sed vbi maturè consultum est, proque Deo sincerè geritur res; ipse audentes protegit, prouehitque. Aloysius, & Basilius apud Thomam Plazam Diui Thomæ parochum relictis, statim cæperunt conciones habere latinè, suffragante ipso Quadragesimæ tempore, Gregorij Pontificis liberalitate nullis comprehensa terminis suppeditante in victum. Magnæ fuere initidè difficultates: reque lentius procedente, vt mox referam, Odescalcus ad latiorems translatu est messem in Transyluaniam, Cirino cum Sacerdote Polono stationem eam tuente. Possennius paucis diebus ordinandæ stationi Cracouia exactis, ad eamque Cracouienfis Antistitis auctoritate confirmandam, ad quem habebat à Pontifice literas, Ilzam profectus, tum Varsovia cum Regina, & Nuncio Pontificio mandata exequutus per Vistulam secundo cursu Gedanum, inde Bransbergam venit. Hic ordinando Seminario viris idoneis præpositis ad Stephanum Regem Vilnam excurrit, magno sanè operæ pretio tum ob alia benè gesta, tum ob pestilentem Volani librum in tempore oppressum. Is Calvinismum per Poloniam spargens aduersus Franciscum Turrianum, & Petrum Scargam, à quibus ante fuerat refutatus, volumen nouum ediderat, eò pestilentius, quòd tum emissum, cum Poloni Dynastæ Vilnam belli causâ, quòd contra Moscum Rex apparabat, confuerent, curiosis rerum nouarum ingenijs dira pestis insinuabatur. Et Volanus quorundam patrociniopotentum nixu ipsum Regem, cui librum inscripserat, omni ratione captabat. Ergo cum properato opus esset. Possennius prolixam ad Stephanum epistolam scripsit, quæ varias in linguas tum versa, tandem latinè edita est cum eius Moscouia. Ea epistola Rex perlecta, iussit in Volanum inquiri, librum supprimit, pollicitus si ad suas veniret manus, confestim in ignem iacturum. At vnus è primarijs Secretarijs, quem iam prope pestifer afflatus corruperat, planè ex epistola ea salutem hausit. Insignem erga Possennium tum ceteri præ se tulere benignitatem, tum maximè venerandus Antistes Collegij fundator Valerianus. Is plenus dierum bonorum, & podagra decumbens, à discessuro Patre salutatus, iussit hominem genua ante lectum ponere, tum produtam paginam, quam singularibus benedictionibus implenerat, super eius verticem recitari: quibus precationibus adiutum se Possennius in via periculis, ac difficultatibus, quæ in Suecia exceperet multum existimauit. Bonus autem Antistes supremo huius anni die obdormiuit in Domino, Collegium satis constabilitum, & priuilegijs Academia, à Rege, & Pontifice hoc eodem anno ornatum relinquens. In Cathedrali Templo conditus est, magnifico funere ab Gymnasij auditoribus cohonestatus. At Possennius Bransbergam reuersus iam paratum instrumentum inueniens, Seminario initium fecit: in quo præ ceteris etiam quidam è Sancti Francisci Ordine (quos Bernardinos ibi nominant) recepti sunt, Provincialis eorum rogatu, magno sanè commodo pietatis. Subinde Naui, quam Rex è Suecia ad id cum regio Secretario, ac plenis humanitate literis miserat, Regionti conscensâ, varia per pericula exeunte Julio StoKolmiam venit habitu, cultuque communi Societatis. Iam enim maturum videbatur apertè agere, quòd adderetur Catholicis siue notis, siue occultis animus. Neque mox quasi deceptos se querentibus turbandi causa offerretur Hæreticis. Ceterùm magnæ erant coortæ difficultates. Rex quosdam Catholicos in vincula coniecerat: missum à Catholico Rege Legatum suo conspectu arcebat: quàm cum maximè finitimorum Lutheranorum vim, popularium perfidiam, Caroli fratris potentiam formidabat. Laurentius Noruegius Collegium StoKolmiam administrans assidue Ministrorum petebatur insidijs: quanquam cum lingua Sueca simul concionaretur, præcipuum ipse rerum munimentum erat. Rex Vpsalia agebat Hæreticis cinctus, & Lutheranorum Principum literis, minisque conterritus, magno etiam confessionis Augustanæ volumine à Dauide Chithræo ipsi nouissimè dictato, & ad omnes

74

P. Possennius Cracouiam venit ad sedem stabilitatem.

75

Aloysius, & Basilius Cracouiam laborant à Pontifice aluntur.

76

Odescalcus in Transyluaniam transit Cirinus Cracouiam permanet.

77

Possennius Varsovia cum Regina ac Nuncio Pontificio mandata Pontificis exequitur.

78

Bransbergæ seminarium instituit.

79

Vilnam Stephanum Regem adiit & contra Volanum se opponit.

80

Antistes Collegij fundator Possennium discessurum in Sueciam benedictionibus, & gratijs cumulauit.

81

Antistitis eiusdem mors.

82

Possennius Bransbergæ Alumnos in Seminario collocat.

83

Regionte in Sueciam missa sibi à Rege nauis soluit.

84

StoKolmiam venit Societatis veste indutus.

85

Multas offendit difficultates.

- omnes Regni Proceres misso, à catholica religione reuocatus. Super omnia difficultatem augebant negata à Pontifice, quæ maximè vrgebat Rex, capita, de vsu Calicis populo concedendo, Sacerdotum coniugio, Missa populari idiomate celebranda. Tot inter angustias deprehensus Pater, commendanda Deo causa, & quantum posset humana industria expediendæ aliquot dies StoKolmiæ substitit: tum venit Vpsaliam, vbi ad Regem admissus, post breuem salutationem publicam, solus, ac sine arbitris in conclaue interius seuocatur. Cupiebat Pater responsa Pontificis non primo congressu referre: sed postquam Rex lectis catholicorum Principum gratulationibus, interpositoque nonnullo spatio primos impetus infregisset; & factus est voti compos. Nam inter colloquendum febri correptus, perque benignè ab Rege dimissus, aliquot dies decubuit: sic tamen, ut nihil intermitteret, quæ ad præparandas res pertinebant, curare: præsertim ad legendos intentus adolescentes, qui in destinata Seminaria mitterentur. Meliusculè eùm haberet reuocatus à Rege duarum horarum difficillimo colloquio exponendis causis, cur ea postulatorum capita Pontifex negasset, laborauit. Sed enim occupauerat ita animum Regis amittendi Regni metus; vt ad veritatis speciem, ac voces, neque oculos posset, neque aures aduertere. Erigere hominem Possuinus, & ad fidendum Deo excitare, reuocare in mentem quæ quàm manifesta recepisset pignora diuinæ tutelæ, eùm à fratre sæpè neci expositus, dein quadriennium in custodia habitus, postremo iam Rex varijs coniurationibus patefactis, sine humano penè vllò præsidio, è summis periculis euasisset: A Domino, inquit, factum est istud, Rex, cuius dextera non elanguit: quin ita potest, polletque; vt quod hominum mens non assequitur, id si certam Deo, ex Vicarij eius interpretatione, habeas fidem, tam sancta, & gloriosa cæpta perductura ad exitum sit. His nonnihil commoto Rege finitus est sermo, nouæ tractationi loco relicto. Interea domi quotidie sacra faciebant Patres, ac diebus festis concio habebatur germanicè à Nicolao Milonio, ad quam Nobiles Aulicj, & filius etiam Regis spurius ventitabant: eùm, ad solatium in tanta sterilitate soli, adfuit clanculum senex rusticus ex intimis syluis, antiquam se fidem tenuisse asseuerans: auditoque Patrum aduentu, peccata expiatorum prodijisse, quòd ab anno penè quadragesimo Sacerdotem nancisci non potuisset. Promit Rosarij partem, quod sæpè auulsum sibi è manibus, atque odio religionis à Ministris dispersum semper collegerat, ac seruarat in auitæ pietatis monumentum. Expiatus, diuinoque pabulo primus Vpsalix è gente Sueca refectus, ad suas sylvas plenus gaudio remeavit. Ita sibi Deus miris modis ex omni gente segregat, quos infinitæ eius sapientiæ, bonitatisque visum est. Illud Patribus apud Reginam versantibus Varseutio, ac Visocio priuatim solatio accidit. In Templo, quod olim Archiepiscopale fuit, Sancti Erici Regis, ac martyris ossa ex vna lignea in argenteam inauratam transtulere inter Litanias, & pia carmina, Hæreticis ministris, quos excluderant, audientibus ad fenestras, atque ringentibus. Sed electionis diuinæ in eo quoque illustre documentum conspectum est. Reuersis StoKolmiam Patribus, ac mox Rege sequuto, Tartari legati duo, quorum alteri Zaccariæ, alteri Antonio nomen erat, ex taurica Chersoneso, qui Præcopenfes dicuntur, cum sex famulis, & nobili Polono appellunt, operam, militemque Sueciæ Regi sui Principis nomine oblaturi. Hos Possuino Vilnæ Rex Stephanus commendarat. Rex verò Sueciæ, nec dum benè cognitos in custodiam dat: quæ fuit causa eorum salutis. Nam eùm se Possuino, qui apud Regem fauit, penitus, totosque permisissent; arrepta inde occasione interioris commercij, demum cum Ecclesia reconciliati, bisque diuino refecti pabulo, donis, regijsque ornati literis, ad hæc pijs libellis, rosarijs, iconibus, numismatibus donati à Possuino, Societatis in se beneficentiam prædicantes abiere, multa polliciti. Interim res Sueciæ grauius turbantur. Carolus Regis frater, Germanique Proceres quidam, & Legati à Lubeca superueniunt, qui vnà cum aliquot è regio Consilio, totum cierent Regem. Is inde Possuinum sæpè perstringere, conquerique quòd nihil à Pontifice retulisset: vrgere Laurentium, vt si Colle-

86
Vpsalix Regem
conuenit.

87
Rex Possuini
benignè
exceptit.

88
Possuinus à
Rege inanem
timorem amo-
uet.

89
Nicolaus Mil-
onius germani-
cè concionatur.

90
Senex rusticus
inter hæc cecos
catholicam fi-
dem custodit.

91
S. Erici reli-
quia honorificè
translatæ.

92
Legati Tarta-
rorum ad Re-
gem Sueciæ
missi.

93
In carcere
custodiuntur.

94
Hac occasione
à Possuino Ec-
clesiæ reconcili-
antur.

95
Libertate hono-
rificè donan-
tur.

96
In Possuinum
conspiratio.

gium obtinere velit, obstringat se sacramento in verba Regis, & sacrum lingua Sueca facere, ac sub vtraque specie Eucharistiam porrigere animum inducat. Demum apertè causas quarere religionis negotium abrumpendi. Itaque cum Laurentius libertate Sacerdote religioso digna respondisset, se alieno arbitrio vivere, nil præter sui Præsidis nutum facturum: neque ignorare Regem à quo venisset, & quam ob rem. Se, si Rex permittat, concionaturum sic, vt nullam præberet turbæ causam: nisi id velit, nunquam tamen orationes ad Deum pro eius Maiestate intermissurum. Consilio inter se habito Patres, diuque re Spiritui Sancto commendata, ad vltima prope tentanda, intimo Regis Secretario, ipsisque peramico sat longum scriptum per opportunitatem Regi recitandum tradunt, cuius hæc erat summa. A Pontifice Maximo Regis Sueciæ Legatus Pontus à Guardia, cum Sacerdotem petisset catholicum, missum Antonium, & nuper, nequid officij præmitteretur, remissum. Nullis eum pepercisse incommodis, nec periculis, nec vitæ ipsi. Perhonorificum christianis Principibus de pietate Sueci Regis testimonium edidisse. Restare religionis negotium, cum quo & Matrimonium, quod Rex inter Principem filium, & sororem Cæsaris optabat fieri, & amicitia cum Rege catholico coniuncta essent. Quod religionis negotium si minus conficeretur; præterquamquod Summus Pontifex, alijque Principes data sibi verba meritò crederent; videret Rex ne ingrati animi crimine apud Deum reus, Christianis Dynastis, cunctis Europæ populis, denique posteritati, cui illustrissimum exemplum, & immortale decus posset asferre, ludibrio esset. Proinde recordaretur sextumdecimum Maij diem anni superioris, cum Patri catholicè confessus, absolutione percepta, ita post multas lacrimas in eius complexum irruit, vt in ea verè Christiano, verè Rege digna verba erumperet: Ego te amplector, & catholicam Ecclesiam in æternum spondens, nec sub vtraque specie communicaturum, nec super ea moliturum quicquam, nisi qua ratione Sanctus Spiritus per os supremi Antistitis, ad quem Patrem idcirco remittebat, sibi faciendum esse significaret. Hæc omnia Pontifici, Cæsari, aliisque nonnullis Principibus, quamquam secretò, tamen planè nunciata, quòd ad veram dignitatem, & ad negotia promouenda Regis momentum ingens haberent. Neque aliunde tanta Pontificis, Cæsaris, ac ceterorum Principum catholicorum studia amicitiam eius expetentium profecta, quàm quòd illum tanta cum laude audierint catholicæ religionis restitutionem meditari. Neque Deum, neque Christianos Dynastas aliud petere ex Suecia; nisi quòd ad Regis, & Regni commodum, ac decus spectat. Interim, quod & Tartari ipsi, ac Turcæ permittunt, saltem concedat, vt Catholici suum habeant Templum, & liceat, si quis velit, ad Catholicos sese adiungere. Si Rex, vt est perspicaci ingenio, interitùs inspiciat, quòd tendant tergulamenta à maleuolis obiectari solita; intellectu-rum eò spectare, vt cum aliorum Principum bona existimatione, & amicitia nudatus esset, ipsi in rerum administrationem insinuent se, ac fidelissimo quoque familiarium Regis ablegato, eum quasi constrictum vinculis teneant, suo cuncta nutu ferant, agantque. Sanè suis oculis statum religionis Possessionum vidisse in Gothia, & Suecia, intelligereque multis ex rebus, colloquijque multorum, eos populos nihil ardentius expetere, quàm vt Rex aperiret sese catholicum: sanguinem pro ea re deinde, si opus sit, libentissimè profusuros: nec aliam causam asferre cur se ipsi non prodant; nisi quòd minis, & metu deterreantur. De Laurentio verò Noruego Regem ipsum testificatum sine illo multa, quæ ad pietatem attinent nunquam potuisse promoveri: susceptos ab illo labores sine villo stipendio, in summis victus angustijs, potuisse mundo testari quorsum eius studia spectent. Si non concedit Regi Apostolica Sedes aliquarum rerum dispensationem; sapientem eum esse, qui possit intelligere nullo id odio, aut errore effici, cum Concilia legitima, & generalia plures annos habita sint ea de re: cumque filiorum sit non præscribere matri, sed obedire, eique matri, quæ est columna, & firmamentum veritatis. Si Ministri rationes Sanctæ Ecclesiæ, quas impunè è suggestis vexant, velint audire; facile eos doceri posse. Si

97
Tum in Laurentium.98
Laurentij libellum responsum.99
Libellus supplex à Patribus Regi traditus.

Rex propagandæ catholicæ pietati seridè insistat; per Sanctorum Patrum scripta, legitimosque Doctores, & eos, qui non ex se currunt, sed ritè mittuntur, fore ut breui suos populos è tenebris Lutheranismi euoluat, sempiternamque sibi coronam pareat in Cælo. Id autem facillimum factu esse, quicquid veritatis hostes, trepidantes vbi non est timor, Regnorum euerfionem vaticinentur. Satis enim vel hoc seculo perspectum hæresibus, non catholica fide regna enerti. Diuinæ, quæ sibi ad hanc diem perpetuè adfuisse, dexteram vim, ac præsentiam reputans, sine dubio crederet quantò diuinam causam fortius gereret, tantò eam validius affuturam: cum quod infirmum est Dei, potentius sit omnibus hominibus. Hoc scripto Rex distrahebatur animo, & miserè torquebatur, hinc conscientia, excitataque de se tot apud Principes expectatione, hinc iniectis maleuolorum astu terroribus miserè lacerantibus. Hoc enim meritò supplicium luunt in causa diuinæ segnes, atque degeneres, ut luctentur secum, ac ne caducorum quidem bonorum, quorum causà vera contemnunt, frui suauitate possint. Tamen placatus non nihil est Patribus, & Collegio alimenta, quæ modò negauerat, suppeditauit paulò benignius, cum rebus vsque eò incommodis pestilentia incubuit. Dei famuli nequaquam animum desponderunt: sed quantò maioribus vrgebantur angustijs, tantò impensius ad coniungendos se cum summa bonitate, expiandos, ornandosque virtutibus insistebant: exhortationibus domesticis, sacrificijs, spiritualibus etiam repetitis exercitijs sanè peropportune. Nam ipso quoque Patrum Diuersorio lues occupato, Gabrielem Paulonium de Societate adolescentem obedientia præsertim insignem, sacrosanctis mysterijs preparatum eripuit: tum duos adolescentes Suecos, qui domesticis in muneribus Patres inuabant: quos omnes Pater Laurentius ritu catholico sepeliuit. Appetebat dies Sanctis omnibus facer, in quem Iobeleum pauculos inter Catholicos, & nonnullos recens conuersos edictum fuerat. Ijs dicta die expiatis, increbescente periculo, ad paruam Insulam saxeam, & syluestrem, ut fere sunt omnes in eo tractu, Collegio attributam, cum parte familiæ, Possuinus migravit. Tugurium concinnant ligneum horrido loco, perangustum, nullis discretum conclauibus: tantum in angulo paulò cultius excitata Ara, vbi quotidie sacrosancta hostia litabatur: ac Socij, ut in plurima mortis imagine vndique obuersante, vitali pane muniebantur. Vita omnis, cum plerique domesticorum spiritualibus exercitationibus excolerentur, antiquis Anachoretis erat simillima. Nulla erat facultas proximis adiurandi: tantum rustici quidam, qui plana Insulæ filiginis vtcmque feracia excolebant, aduocabantur ad Litanias: quibus cum precationem satis longam Possuinus adijceret latinè, qua Sueciam Deo commendabat; eadem ab interprete per singulas periodos Sueco idiome clara voce pronunciabatur. Ita cultus sincerus, & Sanctorum inuocatio rudibus illis sensim instillabatur. Quippe (quod miserationem plurimum mouet) gens simplex, ac bona quoscunque nanciscatur, duces, ac magistros vel ad vitam, vel ad mortem sectatur. Eodem tempore StoKolmiæ, dum abest aula, magistratus silet, minorque obseruantium turba est, catechismus Canisij paruus Suecè versus typis est datus, latè per ea loca ferendus. Germanicè item mille quingenti impressi. Extremum anni tempus in Reginæ prædio sub StoKolmiam Toruesfundio nomine Possuinus egit cum suis: Præfecto Insulæ, & Finlando adolescente, alijsque pauculis Deo restitutis. Laurentius in Vrbe præsentis animo operam suam morientibus exhibens, non tamen multos potuit pellicere, ut vel supremo spiritu cogitationem susciperent æternæ salutis. Quin potius inter pestilentiam ebrietas, & spurcicia omnis grassabatur. Tantum hæresis humanæ gentis occæcat animos, moresque corrumpit. Illud curæ erat Ministris, quemadmodum ex morientibus quæstum quàm vberimum facerent. Itaque persuaserant plebi summo honori fore, si ad demortui corpus concio funebris haberetur, pro singulis talerum exigentes. Hac arte benè saginati nullas de cetero supplicationes, nulla placamenta Deo offerebant. Varfeuitius, & Visocius apud Reginam, quæ cum Rege Araosiam secesserat, præclarè operam posuere, præsertim promulgato Iobeleo,

100
Regis commo-
tio supplici li-
bello perlecto.

101
Gabriel Pau-
lonius peste cri-
pitur.

102
Patres in sylue-
strem Insulam
se recipiunt, ne
peste consu-
mantur.

103
Ibi incommode
sed piè viuunt.

104
Catechismus
Canisij Suecè
imprimuntur.

105
Hæretici in pe-
ste nihil regu-
piunt.

106
Auatitiam exer-
cent.

107
Varfeuitius, &
Visocius apud
Reginam benè
rem gerunt.

cuius

cuius causa Regina, ceterique Catholici penè omnes generales totius vita confessiones habuere. Sed & ipsos procella corripuit. Nam cum Rex Sigismundum Principem filium soleret sæpè ad conciones hæreticas, & sacra execranda Lutherorum accire: Varseuitius Reginam monendam censuit, vt caueret, ne adolescens ad id ætatis in fide catholica enutritus, iamque designatus Rex, opiniones prauas hauriret. Ea protinus accersitum Principem de periculo salutis admonuit. Is captato tempore Regi modestè significat, malle se regno, vitæque priuari, quàm sacris Hæreticorum interesse. Exarsit furore Rex, & innocentem adolescentulum sapius in facie verberauit. Tum furorem vertit in Patres, verbera ijs, carcerem, exilium, comminari. Hi nulla re de statu vocationis suæ eam ob rem, Deo miserante, dimoti, Secretarijs regijs hæc tandem, præter alia multa, responderunt: Ipsos quidem nullas discordias ferere: at lætari vehementer Regis, Reginæque concordia, precarique Deum, vt perpetuam velit, & auget. Principi non contumaciæ, sed obsequij, & reuerentiæ, quæ regis Maiestati debetur, auctores esse. Verùm vbi diuina violetur Maiestas; dissimulare non posse: tum enim Deo potius, quàm hominibus obediendum. Videre autem ipsos Principem, dum sacris Suecis cogitur interesse; piaculum ingens concipere. Quamobrem rogare etiam, atque etiam Regem, vt nolit animam filij innocentis ab gratia Dei alienatam pertrahere in interitum sempiternum. Hac libera, modestaque oratione, res factæ quietiores. Sed mira sunt sempiternæ mentis consilia. Dum pietati aditus in Suecia intercluditur; in Transyluania aperitur penè fortuitò.

Agebat Agriæ, vt anno superiore narratum est, Ioannes Lelesius. Eum Ioannes Callai vir nobilis, fama viri commotus, ab Agriensibus Canonicis impetratum suos in pagos accersit. Non multum apud eum profecit, sed in tres incidens Transyluanos, qui sacrorum ordinum causa ad Episcopum Canauensem venerant, audientque ex ijs de parata in Transyluania messe, oblatam sibi diuinitus occasionem ratus; expeditus, ac leuis, nullo vitæ subsidio munitus, omnium rerum egenus, stipem tantum largiente Nobili Hungaro, dat sese in viam. Varadini, quam primam Urbem Transyluanicæ iniit, publica gratulatione excepto hospitium adornant, œconomum destinant, publico ære suppeditant victum. Sed Pater ad Christophorum Bathorum Vainodam Stephani Regis fratrem festinans, postridie se, quanquam ægrè, ex eorum manibus explicauit: qui sanctis precationibus, & pecunia in elemosynam prosequuti sunt abeuntem. Tertio die Claudiopolim, quod Colosuar Hungaricè est, Francisci Davidis Trinitariorum Antesignani quidem peruēnit. Hic vbi inauditum, adesse Iesuitam, lumen cælitus affulsisse bonis diceres. Turmatim accurrunt, ad genua accidunt, manus, vestes, quod prehendere quisque poterat, osculantur, lacrimis, & singultibus includentibus verba. Commorant & Patri viscera: atque vt statum regionis intelligens, inter prandendum tres sat grandi natu baptismo perfudit: totum diem in eo ministerio positurus, si consilium fuisset subsistere. Aliquot præterea in itinere baptizatis, Albam Iuliam ad Principem venit. Exultare ille lætitia, omni benignitatis officio prosequi hospitem, vetare abscedere: quin se quamplurimos primo quoque tempore ei Socios acciturum. Protinus sedem Claudiopoli Collegio destinat, datque ad Summum Pontificem, & Patrem Generalem literas, ad Patres Prouinciæ Austriæ, ad suum fratrem Polonia Regem: contestans exiguo tempore innumeros prope mortales partim infirmos in fide, ac nutantes statutos, partim falsis opinionibus irretitos ad veram pietatem Lelesij concionibus, innocentique vita traductos: addito in literis ad Regem Stephanum, quo die eas literas ipse dederat, eo die quadraginta Arrianos suscepisse baptismum. Illum opportunissimum esse Societatis inducendæ articulum, cum Hæsiarcha David, nouis opinionum monstris pregeneratis, ex odio populi datus esset in carcerem. Hæc fecere, vt Romæ Pontifex, Stephanus in Polonia sedulò vrgerent rem. Itaque lectos decem Socios Prouincialis Poloniae Synærus ipsis Kalendis Octobribus Claudiopolim induxit. In his Iacobum Vangrouitium,

108
Varseuitius Sigismundum Regis filium ab Hæreticorum concionibus reuocare curat.

109
Rex iratus filium in faciem cedit, & Patribus multa minatur.

110
Patrum ad Regem responsio.

111
Rex non nihil mitescit.

112
Io. Lelesij in Transyluaniam Missio.

113
Missionis occasio.

114
Varadinum primum venit, vbi honorificè excipitur.

115
Tum Claudiopolim.

116
Aliquos baptizac.

117
Albam Iuliam ad Principem venit.

118
Claudiopoli Collegium à Principe destinatur.

119
Inuectis decem Socijs, Collegium extra Urbem inchoatur.

120
Caluini
M
n
i
s
t
r
i
o
b
l
u
c
i
a
n
t
u
r.

121
Stephanus
P
o
l
o
n
i
æ
R
e
x
i
n
r
e
l
i
g
i
o
s
o
r
u
m
d
i
s
p
o
s
i
t
i
o
n
e
s
e
i
n
u
e
r
e
r
e
t
u
r.

122
Et Rodolphus
I
m
p
e
r
a
t
o
r
e
a
d
e
m
f
a
c
i
t.

123
Quantum Re
l
i
g
i
o
s
i
s
o
b
l
i
t
e
r
a
d
m
i
n
i
s
t
r
a
t
i
o
e
x
t
r
i
n
s
e
c
u
s
i
m
p
e
d
i
a
t.

124
Pragæ Nostræ
B
o
h
m
i
c
æ
l
i
n
g
u
a
m
a
d
B
o
h
m
o
r
u
m
s
a
l
u
t
e
m
a
d
d
i
c
h
e
t.

125
Marcus Pitho
d
i
u
s
S
a
b
a
r
i
a
m
E
p
i
s
c
o
p
u
m
a
d
i
u
c
u
s
m
i
t
t
i
t
u
r.

126
Gregorius Va
l
e
n
t
i
n
i
a
d
i
n
f
e
n
s
u
s.

127
Albertus Bana
r
i
æ
D
u
x
m
o
r
t
u
r.

128
Io. Berchenfis
C
o
l
o
n
i
æ
m
o
r
t
u
i
l
a
u
d
e
s.

tium, qui ceteris præffet, ab Vilnensi Collegio, quod regebat, & Aloysium Odescalcum latinè concionaturum ab Cracouensi sede transfatos. Nullum prope tota in Translyvania reliquum erat Templum ea tempestate, quod non occupassent Hæretici. Ac ne ipse quidem Princeps, nisi domi priuatim diuinis mysterijs, & prædicationibus audebat interessè. Societati attributa sedes est in Abbatia Colosmonostri nomine, extra Urbem, verùm adiuncta suburbijs. Sed illud admiratione non caruit, fuisse in conuentu Prouinciæ Societatem liberè admissam, vt cuncta, quæ soleret, tractaret munera. Et Caluiniani quidem prædicantes strenuè oblectabantur, vt Nobilitas, quamuis & ipsa hæretica superauit, Magistrorum cupidine, qui lapsam omnino institutionem tenerè aetatis, vnde barbaries, & cuncta vitia succreuerant, renocarent. Momentum tamen maximum erat in Principe: qui cum rebus ceteris, tum studio veri cultus, germanitate Stephani Regis se dignum præstabat. Sed Stephani supra ceteras laudes digna quoque relatu est modestia, & sapientia singularis. Nam cum Societatis opera plurimum vteretur; in operarum delectu, aut distributione nil sibi penitus assumebat, cuncta integra Societatis relinquens Præsidibus. Itaque quamuis Patris Vianæ labores admodum probaret; tamen renocante eum Euerardo, ne aulæ vsu nimio religiosæ disciplinæ vis relaxaretur, moram nullam iniecit. Quo de beneficio Regi rescribens Pater Generalis: Simul, inquit, Maiestatis vestræ sapientiam admirati sumus, quæ id planè perspexerit, quod res est: Nullam posse religiosæ disciplinæ maiorem plagam afferri, quàm si eius libera administratio extrinsecus impediatur. Hac igitur vtens sapientia, cum item Societati Nepotem suum erudiendum permitteret; id voluit citra tamen disciplinæ domesticæ incommodum fieri. Pari moderatione Rodolphus Cæsar cum Patrem Ioannem Mesquitum vellet perpetuum detineri aulæ suæ Prædicatorem: postquam id Societati reque, & exemplo perniciosum cognouit fore; incepto destitit: contentus opera eius vti, quandiu Moderatoribus videretur. Nec dubium est, quin hanc sapientem modestiam, si cuncti Principes possent perdiscere, haud paulò magis fideles, & opportunos haberent ab religiosi familijs administratos. Norunt enim Præsides, quæ cuique facultas, quid spiritualium virium sit: ac nisi extrinsecus retardentur; in tempore adhibent remedia: quibus tum religiosæ familiæ disciplina, & fama, tum Principibus administratorum utilitas conseruetur.

Hoc anno Pragæ, quò vberius consili Boëmis posset, certa attributa domi est hora Boëmicæ linguæ discendæ, ceptique pueri christiana rudimenta doceri Boëmicè. Draconitij Iauriensis Episcopi, regniq; Hungarici Cancellarij postulatu ad Ciuitatem eius Sabariam missus est Pater Marcus Pithodius. Synodum celebrauit Antistes octoginta Præfulum conuentu. Pater in ea pro concione de Sacerdotibus veris, eorumque celibatu disseruit optato successu, Hæreticis non audentibus contra mutire, multisque Ecclesiæ restitutis. Socium verò eius Antistes pueris edocendis praposuit, dum catholicus ludimagister inueniretur. Per id tempus Gregorij Valentia nomen terrori maximè erat Hæreticis. Hic Ingolstadij Theologiam proficens, Sapientis præcepto, qui iubet stulto responderi iuxta eius stultitiam, ne sibi sapiens videatur, acriter impios flagellabat, & fortiter veritatis laqueis irretiebat. Nominatim autem Herbrandi, quem si Moderatores permisissent, prouocare ad publicum certamen statuerat, loquacitatem, & maledicentiam retudit, qua Tubingæ in Societatem latrabat. Amisit optimè de se meritum Societas hoc anno Bauriæ Ducem Albertum Ingolstadiani, & Monachienfis Collegij Fundatorem, ac perpetuum inde à primordio Ordinis nostri patronum: amisit & magnum columen Catholica religio. Sed damnum resarsit Guilielmus, qui non magis dignitatis, & coronæ, quàm pietatis paternæ hereditatem accepit. Duos memorandæ virtutis Fratres Cælo dedit Colonia Ioannem Berchensem, & Guilielmum Peschium. Ioannes in Ianitoris munere primùm ita versatus, suo vt exemplo, piaque consuetudine non domesticis modò satisfaceret; sed multum quoque prodesset externis. Deinde

de adituus factus, dum similis perseverat sibi, inque Sacelli cura, ornatu altarium, loci splendore industriam, ac diligentiam adhibet singularem; inter vestientes parietes fallente vestigio lapsus è scalis, & crure contracto, acerbissimo dolore ex distorsione nervorum extinctus est. Guilielmus Collegij erat obsonator simplicitatis candidissima, à qua non abesset necessaria eius procuratori solertia: idemque ita potens sui, ac Deo assuetus; vt in procuratore adeo mentis & curarum rapaci, nunquam serenum tranquillitatis suæ vultum mutaret, nunquam segregari ab conspectu, vsuque Dei iucundissimo videretur. Horum loco copiosam iuxta, atque egregiam sobolem, ad aliarum quoque Provinciarum subsidia, Provincialis Costeri in primis eximia ad id piscationis genus facultas suffecit. Peregrè interim multa præclare gesta, Aquiligrani præcipuè, vbi Pater Macherentius, id quod sæpius frustra tentatum fuerat, tandem expressit, vt in Ducis Iulia schola præcipua Catechismus Canisij iuventuti prælegeretur, explosis Monhemij de rebus fidei tumultuosis questionibus

Interim Provinciam Belgicam bella, & pestilentia devastabant. Belli vis, Traiecto ab Alexandro Farnesio Parmensi Principe expugnato, & pace cum duabus Provincijs Annonia, & Arthesia facta, nonnihil remisit. At pestilentia Louanij, Leodij, & alibi recrudescens multos mortales absumpsit, atque è Societate viros insignes. Leodij domicilij eius præses Nicolaus Minutius, Ægidius Gibbarius, & Ludouicus Frater Coadiutor cecidere. Huic, quem ob columbinam simplicitatem, vitæque integritatem amantissimè cuncti venerabantur, solennes exequias vltro Ciues in Paræijs omnibus, Religiosorumque Cœnobijs celebrandas curarunt: in emptoris ministerio, quod obibat, virtute populo euulgata. Eadem celebritate Minutij cohonestarunt excessum. Vixerat in Societate ab anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo quietè, modestè, obedienter. Patria erat Dionantinus. Neapoli ab Collegij eius initio supra octo annos egit: inde in Galliam: postremò in Belgium missus grammaticam latinam & græcam ad duodecim annos, aliquandiu etiam hæbraicam docuit. Diaci Pater Balduinus Hanguart integerrimæ vitæ pridie Natalis Sancti Ioannis Baptistæ obiit, quem Iulio insequenti quinque secuti sunt Fratres. Sed Louanij suos viros amissus, Pater Rainerus Rainerij, Andreas Boccatus, Arnoldus Hæsius, Ioannes Iacobi Astenfis. Postremus, quem nominauit, vtili multis populis peregrinatione perfunctus, cum Louanium fractus laboribus rediisset, beato sine requieuit. Societatem anno millesimo quingentesimo sexagesimo tertio, cum pastor fuisset Antuerpiæ ad Sanctum Iacobum, iamque Neomagi in summo Templo Decanus ageret, Colonie ingressus. Plurimum concionibus valuit. Bransbergensem Ciuitatem sub ipsa Collegij primordia excoluit. Multa passus Elbingæ, quæ suo loco narrata. Demum reuersus in Belgium in suprema excursionè, dum Geldriam, Cliniam, & Frisiam concionibus, & catechismo peragrat, Dauentiæ substitit. Qua ab Hollandis obsessa aliquot mensibus perseverauit modò ad Canonicos, modò ad Ciues reliquos, & milites Germanos ibi prædiarios quotidie verba faciens: tam singulari Dei præsentia; vt non raro hostiles globi præteruolarent concionem, vel proximè inciderent planè innoxij. Per Urbem Neomagensem, quam adiutum ibat, tanquam vrsæ latro deductus, ac derisus est, aliaque multa vir Apostolicus Dei causa fecit, ac pertulit. Arnoldus anno millesimo quingentesimo quadagesimonono Romæ Societati adiunctus, exinde fidele ministerium in salutum animarum præbuit. Anno post receptus est Colonia Boccatus, ac Romam subinde missus, inde in Siciliam, postremò Belgio restitutus, summo labore ad Parisiorum culturam, ex quibus erat oriundus, aliquot annos non magno prouentu incubuit. Nouissimè exul Antuerpia Louanium cum venisset, asportato magna cum constantia diuinissimo Sacramento, hinc ad patriam permanentem, ac beatam translatus est. Rainerius præerat in præfens Louanienfi Collegio prudentia pollens, facultateque fingendi hominum mores priuatis colloquijs, annum iam quintumdecimum suæ Religionis iugum cum laude ferens.

129
Tum Guilielmi
Peschij.

130
P. Costerus e-
gregius anima-
rum piscator.

131
P. Macherenti-
nus Aquiligrani
Canisij Cate-
chismum intro-
ducit in scholis.

132
Belgij res.

133
Louanij, & Le-
odij pestis re-
crudescit.

134
Ludouici do-
mestici empro-
ris mores, & vir-
tus.

135
Tum Nicolai
Minutij Colle-
gij Rectoris.

136
P. Balduinus
Hanguart Dia-
ci mortuus.

137
Io. Iacobi A-
stenfis Louanij
mortui laudes.

138
Arnoldi Hæsi-
j mors.

139
Tum Andree,
ac Boccatii.

140
Tum Raineri
Rainerij Colle-
gij Louanienfis
Rectoris.

141 Parmensis Princeps Pater Traiectum mittit ad Urbem hæresi purgandam.
 142 P. Io. Ferdinandus bene gesta.
 143 Galliarum res.
 144 Mussiponti Lotharingi Ducis filij, & duo Reginarum Galliarum Fratres Collegij scholas aduunt.
 145 Card. Vadimontanus in iisdem scholis disputat, & theologiam describit.
 146 P. Nicolaus Clerus nobilem virum à Caluino abducit.
 147 Maldonatus Academiæ leges condit.
 148 Sodalitates duas instituit.
 149 Monachos ad vitam communem reuocat.
 150 Collegio Parisiensi Lectores ad Romani Collegij normam assignat.
 151 Burdegala Catechismum in Paracijs inducit.
 152 Ad euangelizandum Xantonibus mittit.
 153 Missio ex Turnonensi Collegio.
 154 Vbi tres erant Catholici tres tantum Hæretici relicti sunt.
 155 Augerius Dolæ Societatem Misericordiæ instituit.

rens. Interim, quamuis mors vndique fremeret, nequaquam intermissa solandi afflictam plebem solennis cura: postulatque Ciuitatis, & Parmensis Principis, aliquot remissi Traiectum, qui inductam ab Hæreticis rubiginem conarentur abstergere. In his fuit Pater Ioannes Ferdinandus Principi, exercitui, Ciuitati percarus: cuius laboriosa, & potens caritas vsque eo profecerat; vt etiam earum gentium linguas posset pro suggestu populos alloqui. Nihil est enim, quod gloriæ diuinæ studium non euincat, præsertim si cum sui contemptu, & demissione coniungitur.

Per idem tempus in Prouincia Francia gymnasiū Mussipontanum claritate Auditorum florebat & numero: inter quos ipsi Lotharingi Principes, Ducis filius, & duæ Reginae Galliarum Fratres spectabantur. Et quidem ita vt Cardinalis Vadimontanus neque disputare, neque excipere, quæ Præceptor Theologiæ dictabat refugeret. Nec minori erant lumina illa iuuentuti ad pietatem incitamento, cum quotidie interessent sacro, ac festis diebus sacro magno, concioni, precibus vespertinis: ad hæc statas confessiones sedulo obirent. Hic Pater Nicolaus Clerus nobilem virum cognomento Harocourtium à Caluino abduxit. Maldonatus cæpta superiore anno spectando perficiens, seriem studiorum dispensauit, leges Academiæ condidit, duas Sodalitates, vnam è Cuiuslibet nomine Venerabilis Sacramenti, alteram è discipulis in tutela Cæli Reginae conflauit. Tum ex itinere Casæ Dei Monachos adhortationibus amore perfectionis incensos ad communem vitam reuocauit. In Collegio Parisiensi, ad Collegij Romani formam, duos, qui Theologiam subtiliter pertractarent, vnum qui sacras explanaret literas, alium qui conscientiarum quæstiones, apposuit. Burdegala explicationem catechismi puerili ætati tribus in Paracijs induxit, cum ante non appositè ad rudes annos, sed è superiore loco more concionatorio, ac theologice catechismus explicaretur. Quosdam in Xantones misit Apostolico ritu Euangelio promulgando. Indigebat grauissimè tractus ille cultura. Antistiti non animus deerat, sed coloni. Itaque Socios auidè excepit, totaque sua Diocesi dispersit. Illi etiam Rupellæ, totaque illa vicinitate diuinum fecere præconium, obuijs animis, supra quam potuisset sperari, vbique excepti: innumeris tum confirmatis in fide, tum ab hæresi explicatis. Haud minùs feliciter in Prouincia Aquitanicæ ab Turnonensibus Patribus in circumiectis Pagis aduersus opinionum monstra pugnatum, vt alicubi nulla reliqua facta sint, alibi perpauca, eaque valde fracta: In vno quiddam similiter euēnit, atque olim Neocæsareæ Sancti Gregorij Thaumaturgi tempore. Cum tres numero Catholici inuenti fuissent, planè tres modò reliqui Hæretici facti sint. Edmundus Augerius cum quascunque attingeret oras diuinum semen spargens, messem vberimam legeret; Dolæ hoc anno ex sententia laborauit. Ea Vrbs Sequanorum est Catholico Regi parentum præcipua, vbi & literaria Vniuersitas est, & supremum consilium Prouinciæ. Hic Edmundus Sodalitatem, cui à Misericordia nomen fecit, condidit, tum ad alia pietatis, tum ad hominum extremo supplicio afficiendorum curam. Ad Prouinciæ comitia ex ceteris quoque Ciuitatibus Nobilitas coacta, sic sanctæ eius eloquentiæ capta est; vt vbi domum reuertit, famam disseminans, multos ex remotis locis ad hominem audiendum incitarit. Atque ipse simul operam consentibus nauans, antemeridianas in subsellio horas, ac pomeridianas ponebat omnes summa patientia: tum ad alias atque alias regionum Præfectorum accitu digressus Vrbes, pari vbique prouentu caeleste semen effudit. Miro inde Collegij desiderio Dolani succensi, idonea Urbis regione, & ampla, domum areamque ad extruendum Templum magno statim pretio coemunt. Literas ad Pontificem dant, quibus rogant in reditus annuos Prioratum transferri: alias ad Regem catholicum, vt boni consulat Dolæ sedem figere Societatem. Ita demum certarunt, vt initium Collegio nonnullum factum sit. Ruthenis Ioannes Rogerius religioso triginta annorum famulatu finem sanctè imposuit. Lutetiam Parisiorum habuit natalem. In Collegijs Bononiensi, Parnormitano, Romano, Apamiensi versatus, & variarum disciplinarum publicè doctor

doctor. Evénit sub annum seculi huius septimum & quinquagesimum, ut nescio quo inconsulto zelo Societatem deserere, ac patriam repetere statueret. Eam ob rem ab Romano Collegio discessit magno omnium mœrore; quibus alioqui bonitate, atque adeo doctrina in oculis erat. Itaque Socij ad preces, quæ publicè indictæ, pariter confugère omnes. Atque interim Rogerius cum ad Civitatem veterem venisset mari iturus, mutato repente consilio, Viterbium petijt, facturus per Hetruriam iter. Sed neque hoc consilium stetit, existimans fatius fore Lauretanam eadem de via salutare. Narnium itaque iter vertit. Ibi obuium habuit hominem de Societate, cuius sermone ad Collegium reuocatus est. Ita dum pro eo preces non intermittunt Fratres, quasi earum nexu teneretur, animaduersum est circuisse, nec longius milliario quadragesimo potuisse secedere. Confirmatus Dei gratia, solutoque Apamienſi Collegio Ruthenas translatus, magno illic cum domesticorum, tum Ciuium emolumento Rector annos permultos egit, comparique eorum luctu vitæ cursum absoluit. Celebratiorem tamen famam sanctitatis reliquit Cæsaraugustæ sexto Kalendas Martias Ioannes Ximenius Frater adiutor quartodecimo fidelis ministerij anno. Is in Regni Valentini Montanis ortus in Pago nomine Biar, Medici, qui amissa vxore ad vitam solitariam secesserat, hortatu ad Societatem pellectus: acceptaque ab eo schedula in commendationem ad Patrem Cordesum, tum Aragoniæ Prouincialem, dedit se Valentiam versus in viam. In itinere grauis molestia hominem, & inde languor inuast, virumque defectus. Itaque bis, terne residere coactus, totusque anhelans, secum ingeminabat: En, Ximeni, quod pergis cum parua ista in manu pagella? nempe ad homines, quos tu ignoras, & qui te ignorant. Hæc dictitanti, ac pleno mœrore de celo robur repente insolitum, & lumen affuit: vt conuersus ad Deum crebrè iteraret: Spondeo, Domine, me omnino iturum, vt amoris tui gratia illis Patribus seruiam. Spondeo nil me acturum, nisi tui amoris gratia. Quia re vera ignoro equidem quod pergam, & quibus seruitum eam, nisi tibi, Domine Deus meus. Inde vigore etiam corpori restituto, alacer Valentiam venit. Ter recipiendus nec ne esset Prouincialis consultationem cum suis instaurauit: illisque repellentibus, quod non appareret, quem in usum posset recipi; tandem fertur dixisse omnino recipiendum, & quidem in eum usum, vt fieret sanctus: nam ad id planè factum videri. Nec fefellit Ximenius expectationem, sed longè superauit, & ad Sanctitatem profecit eximiam, & magno vsui sedulo ministerio fuit. Statim domum admissus, dum varia illi ministeria enumerantur, & interrogatur quid commodissimè posset exequi; quod infimum, ac fordissimum reperit, ad illud se idoneum respondit. Inde Cæsaraugustam translatus, præcipuè in Villæ cura, rebusque Collegio necessarijs plaustro vehendis agens iumentum, vitam exegit: quam cum semper miri exempli duxisset; triennio tamen ante excessum, quasi de integro se Deo tradidit, ac longè plenius ipso vicissim vberiora vsque in eum cæli dona superfundente. Vestitu semper, attrito, ac lacero, & calceis aut ruptis, aut nullis utebatur, agrè ferens si quis Rectorem ea de re admoneret, dicens se animum suum planè permisisse Moderatori, multo magis permittere corpus debere: atque illum per sese, quid expedire iudicaret, prouisurum. Torum diem strenuè laborans, noctu tres, vel cum plurimum quatuor horas quieti, ac ferè vestitus dabat, reliquum tempus orationi. Hæc tota in meditatione sanctæ Christi passionis versabatur: quam versiculis vernaculo rithmo ipsemet explicarat. Eos versiculos lentè pronuncians, ac mente reuoluens, primùm in stertum abibat totus: deinde penitus abripiebatur spiritu, sic vt potens sui non esset: quod ex ipsomet cognitum est, cum Moderatori conscientiam aperiret. Ac dicebat se meditari sanctam Passionem, quod sibi in ea esse omnia viderentur, extra eam nihil. Ex hoc cum Maiestate summa commercio hauriebat simplex illud, ac purum pectus, inæstimabiles lucis radios, & fiduciam de summa bonitate singularem. Et quia intelligebat se ad labores, non ad quietem vocatum; huc suas meditationes dirigebat, se ad asperrima parans. Et inter opus cum Deo, tanquam præsentem familiariter colloquens; quæ vel aptissimâ diuinæ vsu consuetudinis assidue fruendi,

157

Eiusdem eloquentiæ vis.

158

In audiendis confessionibus patientia.

159

Dolani de Collegio fundando serio agunt.

160

Io. Rogerius apud Ruthenos sanctè moritur.

161

A Societate aliquando deficit.

162

Ad eandem Societatum precibus redijt.

163

Io. Ximenij vocatio mirabilis.

164

In via debilitatus diuinitus roboratur.

165

Vt ineptus ad Religionem recipitur, vt aptus ad sanctitatem recipitur.

166

Vilissimum sibi eligit ministerium.

167

Cæsaraugustam missus villicum agit.

168

Sui corporis cura neglecta totam superioribus relinquebat.

169

Breuis in somno in oratione prolixus.

170

Orationis materia Passio Christi.

171

Abundat lacrimis.

172

In Passione omnia se inuenire dicit, extra nihil.

173
Meditationem
ad labores dirigit.

174
Manus ad laborem, mentem ad Deum intendit.

175
Cum Deo familiariter in laborando colloquitur.

176
Laborandi, ac patendi desiderio flagrat.

177
Quomodo res difficiles, faciles sibi semper redderet.

178
Socios, quibus inferuit, Angelos, & Dei præcones æstimat.

179
Laboriosa magis ab Socijs sibi sumit.

180
Pro se contententibus rogat.

181
Pij sermonibus proximos iuante studet.

182
Obitus sui diem prædicit.

183
Extrema morientis verba.

di, dulcemque conferuandi deuotionis sensum est via. Sæpe dicebat: Domine, vtere opera mea: cumque sibi ipse, quasi voce Domini responderet: Quo pacto opera tua vis vtar? subiiciebat: Vt vis, Domine. Aliàs: Sic me, Domine, vtere, vt quispiam homo pauper suo vitur iumento. Post torius diei laborem, cum vesperi onustus herbis, ac frugibus à Villa domum rediret; se ipse, tanquam Domini voce, compellabat: Quid egisti Ximeni? ac respondebat: Laboraui pro te, Domine. Tum subiiciebat: Si vbi domum veneris, iubeant te totam noctem terram fodere; quid agas? Non iubeant, Domine, sat enim norunt totum diem me non cessasse. At si iubeant, quid demum agas? Terram, Domine, tui amoris causa, fodiam: atque vitinam iubeant. Vbi ad exiguam illam quietem recedebat, sic precabatur. Domine, si cui hac nocte interrumpenda quies est, atque exeundum ad caritatis officia; is ego sum. Vtere hac nocte, Domine, opera serui tui. Non aliter ad alia, & quidem ad durissima quæque præparatum assidue gerebat animum affirmans, cum quis minutis in rebus obedientiæ difficultatem sentit; oportere eum animo ardua præcipere, ac singulis diebus offerre Deo maiora, quò procliuius minora præstentur: Nam statuo, aiebat, obedire vsque ad sanguinem, vitamque pro obedientia fundere; cumque arduum quidpiam mandatur; tum me ipse ita appello: Ximeni, nihil est, quòd queraris: nam quod iuberis non est vt sanguinem, vel vitam des, quod tu tamen proposuisti. Ita dilatans ad magna animum, saltem assequor parua. Aiebat antequam se totum, ac penitus sanctæ obedientiæ permisisset, subtristem interdum, & inquietum fuisse: postea verò iugem tranquillitatem, & iucunditatem adeptum. Inde quoque suis laboribus condimentum addebat suauæ, ac sanctum, quòd Patres, Fratresque scholasticos intuebatur tanquam Angelos Dei, & diuinos Euangelij præcones: eumque spiritum in alijs Coadiutoribus Fratribus conabatur inferere: quò non solum alacriter, sed etiam religiosè sua obirent ministeria; non Christum modò venerantes in famulis suis; sed eiusmodi in famulis, qui professione Christo quàm simillimi essent, & suas vitas in eius gloriam, & animarum salutem deuouissent. Hisce cogitationibus fiebat, vt nunquam defatigaretur: quin & molestissima quæque, ac laboriosissima ad sese ab Socijs auerteret. Siquæ eueniret, vt super labores sermo aliorum, vel contemptus accederet; tanquam de geminato gaudebat lucro: quòd tum præcipue ostendit, cum lignatum aliquando cum Fratre Nouitio pergens, ab manu agrestium contemptum, ac rusticano ioco Ignatianorum mancipia appellatum, exceptus, ad socium conuersus: Commendemus, inquit, Domino eos homines: texunt enim nobis coronam. Non tamen opportunitates iuandi proximis, si quæ dabantur, prætermittibat: imo & captabat studiosè, præmeditatus habens rationes, ac vias, quibus pro modulo suo, posset proficere. Cùmque initio non ita liberè cum omnibus auderet pios inferre sermones; vbi diuinitatem vberius hausit, animum induxit, quòd & præstabat, de Deo, rebusque sanctis apud quosuis loqui. Inter hæc studia vbi fidelis operarius ad vesperam sui laboris peruénit, magnis correptus febribus, denunciavit octauo se post die abiturum. Sexto autem ita morbus increuit; vt post præbita sacramenta, tanquam mox excessuro, cæperit sacra Domini Passio recitari: at ille cum paulum audiuit: Sat est, inquit, in præsentia: vbi maturum fuerit, prosequemur: ac repente ita leuatus est; vt videretur omni planè defunctus periculo. Die tamen octauo aduocato Patre, qui ante legebat, monitoque iam tempus adesse sacræ historiæ recitandæ; vix hora interiecta, ad mercedem capiendam migravit. Interrogatus iam moribundus, vellet ne in Cælum tendere; Nihil, inquit, volo, nisi quòd Domino pridem sponendi, vt sanctissima eius voluntas perfectè fiat. Ac subiiciente Patre: Pari ergo voluntate carcerem infernum subires? Non istuc nunc agitur, inquit: nam quòd erat futurum iam completur. Ex qua voce, ac cetera vita non dubitarunt Patres, quin ad æterna euolarit gaudia, eiusque rei prænotationem ante diuinitus accepisset. Pater Balthasar Aluarius & ipse vit inclytæ sanctitatis; dum Casaraugustanum Collegium vifit, Viri virtutibus cognitatis, eas egregio testimonio in epistola ad Collegij eiusdem Fratres scripta explicauit.

cavit. Caranacæ Ferdinandus Garzia, domo Calaguritanus anno millesimo quingentesimo quinquagesimonono in Societatem adscitus pridie Nonas Martias mortales miserias cum æterna beatitate commutavit. Nam quod virtutem suam Deus in infirmitate clarius ostenderet; hunc famulum suum ingenio maximo, & præstantibus donis à natura ornatum, maluit patientia, quam rebus cum vulgi plausu gerendis insignem facere. Adolescens cum occasiones innumerabiles peccandi consideraret; institit à Deo precari, ut ad eum se statum vitæ deduceret, in quo maximè Maiestati eius inferuiret. In qua precatione amplius biennio perseverans; semper magis, ac magis ad Societatem trahi se sensit: præsertim quod in ea orationis, meditationisque florere studium intelligeret, optimum aduersus peccata munimen. Porro ingressus, tanquam se hominem oblitus, omnia vilitatis, & austeritatis auidè animo complexus genera, optabat vitam in humillimis ministerijs totam contere, ab omnibus despici, & proculcari. Ieiunia, flagella, & id genus asperitates sine modo: etiam ad Indos eam ob causam pergere: ut quod ceteros mortales auri, & gemmarum cupido trahit; illic ipse paupertatis, ærumnarum, periculorum thesauros quæreret. Sed fecit Deus, ut inueniret in Europa. Nam cum valetudine, quam fortè sub initium intentiore cura concusserat, semper vsus esset aduersa; postremo vitæ quadriennio cum dolore acerbissimo capitis, cordisque, affixus assidue lecto, hæctica febris consumptus est. Videbatur, ut vsu venit auaris, quorum auiditas lucris extimulatur, fieri asperrima tolerando, appetentior duriorum. Adeo non modò patienter, sed alacriter, & cum gaudio, cumque summa in Deum fiducia, illam opinionem vulgi intolerabilem molem ferebat. Cum eo etiam obedientiæ, ac feueritatis studio, ut cum iam Medicus, tanquam deposito, iussisset dari quicquid optasset; interrogatus ut peteret, si quid futurum sibi iucundum putaret; commotior responderit: Ego ne, Deus bone, id petam, quod futurum iucundum sit? Id erit optatissimum quod dederitis. Vna res habebat sollicitum, ne cum cuperet vehementer dissolui, & esse cum Christo; eam cupiditatem ad finendos dolores sui amor exciret. Itaque quod alij laborant in temperando vitæ amore; hoc ille laborabat temperando amore mortis. Sancti Thomæ Aquinatis die, uti quatrinduo ante prædixerat, præparatus Mysterijs sacrosanctis, è vita dimissus est. Maria Diaz sanctimonix celebris femina octavo post die visum eum sibi affirmavit cum corona in capite Solis instar micante. Vnde intelligebat iam beatum diuina gloria collustrari, pretiosis patientiæ suæ gemmis insignem. Nemo fuit, qui talem Virum non gauderet à corpore mortis liberatum. At Granatæ octavo Idus Ianuarij Collegij Rector Ioannes Emmanuel Leonius Hispanensis genere, eoque nobili, domesticos pariter & externos obitu acerbo afflixit. Supra fidem prope est quam carus, ac venerandus esset domi, forisque suarum merito virtutum, modestiæ in primis, prudentiæ, & caritatis. Anno quingentesimo quinto seculi, suæ ætatis duodeagesimo in Christi militiam dederat nomen, Sancti Dominici, Augustini, & Francisci non inuitati Ordines exequijs eius interfuere, cumque multis honoratis è Clero Archiepiscopus. Minor iactura sed lucuosior, ob casus indignitatem, & additos calamitatis consortes, Patris Alphonsi Lopij mors fuit. Sextodecimo ab Granata milliaro, dum rediret Accio consecratus Sacerdos, Idibus Martij, postredie eius diei, quo fuerat initiatum, ipsum, ac tres Augustinianos, & aliquot seculares abductos in interiora montis grassatores ex Maurico genere crudelissimè interemere. Cadaver vix viginti post dies repertum est: sed mirè deformatum, ut nisi schedula Sancti tutelaris, qui eo mente ei obtigerat in sacculo inuenta, & quædam vestium nota fecissent indicium, de facie agnosci non posset. Relatum ad Collegium, christianaque cerimonia humo datum. Alios multos ad se euocauit vitæ Auctor dignos quidem æterna memoria. Sed hinc recensenda sunt capita: quanquam & fortè, quæ humanæ sunt mentis tenebræ, silentio quosdam inuolumus memoria digniores. Quibus nihil equidem detractum velim: sed ne opus in infinitum excrecat; adhibendus est modus. Sua stat illis illibata in Cælo gloria, & cele-

184

Ferdinand: Garzia: mors, & dotes.

185

Eius ad Societatem vocatio.

186

Humilitatis studium.

187

Patiendi desiderium.

188

Suz voluntatis omnino expertis.

189

Mori cupit.

190

Prædicto die moritur.

191

Matæ Diaz apparet lumine coronatus.

192

Io. Emmanuelis Leonij Granatæ Rectoris mors, decora, & funus.

193

Alphonsus Lopius à grassatoribus Mauricis interimitur.

194

195

196

197

198

199

200

- 194 Querenis Collegium fundatur à Magdalena Villosa. britas abundè par meritis, olim in suprema quoque vniuersitatis gentium pange-
gyri reponenda. Querenis Collegij, liberalitate Magdalenz Villosa multa sibi in
celo tabernacula æterna preparantis, hoc anno fundamenta sunt posita, Al-
phonso Ruitio, Prouinciali olim Romano, primo Rectore. Rem frustra ante
tentarat Andreas de Prada Abbas Tunnonis. Deinde Ferdinandus de Valdes
195 Archiepiscopus Hispalensis institutam ab se Academiam Societati destinarat, &
Alphonius Ruitius primus Rector. ipso morte præcepto, testamenti eius Procuratores tradiderant: sed subortis li-
tibus maluit Societas suo iure cedere, quàm cuiuspiam dolorem afferre. Neque
in præsentia defuere (Satana obstare præclaris initijs consueto) graues difficul-
tates. Verùm breuè, vbi religiosorum laborum specimen editum est, ac cæpere
diuino verbo personare Templà, Paræciæ, & compita catechesi, omnibus ani-
marum necessitatibus prompta opera tempore omni esse, admirabilis consequen-
ta est cuncto in populo conuersio voluntatum: ipseque Antistes, antea lentior
in recipienda colonia, persusus gaudio omnem repræsentare cæpit Patris aman-
tissimi caritatem. Quini Patres, Fratresque incolæ primi fuere: qui cùm pro se
certatim singuli nouam vineam colerent; Rectoris tamen, quanquam inter ad-
uersam valetudinem, in suggestu, in subfello confessionali, in catechistica sella,
vbiçunque opus esset, ardor, infractusque animus eminebat. Atque inter cetera,
vt vbiçue fiebat, statim inductus diuinorum vsus mysteriorum, & sancta emu-
latione excitati veterum cultorum conatus. Multò magis deinde profectum ex-
cursibus in agros ad rudem agrestium turbam, vbi occupatorum in excolenda
terra incultas, & spinis obstas animas purgantes, & conferentes diuino semine,
fruges aliure in cæli horreum inuehendas. Initio vna tantum puerorum insti-
tuta est Classis primas discentium literas, cui aliæ deinde additæ, consueto &
doctrinæ, ac pietatis prouentu. Pampilonæ quoque receptum Collegium est:
197 Pamplonæ Collegium fundat Io. Pinerius. Quippe cùm Vrbs ea sit præcipua regni Nauarræ, tum per sese laborum Socie-
tatis idoneus campus erat, tum sedes opportuna ad latè excurrendum, etiam
ad excubandum aduersus Hæreticos finitimæ Galliz. Hasce ob causas Ioannes
Pinerius indidem cuius, quæ dudum agitarat, vsit validiùs, patrocinium nactus
Proregis. Is erat Franciscus Hurtadus Marchio Almazani, qui reuersus ab Au-
striaca Legatione, Regnoque Nauarræ Præfectus, vt impensè Societatem, ac
198 Franciscus Hurtadus Prorex promouet. salutem animarum amabat, suscepit rem ad exitum perducendam auctoritate,
& opibus suis, Pinerio ipsi, quanquam per sese eurreret, stimulis additis. Hoc
libentius eam sedem capiebant Patres, quòd non solùm sub Episcopatu Pampi-
lonensi sunt felicia incunabula Sanctorum Ignatij, atque Xauerij; sed etiam Pam-
pilonæ arx stabat, in cuius propugnatione accepto vulnere Ignatius, perque il-
lud salute animi, excelsos illos spiritus ad digniora se bella transtulerat. Ipse
Prorex indignum solebat dicere, vt quando ex Ignatio, & Xauerio, tanquam
duobus stirpibus, totum in Orbem terrarum propagati erant rami, & fructus;
parens, & altrix eorum terra extra partem adeo publici boni relinqueretur.
199 Empta est, quanquam non sine nonnullorum strepitu, percelebri Vrbs loco
domus, missique ad spiritualem sementem inchoandam Patres Baptista Marti-
ninus, & Lugus. Venit & ad locum spectandum Auellaneda. Quo ex itinere
Loyolam cùm diuertisset; domum Ignatij alumnam pietate summa ingressus,
nouo se quodam spiritu instinctum, nouoque pietatis æstu, ex quo præter mo-
rem incalcesceret, profitetur succensum. His duobus Collegijs in Castella Pro-
uincia additis; in Aragonia Valentiz, in Bætica Hispali domus accessere Pro-
fessorum. Valentiz domui Hieronymus Domenechus præpositus, Templum
200 Domus Professe Valentiz, & Hispali fundatur. possessione pridie inita, die Pentecostes, Archiepiscopo Hidruntino sacrum fa-
ciente, dedicatum est. Ad concionem Patriarcha dixit, interque cetera monuit
populum, grates vt ageret Deo, quòd Societatem loco tam Ciuitati opportuno
201 Hieronymus Domenechus primus Valentiz Præpositus. constitueret. Nihil enim Patribus, nisi populi emolumentum propositum esse:
proinde vtrentur occasione. Se quidem beneficium agnoscere in primis, quòd
ad sui leuamentum oneris, gregisque sibi commissi commodum ea res pertine-
ret. Eodem die noua in domo conuiuium Patribus, seque conuiuiam dedit,
vna

vnâ cum compluribus præstantibus viris, Auxit gratulationem, populi que admirationem ingressus in Societatem eodem die Francisci Scribæ magna nobilitate ac re, maioreque mortalium bonorum spe Sancti Spiritus igne in holocaustum Deo incensus. Erat quadragenarius, doctus, ac ceteris ad absolendam Euangelici ministri personam donis instructus. Iuuit etiam sua bibliotheca sat locuplete nascentis domus penuriam. Initium fecere mendicandi pendentibus ex humero manticis ipse Pater Domenechus, & Pater Barzius, binaque in hebdomada emendicatione affatim panis corrogabatur, ita distributa Vrbe, vt ad eandem domum, non nisi quintodecimo die rediretur. Recens Patrum impetus rei nouitas, ædis ad hæc sacræ opportunitas breui diuina mytheria octauo quoque die obeuntium numerum geminarunt. Susceptæ superiore anno ad circumpositos Neophytos catecheses vtilitate summa retentæ. Homines miserrimi numero maximo, vt erant ab omnibus destituti, ac suapte sponte christianæ pietati minus additi, profusus iacebant in tenebris, & ymbra mortis. Post Gasparem Loartem, in ea re plurimum sudauit, profecitque Pater Simon Dominicus. Initio permagnæ difficultates occurrere ex odio, quod ea natio aduersus veteres Christianos ex impotentium contemptu, ac vexatione conceptum habet. Tamen experimento est cognitum minus opinione deploratum negotium esse. Caritate Patrum, comitateque pellecti, non pueri modò ad christianæ doctrinæ scholas, sed grandiores quoque non grauatè itabant, discebantque facitè christianos ritus, & induebant mores. Hispalensis domus collocata est in veteribus Collegij ædibus, nouoque Templo, quod per id tempus diuinis additum est. Collegium in ædes migravit, quas ædificandas, & censu annuo muniendas Ciuitas benignè suscepit. Non nihil in populo offensionis, ac sermonis exciuit damnatio ad tiremes presbyterorum Lorenensium, quos Hispalim ductos vulgus Theatinos vocabat. Sed maturè obuiam iuit Archiepiscopus, innocentiam Societatis iubens in omnibus Ecclesijs vulgari, nequa ei ex falso rumore labes, cum auctoritatis imminutione, adhaeresceret. Nec modo (vt erant Primores sacerdotum gnari, & in vniuersum Ciuitas optimè affecta) calumniæ omnes facitè discussæ: sed per occasionem vulgatæ Societatis laudes, ac celebratæ, Deo gloria, cuius est opus, famulos suos, & à culpa defendere, & laudandos efficere. Quamquam in hac Prouincia hostis humani generis, & osor pacis æternus graues iam diu ad distrahendos Sociorum animos intentabat pugnas: scilicet, qua arte bonos aggreditur, specie honestatis maioris obiecta, quaque via alibi sæpè schisma tentauerat. Querebantur inferiores nimio se imperio, duriusque tractari: culpas leues non modo puniri grauissimè, sed æternam earum memoriam conseruari, & exsuscitari cum putabatur extincta. Moderatoribus hanc esse curam maximam obseruare, ac vexare subiectos. Inde manare malum, ac fundi per inferiores, vt ipsis quoque summum esset negotium notare alias noxas, explorare vitas, & crimina. Inde neque inter subiectos inuicem fratrum, neque erga Moderatores filiorum vigere fiduciam, sed potius degeneres quasi in regno mores indui. Ita erat vniuersa Prouincia duas distracta in partes, ac malum iamdiu natum, nunc tandem erupisse dicebatur, aditu per Garziam Alarconium Visitatorem patefacto, quem plurimi tanquam cælitus missum excepere. Habebantur seueritatis principes in præsentia Pater Ioannes Cagnas, quem quasi fontem eius mali nominabant, Petrus Bernardus Prouincialis: qui cum ante suauitatis laude carus vulgo esset; paulatim ferebant, siue Magistratus diuturnitate, siue seueriorum familiaritate, ad eorum sectam abstractum. Præterea Franciscus Vasquius, Gregorius à Mata, Ignatius Castellus, alique nonnulli non eiusdem modò sensus, sed etiam inter se quasi quodam fœdere colligati. Qui in Congregatione prouinciali, vt longè superabant numero è suis partibus Procuratorem Ignatium Castellum delegere: qui Romam profectus, tum eorum facta apud Patrem Generalem defenderet, tum contra partes aduersas præmuniret, ne ea administrationis ratio mutaretur. Sanè plerique eorum eximia erant, præstantisque virtutis, nec nisi nimio zelo peccabant, si quid peccabant, ad conseruandam

202

Franciscus Scriba Societatem ingreditur.

203

P. Domenechus, & Barzius bis in hebdomada per Ciuitatem emendicant.

204

P. Gaspar Loartes, & Simon Dominicus Neophytos catechismo iuuant.

205

Domus Professa Hispalensis in Collegij ædibus collocata.

206

Archiepiscopus Hispalensis bonum Societatis nomen curat.

207

Sociorum querelæ domesticæ.

208

P. Garzias Alarconius Prouinciam visitat.

209

P. Io. Cagnas & Petrus Bernardus Prouincialis querelarum causæ.

210

Tum Franciscus Vasquius, Gregorius à Mata Ignatius Castellus.

211
Recta discipli-
na à modera-
mine non dil-
cedat.

212
Seueritas cum
lenitate coniun-
genda.

213
Euerardus dis-
cordias com-
ponit.

214
Castellanos in-
ter ac Lusitanos
Socios fecit Sa-
tan discordias.

215
Religiosi cari-
tatem non natio-
num studia fo-
ueant.

216
De Leone Hen-
ricio Regis con-
fessario Lusitani
conqueruntur.

217
Henricus Rex
eum defendit.

218
Murciaui Col-
legij Patres cari-
tate in agro-
ros milites exer-
cent.

219
Nosodochia in-
struunt.

dam religiosæ disciplinæ integritatem, rectamque apud proximos famam inten-
ti. Ceterum dum supra imbecillitatem humanam custodiam intendunt, nec
modum adhibent; caritatem, quæ debet esse in omni recta administratione
membrorum cum capite nexus, & vinculum, non leniter conuellebant: cum-
que in omni multitudine, quantumvis eximia, ac lecta, nunquam possint earun-
dem cuncti esse virium, nec eadem via duci: & verò semper aliqui tanquam sex,
ac scoria sint, querimonijs, artibus non bonis, Satanæ fallacijs pandebatur adi-
tus: obstructa ea via, per quam fuisset occurrendum, nempe per fugio ad Præ-
sides intercluso. Et sanè cum vbiq; arduum est rerum modum inuenire; tum
religiosa in præfectura diuinæ cuiusdam est artis ita attemperare cum seueritate
lenitatem; vt neque per hanc soluantur mores, neque per illam caritas infre-
metur. Itaque Euerardus ægrè ferens tum cetera austeritatis immodicæ, tum
præcipuè illam veluti factionem, sedulè ad eam soluendam incubuit: quod non
difficile factum est, quibusdam in alias prouincias opportunè amandatis, ipsaque
Prouincia, postquam lustrauerat totam, Garziæ Alarconio demandata.

Alia quoque tentabat via Castellanos inter, ac Lusitanos Socios discordia-
rum fator caritatem deterere. Nam cum Rex Lusitaniæ Henricus præ senio non
multum abesset à fine, successore incerto; ferebat fama in Castella per Lusitanos
Patres stare, quominus cum pace controuersia præcideretur, in Philippi verba
ab Henrico, ante suprema, populis sacramento adstrictis. Itaque Castellanos
Patrum quidam, quorum aures externorum querimonijs verberabantur, & au-
thoritas, gratia, res discrimen adibat; laborabant, vt Lusitanos à culpa defen-
derent. Hi è contrario plurimum cauebant, ne quomodo eam disceptationem
attingerent, neu Lusitano populo ad omnes suspicionum auras erecto darent
vllam in parte propensionis indicium: adeo ut cum Dux Ossunæ Regis Catho-
lici Legatus in Lusitania institisset, vt Pater Aloysius Gusmanus ad se confessa-
rius mitteretur; eum Patres Lusitani perbenignè acceptum, omnino perpule-
runt suam vt rediret in Prouinciam. Hac notarim, vt animaduertant Religiosi
viri, quàm vigilanter custodiendæ paci, Nationumque studijs penitus ex animo
eradendis debeant insistere, quamque procul ab omni seculari procuratione
abesse: cum suspicio ipsa vires habeat maximas ad nomen foris maculandum,
pacem domi concutiendam. Quod ipsum eò etiam clariùs perspectum in Lusita-
nia est. Leo Henricus Regis erat Confessarius: sed, quemadmodum supra nar-
raui, ita cum Rege conuenerat, vt is sineret eum religiosæ humilitati, simpli-
citatiq; seruire, nec pateretur Regni immisceri curis. Hoc dum Leo fideliter
exequitur, qui voluissent Regem primo quoque tempore successorem sibi suffi-
cere, præcauentem ne ad alienos regnum perueniret; querebantur de Leone,
quòd non Henricum ad id pro munere, auctoritateque apud eum sua adigeret.

Quam tamen inuidiam ipse Rex Proceres allocutus, vt erat vir optimus, sui que
consilij rationibus expositis, ac professus suo iussu Leonem nihil attentare, ma-
gna ex parte molliuit. Porrò dum Philippus Rex lectum militem per Italia præ-
sidia distribuendum mittit, Classe tempestate dispersa, vt ij, qui Genuam appu-
lere Genuensibus Patribus, ita pars Carthaginem nouam reiecti Murcianis exer-
cendæ pietatis materiam attulere: vtrosque enim pessimè vexatos graues cor-
ripuere morbi. Hos cum Nosocomium Carthaginensè non caperet, Murciam
primùm, inde Valentiam transferebant, sed ferè omnes extinguebantur in via:
eò visum est Murcia curandos. At ne ibi quidem hospitium capax erat, neque
vlla facultas leuandæ calamitatis. Itaque Patres cum ab Ciuitate, Senatu, Epi-
scopo, Canonicis, alijsque ad tria millia aureorum nummùm, vimque ingen-
tem vestium, tum ad induendum, tum ad lectos, & ceterum instrumentum
corrogassent; sex ampla conclauia adornarunt Nosodochij in modum; vbi mili-
tes prope quingenti curabantur. Vnus Canonicorum, itemque Præsidum Urbis
toti negotio quasi æconomi præerant. Sex Medici vocabantur. E Collegio per
vices quaterni Fratres adibant inseruituri ægrotis, & quidem Sacerdotes ad
solandos, expiandosque. Multum exhaustum incommadorum, & graues susce-
pi

pti morbi, sed citra funus. Enituit Ciuium quoque Marcianorum in ea calamitate pietas, non solum stipe, sed etiam opera conferenda. Olyssipone, vbi pestilentia, quę se anno insequenti diuini effudit, leuiter cepit existere. Ciuitas extra Urbem receptaculo morbidorum condito, cui domus salutis nomen fecit, duos ę Societate ad animarum curam Sacerdotes expetiit. Missi Ferdinandus ę Prato, & Petrus Mascarenia, ambo animi fortis, spectatę virtutis, ardentissimę caritatis. Nec longo tempore laborum suorum interclusi sunt fructu. Ferdinandus duodecimo Kalendas Septembris, pauld post Mascarenia operi sancto immoritur. Postremus hic parentibus illustrissimis Vasco Mascarenia, & Maria Mendozia genitus, incertum maiorem ne sanguinis, an virtutis profapiam traxerit. Ea quippe feracissima stirps, non tamen fecundior, quam felicior, selectissima germina non tam generi, quam religioni dedit. Nam Petro quatuor, ex ceteris, fuere Fratres lacris addicti Ferdinandus Martinus, Franciscus, Nonius, & Antonius Mascarenia. Primus fuit Farenfis Episcopus, & sacrosanctę fidei in Lusitania generalis Quęstor, vir moribus, & virtute præclarus, & cum disciplinarum omnium, tum Theologię præsertim excellenti scientia toto Regno laudatissimus. Reliqui tres in Societatem adlecti. Ex his Franciscus quidem, non sine fama maturę virtutis, ætate licet immatura, diem extremum obiit. Nonius verò, & Antonius grauissimis in Prouincia perfuncti muneribus, Romę insuper apud Prępositos generales hic Claudium, ille Mutium, magna vbiq; opinione prudentię, & religionis Assistentes diu fuere. His quartus accessit Petrus non genere magis, quam disciplina germanus, quem ab iisdem haud sanę degenerantem vidit Lusitania. Præferuidus quippe vir, licet egregijs animi, narratęque laudibus in paucis excelleret, quas in Europę luce, velut in theatro, explicare cum pompa, plausuque posset; nihil tamen optatius habuit potiusque, quam vt in Africam, aut Indiam terrarum vltimas, ignotasque plagas mitteretur: quam expeditionem non constantius, quam ardentius flagitauit, vt sanguine, ac vita recentem illam Christi messem irrigaret, & coleret. Id verò cum sapere repulsi, & veluti reiectaneus impetrabile non videret esse precibus, fortunam aliam eadem spe complexus, in hanc se dedit aleam, quę vltro ipsa se obtulit, grassantis per Prouinciam pestilentię, primusque Sociorum Præsides obtestando fatigauit, liceret sibi laborem, operamque inter ea obsequia caritatis consecrare. Quo demum obtento, in publicum sese coniecit contactorum hospitium: vbi nulla mali atrocitate retardatus, nulloue sui respectu, aut mortis passim in oculos occurrentis metu, indiscriminatim omnibus ingenti alacritate imperiens ipse se, post alterum infatigabilis seruitij mensem, contagione luem contraxit, ex qua mox animam immortalium meritorum plenam Deo restituit. Ferunt supernis proximum, cum Maurus quidam Ethnicus, pestilenti morbo iam ictus ad eum strato iacentem obrepisset, lustrarique se sacro fonte postulasset; velut mortis cui tunc acrius oblectabatur, oblitum, aut negligentem, collegisse quantum potuit in seminece corpusculo spiritum, extensaque dextera sacrosanctam ei lympham affudisse: sicque vitam alijs caelestem tribuendo, ipsum humanam gratandum, dissoluique cupientem exhalasse. Ad eius excessum sequutus est publicus dolor, tanquam ob iacturam hominis bono publico, ac præcipue miserorum nati. Neque luctu abstinuit Henricus ipse Rex. Nam & morbo laborantem seruare omni ope conatus est, missis ad eum magnę efficacitatis, ac pretij medicamentis (quę tamen Petrus pauperum, quam sui Auditorior, in eorum salutem; neglecto se, distribuenda curauit) & fato præruptum vehementer indoluit, interque multa animi complorantis documenta, in illud elogium exclamauit: Eo demum die Olyssiponenfis Urbis remedium, salutemque concidisse. Neque promerita commemoratione fraudandi sunt fortissimi Sacerdotes, inuictissimique Fratres: illi quidem Petrus Correa, Laurentius Fonseca, Balthasar Estenius: hi verò Antonius Abreus, Alexander Coelius, Andreas Annesius, ac Rodericus Gomesius: qui nimirum omnes Socij non laborum minus, quam palmarum, inter hæc eadem huiusce temporis discrimina

220

Olyssipone Ferdinandus ę Prato, & Petrus Mascarenia interunt peste infectis, eaque absumuntur.

221

Petri Mascarenię genus, & laudes.

222

Tres habuit in Societate Fratres.

223

Franciscum immatura morte sublatum.

224

Antonij Claudij, & Nonij Mutij Generalium Assistentes.

225

Petrus in Indiam mitti, vel in Africam peti, sed non impetrat.

226

Ad peste infectos mitti peti, & obtinet.

227

Moribundus Mauro baptismum impetit.

228

Eius mortem plerique condolent.

229

Pretiosa medicamina non sibi, sed pauperibus tribus curabat.

230

Henrici Regis de eo elogium.

231

Alij ex Societate in infectos um obsequium demortui.

malo-

232
Rodericus de
Cois pestilen-
tium seruitio se
manipat.

233
Simonis Rode-
ricij mors, &
decora.

234
Patris, & ge-
nus.

235
Moricantis pa-
rentis de eo cum
nato vaticini-
um, seu præ-
sagium.

236
Parisijs litteris
vacans cum S.
Ignatio necessi-
tudinem con-
trahit.

237
Cum eo, ac
Socijs de So-
cietate insti-
tuenda conspi-
rat Ignatius.

238
Prouincia Lu-
sitaniæ cum au-
ctorem, & fun-
datorem æsti-
mat.

239
Eius in Deum
caritas.

240
Ut cum Deo
arctius agat,
abdicat se ma-
gistratu.

241
In solitudinem
se abdit.

242
In Christi pas-
sionem præci-
pue fertur.

malorum, pro humana æternaque Ciuium incolumitate vitam propoluere. Eorum in locum alij statim suffecti optimo exemplo Ciuitatis. Certus quin etiam Sa- cerdotum numerus, ac Fratrum, sepositum in diuersorum secreti, qui faucios peste per Vrbs domos inuiserent. In his, vti cupidè flagitauit, Rodericus de Gois Nouitiorum Magister fuit. Idibus Iulij ante ortam pestilentiam Simon Rodericius, vnus è decem primis, in senectute bona deceffit: aduersus fallacias Diaboli quàm nemo sit tutus, quantopere vigilandum sit, non leue exemplum.

Bonus alioqui vir, religiosæ mentis, & virtutibus multis ornatus mortem tandem obiuit eo homine dignam, quem inter primos huius Ordinis auctores diuina voluntas legisset. Ortum duxit Simon Rodericius Azeuedus Vouella, quod Lusitanæ oppidum in Lamecensi ditione, Vicenque Diocesi situm est, parentibus honestissimis, Ægidio Gonzalio, & Catharina Azeuedia. Illum re- center ad vitam editum, morti ipse proximus, cum ad brachia excepisset Pater benè ei precaturus, defixosque in eius vultum oculos continuisset; improuiso quodam æstu mentis ad vxorem conuersus: Tu ne verò vides, hæc, inquit, ingenii lineamenta pueri? magna quædam, & præclara diuinæ gloriæ facinora minan- tem vides. Fac tibi commendatus impensè sit, vt tanquam sacri quippiam in spem egregij successus, eximia cum cura, ceterisque præ liberis liberalius educa- tur, & crescat. Siue hæc fuerit naturæ præsentio, qualis haud rarè morientibus incidit, siue celestis oraculi vaticinator impetus, non equidem curiosè disqui- ram. Certè neque imperio mulier, neque prædicto euentus fefellerè fidem. Nam vbi primùm domestica ex disciplina solidiorem in frugem adoleuit Simonis ætas, missus Parisios, vt Ioannis Tertij Lusitanæ Regis impensa bonis artibus im- bueretur, cum haud impares indoli successus in literis, ac moribus faceret, in Ignatium incidit eadem studia, non eadem spe, ac mente versantem: quippe non vanis honoribus, sed diuinæ gloriæ prorsus intentum. Huius primùm fama sanctitatis, mox & consuetudine paulatim illectus Rodericius, sese illi totum, ac planè subiecit, donec in vota Societatis instituendæ, vnà cum ceteris eiusdem vitæ confortibus, conspirauit. Nec minore constantia sanctum illud animi pro- positum deinde prouexit, quàm fortitudine suscepit. Licet enim haud semel amore solitudinis, supernisque rebus sine interpellatoribus, aut arbitris vacandi studio sollicitatus, in suscepto consilio non nihil vacillarit, vt suis prænaratum est locis; semper tamen diuina veluti manu, ac celestibus ostentis in fide con- firmatus, hanc ipsam præclaro operæ pretio, & magnis in Societatem præsertim Lusitanam meritis acerrimè tenuit. Ea certè illi Prouincia illi se, ceptaque, & sta- bilimenta, atque incrementa sua debet. Erektionis Collegiorum, beneuolentiæ Ciuium, gratiæ Principum, patrocinijs Regum, ille quondam fundamenta iecit: quæ in tantam deinde molem excreuere; vnde ingentem apud omnes hominum ordines opinionem Societatis, ac sui excitauit. Et verò, vt peculiaris eius ope- ra, & per totam retrò historiam sparsa facinora, declinando, & meo, & lecto- rum fastidio, repetere hic supersedeam; sed aliqua tantum his adhuc annalibus intacta delibem; vir fuit egregio concursu laudum famæ suæ par, & qui videri possit, vel sola rerum suarum appendice, magnus. Principium à caritate faciam, quæ virtus chorum ceterarum non ducit modò, sed etiam trahit. Hæc in Rode- ricio tanta erga Deum fuit; vt cum eodem arctissimam coniunctionem per cre- bra commercia affectaret. Quam vt ardentius excoleret, atque inflammatis in cælum affectibus indulgeret; post duodecim iam exactos Præfecturæ Prouincia- lis annos, non quidem laboris, atque molestiæ, quibus pro diuina gloria potius inhiabat, sed distractionis à Deo, quam ipsa negotia necessariò faciunt, abun- dè pertæsus; abdicauit se omni planè magistratu, deprecatusque curam geren- darum rerum, regendorumque Sociorum, in secessu vltimo Sancti Felicis caro se totum inuoluit otio contemplationis; celestisque amoris perfruendi facta copia, in eum vim omnem, & vires animi æstuantis effudit. Sed præcipuo quo- dam volatu cordis in Christum Iesum ferebatur, eiusque pro generis humani sa- lute patrata opera, & præsertim consecuta supplicia, illicia faciebat repensanda

viciis. Quare? sub rudimenta primæ conuersionis ad Deum, potiri concepto perfectionis Hierosolymitanæ voto, cum per temporum difficultatem minimè licuerit (quanquam eius se voto liberatum non ignorabat) perfoluendi tamen prona voluntate magis, quàm sollicita religione ductus, per hæc ipsa vitæ spatia negotijs vacua, facultatem ab Ignatio impetrauit in Palestinam commigrandi, ibique aliquandiu commorandi: vt ea celestis in homines caritatis expressa vestigia conspectu recoleret, imitatione calcaret, suamque ab Christo Domino longiorrem absentiam, ipsa locorum, quibus ille præsens aliquando fuerat, imagine falleret, ac solaretur. Sed eum Venetias idcirco aduectum, cum soluturus iamiam vitæ in Cyprum, importuni præpedimenta morbi, seu potius diuini providentia Numinis, conceptæ dudum spei prorsus exortem fecere. Neque tamen propositum ille mentis abiicit, sed permutauit: & quæ Domini patientis insignia in suis quaque domicilijs osculari, complectique non potuit; eadem proprio ipse in corpore, in quo mortificationem Christi circumferebat, descripta, imprefaque vesperebatur: sanè qui Christum diligit, & crucem eius aut non portat, aut odit; hunc esse peramantem apparet quidem, minus tamen Christi quàm sui. Ergo Rodericius, quod ab primis spiritus incunabulis in consuetudinem, vsu deinde assiduo roboratam induxit, acrius perrexit duriter, hostiliterque carnem accipere, rudi ac præparato cibatu, neque cubatu commodiore, quotidiana, & immisericordi verberatione, setis ad nudum adpressis gestatisque, ceterisque huiusce generis documentis, quibus ipse se penarum Domini sui crebrò commoneret, ad eiusque amorem velut stimulis incitaret. Verùm illi nihil æquè aut memoriam peruellebat, aut sitim alebat Dominicæ tolerantia, quàm argutum sanè ac nouum inuentum, à nemine, quod legerim antè vsurpatum. Nam sub vitæ sanctioris initia, vt ardori suo tenerius, vel ipsa duritate, indulgeret; summa sibi cute supra pectus signatè discissa, notabilem dodrantali magnitudine, ac latitudine digitali Crucem, acuto in vulnus stilo, descripsit extrinsecus: vniux argumentum interioris eius, quam telo præferuidæ caritatis inciderat è regione in medulla cordis. Huius porrò luculenti stigmatis cicatricem veluti memorialem, nunquam deinde obductam, deletamque ad sepulcrum secum vnà portauit. Sed quia sacrosanctæ Cruci propria, ac dotalis humilitas est, ne fortè vt illam conseruaret hanc perderet; diligenter dum vixit, rem alijs inobseruabilem, occultamque, & velut arcani mysterij quippiam in sinu suo clam omnibus habuit. Morti verò proximus, metu ne, dum ipsa se proderet, curatoribus cadaueris rerum inscientibus opinionem faceret ostenti humano maioris, binos ad se Patres seorsim à ceteris accitos, præparata silentij fide præmonuit, si fortè Fratribus defuncta membra componentibus insculptum pectori suo signum Crucis appareret; ne id tamen insuetum quid, & prodigiale mirarentur: sed quicquid esset, inconsulti quondam, atque immaturi feruoris sui vestigium scirent, & monumentum esse. Hoc enim imprudentiæ velum ille humilitatis excelssæ vir studio diuexandi sui, & Crucis imitandæ prætendit. Nam demissionis sanctæ cultor apprimè, fautorque fuit: cum haud moriens modò, sed tota passim vita non vnum illustre documentum, ac specimen dedit, declinatione præsertim honoris, despectione sui, & appetitione contemptus. Cùm obiisset Georgius Almeida Conimbricensis Episcopus, eaque iam vacaret occupaturo sedes; Ioannes Lusitanæ Rex Tertius in eam ipse cogitationem altè descendit, optimum factu fore, si Rodericium experte iam, probatæque virtutis Virum, muneri tanto præficiendum curaret. Neque id cupidius suscepit, quàm ardentius perducere ad effectum instatit, neminem habiturus aduersarium, præter vnum ipsum, cui acerrimè studebat. Cùm enim Simoni rem insinuasset; percussus non improuisa magis, quàm odiosa denunciatione Pater, repugnando, obtestandoque, ac miscendo precibus lacrimas, vsque adeo conatus est, donec sapientissimum Regem ad deditorem perpulit. Qui ne homini, quem vnice diligebat, ac pro meritis æstimabat, molestiam crearet, ab incepto destitit, viri modestia re-creatus: qui cum ab honoribus sponte sequacibus ambiretur; tanto eos studio fugie-

243

A S. Ignatio
professionem in
Palestinam im-
petrat.

244

Exequi illam
non potuit.

245

Carnem asperi-
tatis varijs
domabat.

246

Crucem cultro
sibi fixit in pe-
ctore.

247

Semper dum
vixit occultit.

248

Mortuus duo-
bus ostendit ne
post mortem
inuenta diuini-
tus facta crede-
retur.

249

Demissionis
studium singu-
lare.

250

Episcopatum
Conimbricen-
sem recusat.

fugiebat, quanto plerique fugitiosus ambiunt, & affectantur. Quæ sacrationis Intulæ, atque honorificæ Præfecturæ generosa propulsatio laudabilior fuit; quod nondum promulgatis Societatis legibus, necdum voto dignitatis declinanda suscepto, Rodericus sponte magis, atque impetu humilis animi, quam villo externo auocamento, nexuque rem seipsa pellacem, despectuque arduam, eandemque vltro oblatam, imperatamque, primus Sociorum, qui talia refugerint, ceterisque exemplo futurus, glorioso, ac sancto fastidio ablegavit ab se. Sed hunc primariæ Urbis sacrum magistratum feliciter deuitare potuit, quam literarium magisterium adolescentis Principis. Exercebat tunc illud vir clarissimus ex Augustiniana familia Ioannes Suarius Concionator aula: quem cum Rex Conimbricensis Episcopum, loco Rodericij, renunciandum curasset; in hunc, muneribus permutatis, vices illius transferri iussit. Neque is subtrahere se imperio, atque oneri potuit, ne, vno iam excusso, alterum subterfugiens, videretur deferre nihil regis voluntati velle: cum præsertim vtrumque Ignatio parenti fore gratum intelligeret: nempe vt illud respueret, hoc subiret: sic enim se molli velut aditu gratiæ Societatem vix dum adolescentem in Lusitania, totoque vastissimi Orientis tractu, facilius beneuolente Principe pronecturum. Verum adeo Simonis oculos, quod secus plerumque solet, non perstrinxit aula fulgor, non animum labefactant; vt huius mores ipse potius affarit, ac recrearit exemplo, quippe quam habuit quasi theatrum religiosæ humilitatis, & exquisitæ officinam virtutis. Quotidie illuc vnâ cum socio itabat pedes, vestem fului plurimum coloris, eamque longo iam vsu detritam indutus, quam ad ingulum rudis è corio ligula subnectebat. Exprobrantibus indignum regio Præceptore ornatum, eoque docentis incultu dedecorari auctoritatem nobilis Prætextati discipulis; respondebat, nunquam audisse se ex Magistris vestitu institutionem pendere discipuli: id certè exploratum, ex lacero, vilique palliolo sæpè robusta, atque aurea præcepta explicari. Ad iter confectando Principi ex necessitate susceptum, remissis generosioribus equis, ac decenter instratis, qui eius ventioni è stabulo regio destinabantur; clitellario iumento, eoque fortuito, & conductio vtebatur. Accidit aliquando, vt in magnum quandam, & magna estimatione virtutis, ac prudentiæ Præfulem ita vestus incideret. Is ad improuissimum Simonis aspectum, in admirationem cultus adeo demissi, ac planè seruilis erectus, equo, ceteris idem factitantibus, repente desiliit, & non sine benigna quadam indignatione deuestus, quodnam illud esset regis dehonestamenti genus in regio tanti nominis administro; ita ne verò talem virum, Principisque continuum, tam abiectè iumentario agafoni damnatum, ac traditum ferri? Mulam eximie procuratam, phaleratamque inscendendam obtulit, nec precibus tantum, sed amico quoque conuicio intitit, vt is si non sui, certè Regis ratione habita reliquum iter paulò decentius, honestiusque conficeret. At Rodericus hominem comiter intuitus: Te verò, vir optime, ignorare, inquit, non arbitror, quantum honoris in ipso honoris neglectu posuerit Deus, quantoque celsitudinis autoramento humilitatem animi sanctam ornauerit. Æquum igitur est, vt maiestatem regiam, quando præterea in me nihil est, tanto fastu, atque fastigio dignum, hac vna certè, qua possum demissionis sublimitate cohonestem. Neque adduci vnquam potuit, vt vilem illum vectorem suum honorario permittaret; honesto illo virorum comitatu demirante, sed magis approbante religiosæ abiectiois exemplum. Porrò hanc ipsam in luce regalis aulae necessitatem commorandi, purgatorium ille suum, merumque carcerem vocitabat: illudque adijcere solitus est, malle se domesticum Collegij carrucarium, quam aulicum Principis instructorem esse: & duo sibi molestissima omnium accidisse quondam in vita: alterum cum excidit expeditionis Indicæ spe proximum, cum inter fauorem potentum, mundique splendorem versari coactus est. Quam ille pompam, popularemque inde auram inuito sibi reuentione vltro influente in crebro sui contemptu ludificari conabatur: adeo vt sæpè per loca regis affectatoribus infesta sordidatus incederet veste lutea, sublatoque in humeros vili pul-

251

Munus instructi
di literis prin-
cipem reculare
non potuit.

252

Io. Suarius Au-
gustinianus in
Rodericij lo-
cum Episcopus
renunciatur.

253

Rodericus hu-
mili habitu au-
lam adit.

254

Equos bene pa-
ratos reculat,
vilibus conten-
tus.

255

Purgatorium,
ac carcerem
Aulam vocabat.

256

Suis humeris
ollam cum pul-
mento ad car-
ceres deferrebat.

tario, vir quo nemo notior, æstimatorque, ad eos, qui carcere attinebantur; pulmenta deferret. Ut verò primùm laxato tantisper imperio ex aureis illis aulæ cætenis expedire se licuit; non auidè modò anam caræ libertatis arripuit; sed ipsi semel excussis, impediri se nunquam deinde passus est. Sanè multò post Sebastianus Rex, Aui sui vestigia sequutus, cùm Rodericium ex Hispanico fecessu reuertentem, misso Archiepiscopo Vlisipponensi, accerseret, ut confessionibus Regijs aurem præberet; id ille muneris sedulò deprecatus planè reiecit, excusata in speciem ætate, ac valetudine: re tamen vera aula tædio, aut etiam metu, cuius incantamenta semper animos illigant, rarè absoluunt, sæpè subuertunt. At in Rodericio non ambitionem modò non exciuit honor; sed ne cupiditatem quidem illexit aurum, sequax illa, ac lenta materies, tamque de facili adhærescens, cuius blanditia viscus merus est. Nunquam tanto Regum, ac Principum favore & gratia, sibi, aut consanguineis, quos habuit multos, & quidem priuati rei per eius occasionem augendæ haud incuriosos, non rarè minus, quàm præclaro exemplo, quicquam à quoquam, aut vlrò petijt, aut oblatum accepit. Imo affines (ut id quoque, licet alienum huic loco, non tamen, quando incidit mentio, importunum interferam) affines, inquam, locupletandi adeo curam omnem abiecit; ut pio potius odio tum eos, tum verò quicquid saperet, oleretque naturam prosequeretur: cuius illud illustre documentum. Cùm fortè iter haberet Viseum, adraderetque necessariò Bouxelam natale solum, vnde longissimum tēp̄us abfuerat; nullis Sociorum peruinci precibus potuit, ut illuc breui diuerticulo desisteret; dum sororem, agnatosque alios ex nobilioribus Oppidi, quos viderat nunquam, ex quo primùm inde discesserat, salute, ac pio solatio impertiret. Facinus memorabile, neque degenerans ab exigua illa, & primigenia Societatis familia, ac potissimum Ignatio, Xauerioque, quibus insita, & penè sueta cum ipso spiritus lacte ad carnem, & sanguinem aspernatio quædam animi sancta, virtutisque rigor, ac toruitas erat. Verùm ut ad generosum pecuniaz neglectum redeam; cùm aliquando Conimbricense Collegium alumnis pressum, alendi verò commoditate penè omni defectum esset, Rodericius, quoniam Dei cogebat obsequium, persuasit ipse demum sibi, ut illud subsidij alicuius causa commendaret Regi. Hic, qua erat & animi magnitudine, & in Societatem benevolentia, centum nummorum millia in eam rem statim attribuit, persoluique iussit. Æstimauit, qua par erat actione gratiarum munus Regi dignum Rodericius: sed ex ea summa, reiectis ceteris, duodeuiginti tantum millia regie liberalitati accepta habuit, satis id præsentem leuandæ difficultati fore testatus. Non tamen post multo percrebuit passim terror inundantium Turcarum, magnoque exercitu imminentium Abylæ, Ceutam vulgè dicunt, quod propugnaculum è regione Calpes in faucibus situm Gaditani freti (Herculeas fabulæ columnas hinc statuunt) claustrum est ex Africa irrupentibus in Hispaniam. Cùm igitur ab Rege, eiusque Consilio decretum de munienda aduersus inuasionem, atque impetum arce factum esset, quod sine magnis, enormibusque impensis ad effectum perducì non poterat; Rodericius eam ipsam pecuniam nuper à Principe acceptam, eidem vlrò restituit, ac repræsentauit, causatus publica incommoda, quibus priuata posthaberi deceret: quare vteretur Rex beneficio suo in commune bonum: sic enim honestiùs collocari: se verò, si quid iuuare possent, suorum non modò viuendi angustias, sed vitas etiam ipsas oblaturum. Neque aurum tam liberaliter proiectum descendit in sterilem humum: imo nec perdi poterat, de quo fides cum munificentia decertabat. Et Rex quidem, miratus illam proprii compendij præ alieno negligentiam; vsus est in rem præsentem pecunia tam amanter oblata: mox tamen amplificatam rependit, iactis Collegij Conimbricensis in ingentem amplitudinem fundamentis, collatoque magnificè reditu annuo in perpetuum Religiosorum alimentum. Verùm Rodericio non purior animus, magisque intactus humani honoris, rerumque fluxarum cupidine, quàm turpium voluptatum fuit. Tenuit fama, certis auctoribus, illibatum homini viguisse, ad occasumvsque vitæ, virginitatis

257

Ut abfic ab aula munus concessit Regi Sebastiani recusat.

258

Principum gratia nunquam in sui, aut suorum commodum usus est.

259

Patria, ac parentum affectus omnino exers.

260

Ex oblati à Rege centum millibus aureis ad leuandas Collegij Conimbricensis angustias octoginta millia respuit.

261

Ipsa viginti millia pro Re publica Regi restituit.

262

Rex ea recipit sed mox Collegium cum senore fundat

263

Rodericius virginitatis florem seruauit.

264
Ab impudicis
feminis bis ag-
gressus victor
evasit.

265
Ravennæ tres
impudicas fe-
minas ad me-
liorem frugem
conuertit.

266
Satan Roderi-
cium disturbare
conatur.

nitatis Angelicæ florem, cæleste illud in terris paucorum decus. Quod sanè diuinum munus, nisi gratuitò accepisset; mereri haud dubiè poterat præclare factis. Neque enim vno tantùm experimento intaminatum, castumque pectus, & ad frequentia illiciorum sædè titillantium inuitamenta semper impenetrabile comprobauit. Parisijs dum in primo ætatis flore litteris operam daret, ancillam, domesticum malum non verbis modò procacibus, ac sceleri palàm lenocinanti- bus, sed factis etiam impudicis, ac vi nefariè lacescentem, cælesti virtute pro- tectus, ita reiecit; vt sese veneno intactum ex impuris amplexibus expedierit. A- lia vice, dum per Gallias iter haberet inuerecundaque frontis puellam pellicien- tem impotenter ad facinus, magna voce latrones inclamans, iniecto per pudicam ludificationem metu fugauit. Sed illud inter cetera memorabile, quod homini contigit per Italiam peregrinabundo. Cùm enim Rauenna transfret, stitemque vicatim, more pauperum, corrogaret, incidit emendicando in ostium ignotæ do- mus, iussusque conscendere, occurrentes ex insperato vidit mulierculas tres, meliori forma, quàm (vt apparebat) pudicitia, adeo licentiam verbis, ac vultu, quem libido protriuera præferebant. Enimvero Simon ad conspectum tan- quam viperarum, oculis, ac lingua vibrantium, retro resiliens, præcipitem sese de gradibus ad imum vsque vestibulum dedit. ibique subsistens, ita vt erat cæ- lesti flamma succensus, cœpit tanta diuini spiritus copia de rebus ad salutem spectantibus dicere; vt petulantes femina, quæ pellicere conabantur, allec- tæ ipsæ concionabundi hospitis gratia, ad audiendum primò accefferint, deinde suismet retibus, & captura captæ, atque ad seriam præteritorum criminum penitentiam redactæ sint. Ex his vna præcipuè tacta diuinitus, cùm lacrymarum vim ingentem profunderet, seseque miris modis detestatione facinorum discru- ciaret; statuit, non ipsa modò turpitudine, sed turpitudinis etiam sede relicta, Romam cum Rodericio proficisci, vt nouo sub cælo nouum, ac sanctiùs institue- ret vitæ genus: ipsomet frustra vagabundum, atque imprudens improbante con- silium femellæ adeo percussæ, eumque sequi obstinantis animo; vt à nauticis arcenda vi fuerit, ne se, quod furtim tentauerat, in nauim conijceret, & occul- taret. Hic verò quiddam euēnit dignum relatu, quod ipsi Rodericio rem dein- de narranti suspicionem maioris humano, fortuitoque successus haud immeritò fecit. Dum enim Simon acriore dicendi spiritu in atrio prædictæ domus ad- uersum feminas raperetur; ex improviso illuc ingreditur ignotus nescio quis defecta ætate senex atro, oblongoque corporis indumento, quale Monachi so- let esset colore fusco, deformi vultu, totoque frontis habitu tristi, atque in- signitè mæsto: sed sanguinei præsertim, & interlucentes oculi, luridique dentes, & partim semesi, aut semitriti, partim enormes, & scabri monstrum hominis magis, quàm hominem arguebant. Is quasi vicem suam mirè sollicitus, atque ad perorantem non sine stomacho, & indignatione conuersus: Quid tu, inquit, vocem, ac latera incassum fatigas? si fortè speras abs te feminas istas ad Deum posse conuerti; proiecta planè fiducia est, irritus labor. Age verò, & iter, quo cœpisti perge, aut mecum potius hinc secede, meliori successui ope- ram daturus. Sed cùm nihil verbis proficeret, Simone in rem suam intento, cuncta seorsim tacitè obseruabat vultuosus, ac tumidus, nec sine anxio super- cilio mærens. Absoluta concione, Rodericio comiter salutanti, & vnde, & quo ita solitarius, interroganti: cùm profectum se Roma Venetias petere, respondi- set; abrupto sermone, ad oram fluminis proripuit se. Quò non multo post cùm & Rodericius, vnà cum socijs, solutus accessisset; inuenit hominem, tanquam inquietus animus vertigine sua corpus traheret, in partes sese varias indiscreto pene cursu versantem, eodemque momento diuersis longè in locis apparentem, vt speciem præberet negotiatoris in magno cogitationum æstu perquam studio- sè cauētis, ne quid sibi quæstus immodici, cariuè mercimonij deperiret. Interea, dum rem planè insuetam silentio notat, ac suspicit Simon; repentè interue- nit femina plorabunda, factorumque penitens, vt vnà se in nauigium intrude- ret, ac Patres, quos salutis suæ auctores vocabat, sequeretur. Sed hi cùm

eam metu exempli, ac suspicionum humanarum ab ingressu repulissent, rejectamque consilijs opportunis, ac rectè viuendi præceptis in futuros fortè conflictus armassent; ipsi ad iter destinatum vela fecere. Ceterùm importunus ille dicentis ad feminas Rodericij interpellator, illo Monachi habitu, sed factis, ac dictis habitum aspernantibus, incomitatus, ac solus, truci illa figura vultus, illo gestu totius corporis infedati, turbulenti, motuque inobseruabili tanquam spiritus videri simul cæptantis, simul desinentis, speciem haud improbabilem præbuit fatagentis Satana, seque sollicitè discruciantis, ne sibi de manibus tot annorum lucra vno temporis puncto in ea puellatum pœnitentia raperentur. Et verò ingens ille ardor alienæ salutis, quem Rodericius in primo cælestis per Ignatium spiritus conceptu, vnà cum Socijs, haustum retinuit deinde semper atque auxit, meritò curam iniicere vel hosti Tartareo poterat. Tantus enim is fuit; vt priuata non solum cuncta vitæ commoda posthaberet; sed nihil expeteret vehementius, quàm vt inter subducendos ab Dæmonis seruitute populos, vitam ipsam, sanguinemque profunderet. Quoties afferebantur nuncijs de Socijs pro religione disseminanda trucidatis; sanctæ cuiusdam inuidentiæ facibus exardescere in voces amantium querelarum, at sibi residem esse operam iacenti in otio regalis vrbs, infringique quotidie in manibus palmam, quam illi cælo feliciter inferebant. Terrarum totum Orbem votis complectebatur: & quantum se ad aulam, velut ad carceres infrenari obedientia dolebat; tantum illuc animo anhelabat: & quo proficisci non poterat; Socios saltem vicarios suæ in homines caritatis in varias Asiæ, Africæque, atque Americæ plagas Euangelij spargendi causâ subinde mittebat. Ipse auxiliarem illam pectoris flammam barbaris accensam, popularibus totam suis in Lusitania infumebat. Nam aula non contentus, quam verbo, atque exemplo ad exactam Christianæ legis obseruantiam conabatur adducere; consuetudinem quoque suam sub primi spiritus rudimenta susceptam retinuit adhuc ætate, fama que prouectior concionandi sub dio, atque in plateis ad plebem, excurrendi ad rudes animos Euangelio imbuendos, pauperum, ac miserorum Nofocomia non excolendi solùm identidem alleuamento vocis, operæque, & documentis æternæ salutis; sed, vt per otium id faceret, etiam incolendi. Hoc enim postremum illi præcipuum semper, adeoque proprium ab initio fuerat; vt ob heroica planè facinora in hoc genere perfecta non semel, quod horrore naturæ solet esse, naturam ipse fecerit. Vnum referam, quod illi Venetijs desperata profectio Hierosolymitana, Romam cum Socijs propteranti re, successuque magnum, atque admirabile contigit: ex quo liceat arguere, qui cursim talia, & in transitu gestit; quid sensim, studioque, & in mora patrauerit. Nam in Xenodochio, cui nomen à Sanctis Ioanne, & Paulo, dum curandis, solandisque de more ægrotis operam daret, essetque illi cum Sodalibus, de suimet victoria generosum, piusque certamen; nocte iam adulta leprosus quidam ad fores eiulatu misero deprecabundus, vt admitteretur in hospitium, flagitare cœpit. Pernegabat loci præfectus vacuum esse lectum, quo recipi posset. Sed, vt sunt immisericordia ipsa pertinaciores miseræ; instabat; vrgebatque mendicus multò constantius, quàm arcebat. Inter hanc vtriusque contentionem Rodericius, pauperis illius ex animo misertus, extorsit ab valetudinario precibus, vt rogantem modò intromitteret: sibi curæ futurum, vt illi de strato prouideret. Igitur homini fœda illa scabie laboranti proprio cubili tacitè commodat, seque illi ad latus vnà componit, ac somnum sui securus, atque hospitis capit. Mirum dictu, dilucescente die, cum euigilasset, adeo videri leprosus deserat; vt neque in lecto, neque in reliqua domo appareret, vllumque sui vestigium præberet vsquam, affirmantibus cunctis sibi eum neque cognitum, nec conspectum. At Rodericius reperit vicissim ipse se lepra tactum, turpique velut squamularum tabe toto corpore coopertum. Latrabatur ille quidem oblata occasione tolerandi aliquid obsequio caritatis: sed respectu Sociorum, quos sua causâ mæstos videbat; contagione potius alieni doloris, quàm suamet ipse iactabatur. Cum Deus, prompta fidelis serui voluntate contentus, pœnam remisit, Nam euanescentibus

267

Rodericius Socijs pro Christo trucidatis inuidebat.

268

Quos per se iuuare non poterat, per alios iuuari curabat.

269

In plateis ad pauperes concionatur.

270

Venetijs cum morbidum in suo lecto collocasset, & cœmo dormiisset, mira acciderrunt.

bus repente pestiferis sponte sua maculis, metuque omni sublato putrescentium pustularum, postero die Socijs non mirantibus magis, quam gaudio gestientibus, incolumis, ac valens lecto surrexit. Hac equidem vti gesta sunt, & ab ipso, cui contingere, commemorata, tradere posteritati simpliciter, & cum fide volui: coniecturam eorum in medio lectoribus relinquo. Certè, tamen miser ille veri hominis personam sustinuerit, & non eius potius Dei, qui se quondam leprosum dixit, & percussus à Deo (quod & plerique non ex vano interpretantur, & non raro alijs vsu venit) vicunque tamen fuerit, facinus ipsum per se magnum, & eximie caritatis illustre miraculum fuit. Hoc porro ardore in

271
Rodencius refectione indignum estimabat qui eo die vel vnum ad meliorem frugem non reduxisset.

272
Quo apparatu ipse iret, & alios mitteret ad euangelicas expeditiones.

273
Longa febris torquetur.

274
Inter corporis dolores animus spirituali exultat dulcedine.

275
Mori cupit.

276
Propinque mortis nuncium reuiuiscere videtur.

aliena cum animæ, tum corporis salute curanda, non ipse modò flagrabat, sed vt eodem alij quoque inflammarentur, spiritu eum suo ventilabat. Legem suis inuolabilem sanxit, vt si quis domum rediret, nemine externorum pijs alloquijs per diem excitato ad meliorem vitæ frugem; is ad mensam accedere ne prius aude- ret, quàm culpa Superiori nudata veniam impetraret cibi sumendi, quo se per eum studij defectum fraudasset, indignumque fecisset. Expeditiones Euangeli- cas in Oppida, atque Vrbes, & crebrò suscipiebat ipse, & suis frequenter im- perabat: easque non alia exerceri ratione itus, reditus, status volebat, quàm qua idem utebatur, & quæ diuini verbi præcones, sequaceque Christi deceret. Ea fuit, vt pedibus ingrederentur, viatorio ad manum Scipione gestato, reiecta in humeros expedita scriptorum sarcinula, sacrarum precum breuiario sub axil- lam supposito, receptuque non nisi apud hospitalia pauperum tecta quæsito. Vt vni potissimum debeatur honorifica consuetudo iam tum per Lusitaniam sparsa, ac diutissimè retenta, vt Societatis homines nullo passim alio nomine, quàm Apostoli vulgò dicerentur. Cum hac igitur virtutum indole, collectaque ex virtutibus apud regnum, regni que Proceres opinione, fama que, nec minore reuerentia, ad ipsas vitæ metas non grauior ætate, quàm meritis, tandem ac- cessit. Iam per assiduos pro Dei gloria, & animarum salute susceptos labores fra- ctis planè viribus erat: iam maceranda carnis, ac spiritus perdomandi cura, per afflictiones immodicas, modicissimi, incommodissimi que somni, atrocium flagellorum, fetosæ vestis, & exigui ac duri cibatus, ad nihilum prope senilia membra redegerat; cum insuper in febrim incidit lentam illam quidem alimen- to, sed diuturnitate robustam, quæ debilitatos iam per se fatis artus adeò extenuauit, vt mera neruorum, ossiumque compages tenui inducta cute vide- rentur. Nunquam tamen toto illo valetudinis tempore, qui annum excessit, persuaderi passus est sibi, vt voluntariæ vexationis tenorem, vsumque poenarum aliqua suimet indulgentia temperaret, ac ne inspoliato quidem corpore cubandi consuetudinem diuturnam tanto concursu dolorum intermitteret. Sic intestinis ille malis, quæ propter dissolutam hiantemque membrorum commissuram, intoleranda propemodum erant, adscitis vltro externis, remedium, aut solati- um afferebat. Sed maior cruciatibus patientia exemplo omnibus erat. Medicos morbi conscios in admirationem etiam rapuisset, nisi palam, atque in oculis esset, sensum penè omnem mortalis egritudinis cælesti dulcedine he- betari. Arduum dictu est, quàm abundanti pietatis liquidæ copia, inter ea tormenta diffunderet. Suauissima cum Deo alloquia crebrò miscebat, vibra- batque in cælum ac superos, mentis, ac vocis ardentissima iacula: neque parcebat lacrymis, gemitibusque, quibus lacescebat beatam æternitatem, di- uinique conspectus desideria irritabat: idque identidem cum Regio Propheta, nec sine suspirijs repetebat: Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Sa- pè Ignatium, optatissimum vitæ socium, ac parentem amicis compella- bat, eiusque, & vnà cum eo communis videndi, fruentique Domini studio æstua- bat. Ad primam vicini obitus mentionem, velut reuiuiscere gaudio visus est, eaque frontis fiducia, qua cæteri recuperatam sibi salutem gratulantur, ipse nuncium desperatè accepit, anxia quadam ostentatione lætitiæ interpellans, num in promptu mors esset: compertoque superfuturam adhuc vitam, ad re- crescentem vsque Lunam, quæ proximè aberat, inexplicabile verbis est, quanto cum

cum animi sensu dictum audierit; cum in cælum sublatis oculis amara quadam mentis dulcedine: Itane verò, inquit, ò Domine mecum agitur? tandiu ne quaestissimo conspectu tuo carendum mihi est? Veni age, Domine veni, Deus anime meæ, adesdum bone IESV, neque cunctare diutius, sed me quàm citissimè hinc ad te ipsum abripias. Illis ipsis diebus Patres frequentissimè adeuntes enixè rogauit, vt officiosis salutationibus deinceps abstinerent, seque solo cum Deo solum agere paterentur, erumpentem pectoris vota, animæque negotia sine arbitris transigentem. Quo toto tempore vix vllum diu, noctuque momentum elabi permittit immune suauissimis alloquijs, semper sibi præsens & Deo: mirumque erat, quàm nihil animi voluptatibus intentior, acutiorque corporis dolor obstreperet: planè vt vno simul momento Rodericius & pœnis delicta redimeret, & beatitudinis aeternæ præmia prælibaret, idemque homini lectus & purgatorium esset, & cælum: nisi quòd & pœnas ipsas ab se Christi causa toleratas, suam ille felicitatem ducebat. Ceterùm amore, quòd semper inexplebili flagrantæ sanctæ paupertatis, cum sese rebus humanis omnibus iam pridem exuisset; tum verò ardentissimè expetijt, impetrauitque, vt illa ipsa modicissima suppellex, qua sine traduci vita non poterat, auferretur: cum diceret nihil sibi gratius fore, quàm vt nudo è cubiculo, nudus ipse cum Christo nudo in cælum migraret. Atque inter hæc fauoris diuini blandimenta, & exempla virtutum, præsumpto cælesti viatico, sacroque inunctus oleo, animam exhalauit Idibus Iulij hoc ipso anno sesquimillesimo septuagesimonono. Iusta illi celebrata, tanquam publico parenti, publico luctu, magnaue hominum, ac præcipuè Procerum vtriusque ordinis cum sacri, tum profani frequentia. Ferunt eo ipso noctis intempestæ puncto, quo spiritum Rodericius Deo reddidit, virum quendam insignitè grauem, ac pium fortè, inscienterque quid ageret, importuna, insuetaque surgendi hora, nescio quo ductum impulsu desiluisse lecto, referataque tractim fenestra, vigilantibus oculis conspexisse manifestam latissimæ indolis lucem domui Professorum Societatis rectè imminetentem, ex qua illi in animum sensus liquidissimæ voluptatis insuere. Cum admiratio eum cepisset ingens, neque tamen quid illud immentis, gratique splendoris esset, coniectare posset; mane statim primo ad ipsam Sancti Rocchi ædem aduolasse scitarum ex Patribus interpretamentum inexplorata rei, tum notato visi momento, locoque propriè designato: & vtroque cum decessione, cellaque Rodericij comparato; comperta esse omnia ita conuenire, vt dubitari vix posset, quin illustre prodigium argumento esset gloriæ, quam præclarus ille animus in cælo fortiretur. Certè id aliaque huiusce generis supra naturæ legem euenta non abhorrent à cetera eius vita quem Deus, naturæ moderator, ob mutuam caritatis eximie vicem præcipuè dilexit. Optimum quippe miraculorum auctoramentum virtus est, qua sapè vel incredibilibus ostentis, credulitatem ex similitudine veri, vel sola conciliat. Huiusmodi plura de Rodericio perunlgata sunt: quorum aliqua, quæ boni auctores fidei mortalium vindicant, si tacitus præterirem; equidem iniuriam à me illatam non tam illi, quàm historiæ putarem. Et primò quidem haud pauca Simon longè ante præuidit, prædixitque, quæ mox vt prædicta sunt euenere. In ea Lusitanæ plaga, quæ Durium, Miniumque celebrata incolis flumina interiacet, opidum est, cui nomen à Comite. In eo vir quidam grauis habitabat Dionysius Pintus, qui causis orphanorum cum arbitrio, & potestate præerat. Is persanctè, ingentique cum asseueratione narrabat, tria sibi ab Rodericio quondam disertè pronuntiata, quæ cum nullam sui tunc spem, speciemue præberent; mox non sine admiratione contigerint. Primum sibi Conimbricæ literis operam nauanti apertè illum præcinnuisse, ne se falsò deluderet: nam licet Theologiæ tunc studijs sacerdotij causa diligenter incumberet: non tamen Ecclesiastico sese ordini vnquam dicaturum. Alterum, fore vt non multò post tempore in Oppido Comitum, quod supra commemorari, & cuius ipse soli neque natiuus erat, neque futurum se aliquando incolam præcogitabat, domum sibi à fundamentis extrueret, in qua vitam, vnà cum suis, honestè transigeret. Tertium eadem

277

Dulces cum Deo querelæ.

278

Cum alijs agere recusat, vt solus cum Deo agat.

279

Omnibus ex-poliatus cum nudo Christo mori cupit.

280

Sacramentis munitus sanctissimè moritur.

281

Honorificum illi funus celebratur.

282

Mortuus cælestium lumen illustrat.

283

Rodericius multa prædicat, quæ euentus probauit.

283

Rodericius multa prædicat, quæ euentus probauit.

eâdem in domo sese inuicem ipsos opportunè visuros, summaque cum vtriusque animi voluptate mutuo salutaturos. Addebat, duo quidem priora successum tempestiuè, ut præmonstrata fuerant, habuisse. Postremi, cum ex quo prædictum fuit in multum iam æui nullo exitu excessisset; non modò spem sibi omnem, sed etiam memoriam, præsertim in exteris longè terris agente Rodericio ita excidisse; ut huius vnus euenti siue mora, siue, quam potius suspicabatur, fallacia duobus iam alijs apud se fidem, tanquam fortuitis abrogaret. Cùm triginta omnino post eiusmodi præsentionem annis ex nec opinato, insperatoque apparentem illum ea ipsa præsignificata in domo repenti sibi in conspectu stetit, vix ut oculis suis, quod viderent, crederet satis: obstupescente non magis animo ob vaticinationem exitu comprobata, quàm gestiente ob complexum, & adeptionem amici. Sed illud late, nec sine plausu infamatum si digna, qui plaudatur, calamitas est. Cùm inambulanti per Urbem Rodericio quidam è primaria nobilitate puerulus fortè occurrisset; conuersus ad Socios Pater, ac prægredientem digito monstrans: Videtis ne, inquit, pusillum istum? is Societati nomen aliquando dabit: vos verò eundem grauiâ illi turbamenta publicæ quietis concitatum scitote. Neque ætas, neque indoles, neque præiudicium naturæ illud talia tunc in puero ostentabant: sed quamuis ex duabus hisce rebus prioris maturus euentus, posterioris verò serus; neutrius tamen irritum, fallumue prælagium fuit. Ingressus est Societatem adolescens, in ea diutius vixit, haud mala apud contubernales, fama, sed summa expectatione, metuque eorum, qui Rodericium ipsi prædiuinantem audierant. Vtque diuturno successum experimento præmonita eius obtinuerant, ut instar oraculi æstimarentur; ita in omnium pectora hoc ipsum late discenderat. Quadragesimo igitur post prædictionem anno facta illa, quæ tandiu intra vaticinij nubem compressa tumuerat, erupit tandem in Societatem ab eo viro tempestat, & verbis, & scriptis infamibus conflata. Quæ non nisi turbatoris ipsius expulsionem, delationem nominis, publicæque ab Iudice pronuntiatione sententiæ diffari, redimique potuit. Aliud huic geminum, neque obscurius adijciam. Vitæ supremis haud longè Simonem admotum adierant salutatum iuuenes è Societatis Tyrocinio tres, rogatumque sibi feliciter precaretur peregrè profecturis, ut consuetum patientiæ libamentum superioribus ex sese darent. Accepit eos Rodericius benigno complexu: dimissosque id præcisè, & cum sensu animi inculcantis monuit: irent, redirent propitio numine, se breui prægressurum, ipsosque in celo prætolaturum. Agite, subiecit rursum, arrigite mentes, meque hæc dicentem diligenter attendite: in celo, inquam, morabor ego vos, fratres. Iamque abscedentibus, & ab conspectu auulsi, quasi non satis fideret, ad terga sollicitus insilit, assequutusque anxia quadam non sine cura dictum iteravit, aduertenter sedulo animos, opperiturum se illos in celo. Vos itaque, subdit, diligenter caute, ut vestrum nemo deficiat: nemo planè fidem fallat: præstare, inquam, ne quis fallat omnino fidem. Hæc sensa perturbati Patris, toties, tantoque cum pondere, & penè ad fastidium aurium repetita, suspicionem tunc fecere audientibus, sinistri alicuius ominis, quod ijs tribus portenderetur. Et verò non ita multo post, quod timebatur, euènit. Nam ex tribus, gradum vnus perpetuò religionis tenuit, reliqui deseruere. Sæpè etiam per rerum aspectabilium imagines oranti Rodericio species arcanas, abstractasque à sensibus formas obiecit Deus. Quo tempore orientem Romæ Societatem primi eius alumni strenuè promouebant; Simoni in preces effuso, diuinumque tanti operis patrocinium imploranti, re præsentata per visum ante oculos est vinea incultu horrida, subnascentibus pal- sim herbis infelicibus, quæ vim omnem vitium fadè luxuriantium imputatis præsertim, laxatisque palmitibus enecabant. At in alia senescentis iam vineæ parte visendam se dabat erecta sublimiùs pampinosæ vitis, & leta viriditas, sarmen- tis late pertinentibus, surgentibusque in racemos, fecundissimos illos quidem, ac sætos, sed adhuc vindemiæ immaturos. Porro vitis huiusce propagines vnus, ac frondibus conuestitæ per herbas noxiè syluescentes erratico, multiplicique

284
Prædicat puerum Societatem ingressurum ac turbas in ea excitaturum.

285
Alios breui monituros.

286
Visio Rodericio inter meditantem oblata.

lappu serpebant ad languidos, ac semefos vitium ceterarum furculos, quos maleolis suis, clauiculi que velut brachijs complectebantur. Hæc igitur Rodericio inter caelestia mediramenta manifestè contuenti, certa incidit mentis illuminatæ diuinitus persuasio, per eiusmodi simulacra rerum præberi spectandam sibi speciem hinc quidem Ecclesiæ tum fortè in mores, opinioneseque hominum perniciosas herbescentis, hinc verò Societatis sua inter rudimenta surgentis, seseque per Orbem terrarum vniuersum iugandæ eius vineæ, nouosque in fructus recreandæ causâ propagantis. Alia rursum vice inter contemplandum vidit arborem satû pulcherrimam, proceritate mediocri, tereti trunco, & velut in cylindrum aptè tornato: cuius in vertice fruticantes pariter rami, & tanquam mensura castigati, ne alterum alter excederet, in orbem, & quasi coronam circumtorta cælarie explicabantur. Quæ sanè spectacula dum secum ipse reputat mirabundus, persentitque animo, per arborem illam haud dubitanter Ecclesiam designari, repentè conspexit erumpentem ad radices eius viticulam sanè nouellam, & gracilem, sed quæ proceritatis indolem vigore suo iam tum ostentaret, cum sensim deinceps in longitudinem iustam adolefcere, arboremque procliuiter adminiculantem circumplexa vitilibus quasi manibus, subrigere se, enititque ad fastigium videretur. Quo viso admonitus, caelestique insuper imbutus lumine intellexit notari Societatem Ecclesiæ innascentem, eiusque vtilitatibus obsequenter implicitam, ideoque ne vnquam in se ipsa deficeret, nexu quodam penè indiscreto, & inexplicabili eidem adhærescentem. Neque minora cæli munera percipiebat inter diurnum Sacerdotalis officij pensum voce persoluentem. Sæpè ad certa quædam inuitamenta verbortum, abundantibus spontè lacrymis, per altum mentis excessum abalienatus à sensibus interfcistere diu cogebatur, dum ea caelestium deliciarum velut alluuiò deflueret; Cùm se Præfectura Prouinciæ, abdicasset relictaque Vrbs, atque Aula frequentia vacaturus vnice Deo in recessum, sedemque Sancti Felicis, velut in sinum montanæ solitudinis recepisset; contigit aliquando, vt diuinæ psalmodiæ intentus ad fontem irriguum, cui ab Magdalena nomen, inter pronunciandum ea nuptialis cantici verba: Adstitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato: repentè per quendam mentis à corpore secessum, in Reginam ipsam Virginiam contemplatione delatus, eiusque in pulchritudinem planè mortalibus inæstimabilem raptus, molem ipsam membrorum animo subleuante, pectorisque incendio inflammante vultum, erectis in cælum oculis, tolleretur in sublime subductus à terra, rursusque deprimeretur, impetu spiritus tanto, vt artuum tota compages dissolui propemodum concussu, collisusque videretur. Iam verò qui multis hominum milibus æternam animæ salutem, indulgente precibus eius Deo, & laboribus adspirante, procurauit; proum est coniectari, valetudinem quoque corporis, annuente similiter numine, licet indignante natura, non paucis ab eodem prodigioso restitutam. Aliqua ex his ab viuente Rodericio patrata, suis quæque locis enarrauit, qui hanc historiam scribere aggressus est primus. Ea non equidem hic repetere in animo est. Vnum ab obitu eius gestum atextere decreui, vt fastidium simul legentium anteuertem, simul ne posteritatem nostram rerum à maioribus cum laude gestarum memoria fraudarem. Vitus Linerus Societatis Sacerdos erat è Prouincia superioris Germaniæ, ipse Germanus. Is quatuor post Rodericij decessum annis peregrinatum ibat pietatis ergo Flauium Brigantium, Hispaniæ Urbem in Callacis, Apostoli Iacobi reliquijs venerabilem, vulgò Compostellam vocant. Cum Olyssipponem venisset, atque à Patribus viatorum sustentando pedestri itineri baculum precariò petiisset, oblatum fortè vnum cum gratiarum actione suscepit. Eo Simon Rodericius ad expeditiones Euangelicas obeundas vti consueuerat. Ventum est Lauarem, Oppidum ad Vacca fluminis ostia (Auerum indigenæ compellant) conductumque in eo diuersorium. In hoc puer iacebat agritudine lethali correptus, ac Medicorum, parentumque spe planè depositus, & deploratus. Hic vbi Vitum aspexit, maiore, quàm pro femiuuiò puerulo, alacritate, oculis, nutu, voce, totiusque iactatu, ac gestu corporis,

287

Eiusdem interpretatio.

288

Alia viso, eiusque significatio.

289

Quo animi sentu Rodericius diuinum recitari officium.

290

In eo recitanda subleuatur à terra B. Virginis pulchritudinem suspiciens.

291

Baculus, quo Rodericius vultus, moribande valetudinem restituit.

poris, porrectisque extra cubile brachijs plorabundus, dari acutum sibi ad manus, quem Pater gerebat, baculum, sine intermissione, ac requiete flagitabat: ut aspectantibus, præproperamque in ægro festinationem mirantibus, opinio- nem faceret haustæ aduersus hospitem inluctæ è caelo fiducia. Ut primùm votis potitus est, Vito scipionem tradente, atque ad spem iacentis irritandam, af- firmante, vsui quondam illum ipsum fuisse viro insigniter sancto; pueravidissi- mē correptum, nouo quodam animi ardore completi, ideoque nullum eiusdem osculandi, atque ad pectus, ad vultum apprimendi finem facere; vt Vito deni- que discessuro vi, atque arte opus fuerit ad sacrum illud pignus è manibus eius extorquendum. Res non visu magis, quàm auditu mirabilis. Ad baculi atta- ctum, tractatumque is, qui tum cum accepit, prope animam agebat, momen- tō velut reuixit, atque in integrum valetudinis restitutus cunctis cernentibus, ac præ rei nouitate in stuporem gaudio mixtum auersis, præcipitem lecto se dedit, cepitque per conclauē subsultim ingredi pedibus atque exilire, perinde quasi nulla vi morbi tentatus, nedum ad suprema perductus modò fuisset. Igitur ba- culum, tanti instrumentum prodigij, noluit in futurum Vitus vsui cuiquam, sed omnibus velut emeritum, religioni esse. Nam suspensum reuerenter ab hu- meris in Germaniam eum auexit, multaque alia in tam longo, periculosoque itinere diuinitus sibi collata beneficia tam fido comiti accepta deinde retulit: quem cultui semper tum ipse, tum ceteri omnes habuere, ad quos miraculi per eum, eiusque venerabilem gestatorem Rodericum patrati fama peruenit. Huius- sce facti legitimum documentum idoneis testibus, solennique cetero iuris ap- paratu, ac publici tabellionis auctoritate confectum, hodieque seruatur in Col- legij Conimbricensis tabulario, fidemque rei diuinitus prodigiosæ facit.

292
Multa alia mira
operatur.

293
Melchior Oli-
ueria peste in-
fectis feruens
moritur.

294
Antonius Brit-
tus, & Franci-
scus Gomius
missi ad capti-
uos redimēdos.

295
Indiæ res.

296
Bella fidei pro-
pagationem im-
pediunt.

297
Regi sebastiano
exequias Nostri
perfoliunt.

298
Egrotorum
cura Societati
demandatur.

299
Duodecim So-
cij ex Lusitania
in Indiam ve-
niunt.

E Patribus captiuis in Africa Pater Melchior Oliueria reuerfus est, nec multo post, vti optabat, in Salutis domo collocatus morbidorum adiutor, hoc illi bene- ficij, largiente Deo, vt in fortibus exercere operibus virtutem posset, ex bello in captiuitatem, ex captiuitate ad pestilentium obsequia translatus. Ad cetero- rum curandam redemptionem, consolandosque, & expiandos captiuos milites missi Pater Antonius Brittus, & Franciscus Gomius: qui dum impigre, ac fortiter gerunt rem, Patremque Alexandrum Vallaregium, & Petrum Martinum eodem in officio laborantes iuuant; Brittus mortem ærumnis accitam Septæ oppetiuit.

In India, perstrepenste adhuc bello, religionis propagatio, quanquam prope interquieuit; tamen in confirmandis Neophytis præcipuè è Salfetana ora pro- fugis, ac multis subinde baptizandis non modico fructu exactus est annus. Ne- ptis illa Mealis, quæ anno superiore baptismum susceperat, cum Henrico Ter- natini Regis consobrino viro forti, & militaribus factis claro coniuncta matri- monio est. Quod beneficium tanti fecit sponsæ frater; vt inde statuerit catechi- smum audire, admirans Patrum caritatem, qui adeo ex vero patrociniū Chri- stianorum suscipere: apertèque profitens nunquam sorori suæ tam honestam conditionem adfuturam fuisse, si in superstitione patria persistisset. Regi Seba- stiano, vt cui plurimum Societas Indica debet, exequiæ quàm celeberrimæ pe- ractæ. In ijs nouus Archiepiscopus Henricus de Tauora, qui Episcopus Cocini fuerat, sacrum fecit: Pater Rodericus Vincentius Prouincialis dixit ad populū. Regis Nosocomij procurationem, quam superiore anno Prorex, quod admini- strorum incuria plerique ægrotorum occumberent, in religiosas familias diuisit, assignato cuique suo in orbem mense, tandem totam in Societatem con- uertit, publica quidem Ciuitatis gratulatione, sed Prouinciali, cui ad curandas animas non suppetebant operæ, perinuito. Paulò post aduere ex Lusitania na- ues, cum lecto manipulo Sociorum duodecim, & maximo numero vectorum ægotantium. Ad hos statim deducendos tanta alacritate, tamque veris officij profecti Patres; vt primo illo excensu recreari sibi miseri viderentur: tanquam in India quoque parentes, fratresque reperirent. Illud mouit admirationem Nosocomij præfecto, & œconomō, quod cum Patres egrotorum susceperet ad- ministrationem, fermè triginta iacerent depositi, chrismateque supremo inuncti duobus,

duobus, aut tribus exceptis, conualuere omnes: quod euēnit Patris Ferdinandi Aluarij in primis cura, atque solertia. Nam Deus, qui admirabili consilio cuncta administrat, in Goana Insula, in qua plurimos dissententia auert, contra id malum in herba ibi proueniente remedium efficacissimum recondidit: cuius apto vsu, temperamentoque Pater inuento, multos ab ipsis faucibus mortis extraxit, Quandiū bellum fuit duo Sacerdotes ad Sancti Laurentij persistere, erumpentes eum propugnatoribus, magnaque fiducia se inter globos maiorum, minorumque tormentorum ad expiandos, iuuandosque faucios inferentes. Nonnullarum quoque Ecclesiarum Archiepiscopo rogante, tantisper dum Parochi inuenirentur, cura suscepta, & rursus ad arces ad meridiem positas, Onorem, Bachelorem, Mangalorem iamdudum sacerdotē carentes, vti anno superiore excursum profectu vberissimo, sublatis inimicitijs, eiectis scortis, vel legitimo matrimonio copulatis, supra consueta opera confessionum, catechismi, adhortationum. Duo Fratres præcipuum sui desiderium vita functi superstitionibus reliquere, Petrus Alcaceua supra annos triginta in laboribus religiosis olim cum Xauerio aliquandiū in Ioponia, tum annos plurimos in Goani Seminarij procuratore strenue versatus: & Ioannes Consaluius quinque & viginti annos Christo Domino famulatus in Societate. Is in machinis ferreis egregia subtilitate fabricandis excellens, Horologiorum præcipue molitione, ac Malabaricorum caracterum formis excudendis vsū maximum Indiæ vniuersa præbuit. Quo in opere ad exactam vsque artem vegeto, integroque conatu perseverans humilitate, & caritate, dum diuinarum rerum studio, sui assistendi seueritate, non solum viuis venerationi fuit, sed moriens opinionem sanctitatis reliquit. Bazarini Patrem Petrum Almeidam opportuna mors rapuit, ne abominationis desolationem videret. Permissa enim per eas oras Idololatria miseram stragem animorum fecit. Quod malum dum ipse prohibere conatur, excessit è vita luctu publico Neophytorum, quorum commoda ardentissimè semper, & constantissimè procurarat: vt qui Euangelium summè cupiebat, vel suo sanguine irrigare, Damani elementariorum schola inchoata, in quam ad ducentos pueri confluxere bono priuatim, ac publicè incomparabili: cum iam in humanitate iuxta, ac pietatis cognitione, & vsu educarentur, qui antea in licentia, ac petulantia nullo cultu adolecebant. Hic inter ceteros recens conuersos vir fuit domi honestus, qui vltro se obtulit baptizandum, duabus sibi noctibus apparuisse veneranda specie Matronam memorans, in caruleo vestitu puerum sinu tenentem, admonentemque vt feret christianus. Quare, cum sua tota domo, vitali aqua captusubiecit. In Insula Salfettana Pagi Condui, vbi Iaponici Patres suum habent fundum, absolutum est nouum Templum, natalique die Sancti Ioannis, cui dedicatum est, quingenti apparatu ornatissimo baptismo lustrati, quamuis Saran contra frenderet, inuidiaque disrumperetur. In Malucum ad visendos, consolandosque Patres Tidoretanæ, & Amboinæ sedis, & iuuandos afflictos Neophytos, cum Patre Georgio Ferdinando, & Gome Amaralio missus est Bernardinus Ferrarius, Malacensè quoque Collegium ex itinere Provincialis loco inuisurus. Hic verè fidelis Dei seruus, & Crucis Christi amator præclarum virtutis specimen nuper ediderat inter Christianos Thomæos, apud quos posuit fundamenta Vaipicotanæ Stationis, summeque elaborarat in linguis Malabarica, & Chaldæa ediscendis: ea mansuetudine, ac modestia gerens se; vt non Archiepiscopo solum, Archidiacono, & ceteris Christianis; sed Ethnicis quoque esset in amoribus. Itaque in celebri supplicatione, quæ peracta Vaipicota est, ipse Ethnicorum Præfectus natione Naires, religione idolorum cultor, interesse voluit, & procedentium agmen regere, non minore cura, quàm si foret christianus. Tantas habet vires ad animos, quamuis contumaces, & barbaros mitigandos sinceræ fulgor modestiæ. Nec Bernardinus in vna Vaipicota confederat; sed cum Patre Petro Aloysio ad amplius viginti Pagos nuper excurrebat, catechesim vbique exponens, sacrum faciens, elidens si quæ inueniret errorum semina, & cetera talium peregrinationum consueta obiens. Nominatim illum

300

Ferdinandus Aluarus naturalis remedio pterofque sanatus.

301

Missiones Castrenses.

302

Petrus Alcaceua S. Xauerij olim socius moritur.

303

Tum Io. Consaluius horologiorum, & caracterū faber.

304

Petri Almeidæ mors, & laus.

305

Damani schola elementariorum inchoata.

306

B. Virgo monet Indum, vt baptismum suscipiat.

307

In Salfettis in nouo Templo quingenti baptizantur.

308

Bernardinus Ferrarius in Malucum Visitor venit, & multa præclare gerit.

309

Præfectus Ethnicus supplicationi Christianorum interest.

310
Michaelis Rogerii in Ora
Piscaria labores.

311
Ad Mogores
Nostrorum expeditionis.

312
Regis literæ,
quibus expeditionem petit.

313
Regis Mogoris
genus, Regni
amplitudo.

314
Eorundem religio.

315
Missionis Mogorice origo.

in Machaum accerserat Valignanus, ut Sinicam linguam ad eius regni aditum rursus omni ope tentandum, addisceret. Sed decus hoc Michaeli Rogerio servabatur. In Ora Piscaria Rogerius versabatur, paucisque mensibus tantum linguæ Tamulicæ perceperat, quantum iam sacro confessionum tribunali sat esset. Itaque cum ceteris quoque abundaret animi, corporisque præsidij; visus Provinciali est aptior, ob eam præsertim linguarum edificandarum facilitatem, atque vegetioris prærogativam, cum Sinica lingua, si vlla, immensi laboris, ac temporis ea tempestate haud immeritò crederetur. Non poterat Rogerio quicquam optatius evenire: nam & in itinere ex Europa in Indiam, siue ab cupiditate, siue ab diviniore causa visus erat sibi per quietem Sinas adire. Propiore cum spe momenti haud multo minoris in exitu anni suscepta expeditio ad Mogores est, ipsius inuitatu Regis, ab quo Goam ad deducendos duos è Societate Sacerdotes Legatus Ebadola nomine, cum duabus mulis, literisque ad Proregem, ad Archiepiscopum, ad Patrem Provinciale venit. Harum verba hæc erant, Ad Patrem præcipuum in nomine Domini, literæ Zaladini Mahemetis Echebarisæ Regis manu Dei constituti, Patres Collegij Sancti Pauli primores, scitote me vobis valde amicum esse. Mitto istuc Ebadolam Legatum meum, & Dominicum Perium (hic erat christianus interpres) petitum, ut ad me duos Patres doctos mittatis, librosque legis, & nominatim Evangelium, & legem, eiusque perfectionem cognoscam; auct enim mihi cor eam nosse. Oro igitur omnino veniant cum iisdem Legatis, & libros legis adferant. Sciantque Patres, qui venerint, me eos excepturum quàm honestissimè, & gratissimos habiturum. Postea verò quàm ego satis legem, eiusque perfectionem cognovero; licebit ijs suo arbitratu abire, à meque comæatu, & premijs peramplis honorabuntur. Veniant securi: ego eorum defensionem in me recipio. Hactenus literæ, Porro erat hic Rex Orientalium maximus, septimus gradu posteritatis à magno Tamberlane eius imperij fundatore. Regnum eius inter inclita flumina Indum, & Gangem latè explicatum, ab Oriente, India vltiore, quæ demum ad Sinas pertinet, terminabatur, ab Occidente, Regno Persarum: ab Septentrione, imperio Tartarorum: à Meridie, Oceano Indico. Tum in eo cuneo terrarum, in quo Goa est, quique longè ad promontorium vsque Comorinum excurrit, Regno Calecutano, postea freto Bengala. Itaque si terrarum situs diligenter inspicatur, Mogorici imperij regio vera est India, sæculis præcis inclita, Echebar, de quo sermo est, vir bello potens, ac felix, & valens ingenio, quamquam literarum expertus, nihil non assiduebatur solertia; nullum ut prope esset operum, quæ manu sunt, quod non scitè elaboraret, summè cupidus sciendi; imperiorum, ac religionum per terrarum Orbem præstantium apprime peritus. Gens Mogorum impiam Mahometis superstitionem colit. Rex externa specie dissimulans, ad alias quasvis vergebat magis: & mores Christianorum ex nonnullo cum Lusitanis vsu, & narratione probabat maximè. Ergo siue curiositate intinctus, seu potius divino spiritu, ad cæleste lumen, & regnum vocante è suo Castello Satagano, Ægidium Eanem Pereriam accersit Sacerdotem prædicatione Lusitanorum, atque etiam Ethnicorum raræ virtutis. Qui ubi peruenit, exceptusque comiter, & quid sentiret de Mahometana, deque Christiana legis insus profari; liberè denunciavit christianam legem vnicam esse veram. Rex inde alia, atque alia requirere. Bonus presbyter quàm sciebat optimè respondere: sed ut sanctitate magis, quàm literis abundabat; addebat ingenuè se comparatione Patrum christianorum indoctum esse. Inde Regem cupido incessit. Patres Sancti Pauli Goani, quorum celebre nomen tota est India, accersendi. Atque hæc fuit missionis huiusce origo. Cum primùm Goam legatus à Rege, ac literæ peruenissent, erecta ingenti expectatione, ac spe Civitas est omnis. Exarsit in Collegio inter Socios generosa cupiditas, & amulatio gloriosum sibi laborem, ac discrimen deposcentium. Denique re Domino plurimum commendata, & Sancto Bartholomæo Apostolo, qui primùm in ijs terris prædicasse Evangelium creditur; tres lecti sunt Sacerdotes. Moderator totius expeditionis,

nis, Rodolphus Aquaiua, tum Antonius Monferratus eximia religionis, & doctrinæ vir, & Franciscus Henricius natione Persa, ac persicè doctus, quæ Nobiles Mogores lingua vtuntur. Hos Pater Provincialis Damantum vsque ad borealia Societatis domicilia recognoscit, prosequutus, Dei gratiæ commendatos dimisit. Illi Damano Idibus Decembris profecti, Surratum primùm venere, quæ Regis Mogoris est arx in Regno Cambaiæ, Inde iter profecti in mediterranea prædicæ Kalendas Martij anni octogefimi Urbem Fatepur, vbi Rex plurimum agitabat, amplius menstruo perfuncti itinere contigerunt: adeo Regi expectati; vt præcognito eorum ab Goa discessu, dies itineris numeraret, disponens ipse sua opinione mansiones.

Inter hæc Valignanus Visitator ab Macao prospera sexdecim dierum navigatione nono Kalendas Sextiles cum Patre Laurentio Mexia, & Fratre Oluerio Toscanella peruenit, tanquam gubernator diuina submissis prouidentia, qui in tempestate, quæ Bungensem Ecclesiam grauissimè iactabat, clauum teneret. Iam cum eo, & aliquot indigenis mox receptis, Socij in Iaponia quinque & sexaginta cenfebantur, Christiani ad centum millia.

Rerum status secularium hic erat. Nobunanga maximus Regum Iaponiorum sex & viginti regnis imperitabat: proxime opes Regi erant ex Yamanguciano Moridono regnorum tredecim dominatori. Hic Ocaxensî adiunctus Bonzio graue bellum aduersus Nobunangam iam diu gerebat. Qui si victoriam ferret spes augendæ diuinæ rei non magna offerebatur: sed planè magna si superaret Nobunanga, ad quem non obscurè victoria inclinabat. In Ximo Rex Bungenfis malè gesta re cum Saxumano inter magnas versabatur angustias. Ex tertia parte Iaponiæ, quæ Xicoquus nominatur, quatuor continente regna, Rex Tosæ baptismo Funajj suscepto, cum auxilium peticum venisset à Rege Bungenfi, vt demonstratum suo loco est, sed rursus eiectus à suis desiderium regni terreni, cælestis spe mitigabat. Præcipuus Christianorum numerus erat in Ximi oris, vt vicinioribus ijs portubus, ad quos Lusitani è Sinis appellunt, ac præcipuè in regno Figeno, cuius maximam partem obtinebat Riofoges capitalis Christianorum hostis, sed cupidine Lusitani commercij contra eos vim temperabat. In hoc regno Omura, & Arima, & Firandus sunt. Ditio Omurana Bartholomæo subiecta ad capitum quinquaginta millia numerabat, nullo iam reliquo Idolorum cultu. Ad eos Christianos excolendos habebat Societas sedes tres, vnde ad minores Pagos excurreretur. In portu Nangafacchi vnam, quo ferè Lusitana nauis appellebat. Hic Christianorum ob fidem extorrium conuentu è dumetis Oppidum supra quadringentarum domorum Patres constarant, pulcherrima origine, longèque dissimili Romæ natalibus. Duo Sacerdotes, cum Fratre eum tractum curabant. Altera erat sedes Omura. Tertia Cori, & vtrobique Sacerdos cum socio. Bartholomæus Riofogi parebat, nec tamen aberat metus belli ob infatigabilem cupiditatem dominandi Riofogis, vt omnia ad se traheret. Arimanus Dynasta totum prope olim regnum Figenum obtinebat, neque Riofogi in præsens parebat, sed populares ob multorum defectionem, haud plures Bartholomæo numerabat, ex quibus duodecies mille Christianos constantissimos, plurimosque in Cocinoci portu, vbi sedes erat Sacerdotis, ac socij. Præterea Firandi Sacerdotes duo cum Fratre agebant, excurrentes ad Christianos in Ioannis, & Antonij Insulis: quorum Procerum metus faciebat, ne Firandensis Fixus ferè per Arimano potentia, quicquam contra Ecclesiam auderet. In eo Tractu supra tria millia Christianorum numerabantur. Finitimum Figeno regno est regnum Fingi in potestate Regis Bungi, vbi Insula Amacusa tres leucas à Cocinoci portu. Ex quinque eius Insulæ Tonis Princeps cum vniuerso suo populo ad decem millia capitum Michaël nomine christianus erat. In Oppido Amacusa duo Sacerdotes cum socio. In Arce Fondi Sacerdos, & Laicus versabatur, qui excurrerant in Xiquim ad excolendos circiter mille Christianos reliquos in ditio-

316
Rodolphus A-
quaiua, Anto-
ninus Monterra-
tus, & Franci-
scus Henricius
ad Mogores
missi.

317
Valignanus in
Iaponiam venit.

318
In quo statu
rem christia-
nam, ac politi-
cam reperit.

319
Nobunanga vi-
ginti sex regno-
rum Rex.

320
Mondouus re-
gnorum tredec-
im.

321
Regis Bungen-
fis cum Saxu-
mano dissidia.

322
Rex Tozæ à suis
eiectus.

323
In Ximo ma-
ior Christiano-
rum numerus.

324
Riofoges Chri-
stianorum hostis.

325
In Omuræ di-
tione Christiani
omnes.

326
Societatis Resi-
dentis Nanga-
fachi, Omuræ,
& Cori.

327
Residentis A-
macusa Arcis
Fondi, & Faca-
ræ.

- ne Ioannis Apostata. Ex altera parte Regni Figeni Cicugentum est, in eo Facata amplius iam septem millibus accolis frequens, item Regno Bungenfi parens. Facata pauci Christiani, paulò plures in aliquot circa Pagis habitabant, ad quos excolendos habebant duo Sacerdotes cum adiutore Facata sedem. Regnum Cicungi item Bungo subiectum nonnullos habebat Christianos, sed ob bellicos tumultus inde in regnum Figenum Patres receperant se. Iam in regno Bungii fideles numerabantur non plus quinque millibus: tamen Funaj, & Vsuqui domicilia habebant Socij in Collegij, ac Tyrocini modum. Rexque ipse, vt supra narratum est, Francisdi cooptrato nomine, se Christo subegerat. Nec procul aberat à regno Dei iunior Rex, nisi ob arcana Dei consilia, Sarana inuidiam, & graua populi scelera, bellum cum Saxumano Rege susceptum luctuosum exitum habuisset. Ex eo bello, vbi Cicatondonus, qui purabatur in acie cecidisse, Vsuquin redijt, renouata est contra Patres adeo grauis inuidia; vt apparere in publico nequirent: cum amissos alij filios, alij parentes, alij fratres ab ijs requirerent: eorum culpa tantum exitum illatum exprobrantes. Inter Iaponicæ vitæ latè patet perfidia. Nam vt spes suas, præsertim Magnates, vltra hanc vitam non porrigunt, ius, fasque nihil pensi habent. Suis quocunque modo opibus augendis intenti, vt vix vitio, aut pudori sit ad hos, illosque deficere, pro oportunitate, vel si facultas datur, dominatum inuadere. Ita vbi Bungenfis clades vulgata est, in quatuor eius regnis Bugeno, Cicugeno, Cicungi, ac Fingi, Dynasta multi rebellant: afflictum pro se quisque Regem premere, ac spoliare. Ineunt inter se fœdus, & cum Riosoge, & quatuor in dictis regnis circa Bungum crudele inceperant bellum. Ergo in deterius labi res Bungii. Contra Christianos, auctoresque nouæ religionis sermones, & odium inualescere. Instare occasione Bonzj, iunior Rex labare: mox fidem quibusdam promittentibus, si iusurandum in certa capita per Comes, & Fotoques daret, miser corruit. Hactanquam rima ingressi Tartarei satellites, latè ruinam faciunt, Quippe peragrè sufflamatur scelus: cum impetum cepit, ruit. Capita ei proponunt deteriora, vestigalia fanis, solennes Idolis honores, cerimoniasque restituat, patrociniū Christianorum eijciat, & voluntatem baptismi. Quæ omnia superstitione patria penitus se Ethnicum professus iuravit. Quamquam interdum dicitaret amittendi regni metu, & ad retinendos in fide Tonos ea se committere. Quasi verbè labentibus diuinis stare humana possint, & vinculum fidei inter homines sit Deo perfidum esse. Iam quod necesse erat, Christi famuli non vbique solum commeljs opplebantur; sed destinabantur ad necem, & ab amicis subinde alijs, atque alijs nuncijs, iam iam irrupturos hostes admonebantur: quo fiebat, vt nec vesperi se posteram lucem visuros, nec mane peruenturos ad vesperam putarent. Magno sanè lucro, multorum adepti martyriorum pretia, & compulsi vitam agere optimam. Nam ea demum vitæ hora est optima, quam quisque quasi supremam viuuit. Amplius duobus mensibus, ac dimidio perpetua habitata est oratio, succedentibus per vices sibi fratribus, ieiunia frequentia, & flagella repetita, ac cetera diuinæ iræ placamenta. Vnicum erat solatium Rex Franciscus, qui tanquam arx firmissima altè fundata in petra, nihil nec ventorum impetu, neque imbrium tempestate commouebatur. Par constantia, par animi excellitas Leonis à Noccu. Franciscus Rex tamen regni gubernacula dudum posuerat, grauissimas tamen literas ad regni Procere dedit, vetans quicquam moliri aduersus Patres. Se enim esse christianum, & in ea religione moriturum: nec prius quippiam aduersus eos, quàm contra se tentaturos. Quibus literis præstans de sapientia viri opinio pondus dedit. Illud diuini consilij visum est, quòd in consultatione Bungenfium Dynastarum, cum Cicatondonus vellet inferi capitibus Regi proponendis, vt eijcerentur è Bungo Patres, & destrueretur Vsuquiana Ecclesia; Cicafixus, inter Dynastas princeps, quamuis rebus christianis nunquam ante fauisset, aduersatus est, vt Cicatondono, cuius erat inimicus, quòd eum sciebat pessimè Christianos odisse, dolorem inureret. Ita per

328
Residentia Funaj, & Vsuqui.

329
Contra Patres conspiratio quasi causa rei male gesta in malo.

330
Iaponiorum vitium perfidia.

331
Multi Bungii rebellant à Rege.

332
Bonzij laces in Christianos suscitant.

333
Rex iunior in fide labat, & contra Christianos inuehitur.

334
In Christianos turba.

335
Ad preces confugiunt.

336
Rex Franciscus imperterritus fidem custodit.

337
PP. suis literis per Regnum commendat.

338
Cicafixus licet infidelis Christianos tueatur vt Cicatondono aduersatur.

occa-

occasionem sæpè annunciat, ac protegitur Christus : nam & postea patronum se proferri cepit Christianorum, solum vt inde oculi Cicatondono dolerent. Sed ne is quidem diu fidem Regi præstitit, statim enim rebellans, tamen breui ex morbo decessit, filio tamen bellum reliquit, vnde in vltimum periculi res Bungi redactæ. Neque pax Christianis Insularum Gotifuit. Quin iunior Tonus acriter in eos coortus, plerosque ad veterem pietatis cultum retraxit, paulò plus ducentis in fide perstantibus. Meacensis domus, quam ad id temporis nunquam plures è Societate, quàm bini Patres Fratresque incoluerant, hoc anno geminatus est numerus. Christiani in vrbe perpauci : plurimi in Cunocuni regno, Quippe plus octo millibus in Tacacui arce, & Pagis. Sed Araques eius regni moderator ab Nobunanga ad Ozacacum, Amangucianumque transfessus, in magna pericula omnes coniecit, simulque Patres. Nam statim ingressus regnum Nobunanga magnam eius partem subegit. Verùm arcem diu frustra obsessam inexpugnabilem videns, ob ingenium loci, & circumiectas aquas, animum iusti in expugnabilem videns, ob ingenium loci, & circumiectas aquas, animum iusti in custodiam datis, partim in sua castra accitis, nunciari Iusto iubet, vt quoniam obsides dederat Ozacano filium suum, ac sororem; videat vtrum eorum vitam, an omnium Christianorum, & Patrum duceret potiore. Nam si cunctaretur arcem tradere, ante oculos eius statim crucibus suffixurum quotquot Christiani nominis suis in regnis forent. Ploratus ad hanc famam excitur in Christianis, non suam, vt aiebat, sed Patrum calamitatem lamentantium. Patres iam se ad mortem composuerant, eò facilius, quòd longo vsu iam obcalluerant mortis ad nomen. Sed Iustus alloquitur milites, quorum plerique Christiani : & posthabere se non filij modò, & sororis; sed & suam vitam tot innocentium salutis, & præcipue legis diuinæ Magistris contestatus, de eorum voluntate tradidit Nobunangæ arcem, liberatis periculo ceteris Christianis, bonus Darius discrimen extremum adiit. Ne Araques filium ipsius, ac neptem interimeret, ad eum transfugit, Nobunanga supra modum ea re offenso. Itaque cum arcem quoque Araquis mox occupasset; nemo erat quin capite animaduersurum statim in Darium arbitraretur. Contra tamen euénit, Deo, vt omnes existimarunt, id rependente viri optimi meritis, auctis Iusto opibus, Darium quoque incolumen reddidit. Insignem Foquexiani Bonziji, & afflectæ hoc anno acceperunt cladem. Nam in disputatione, quam apud Nobunangam Iodoxis pœna capitis proposita victis obtulerant, victi ipsi, nonnulli capite plexi, alij infamia notati, cæsi virgis, relegatique sunt, cunctis in vniuersum, si vellent ad pristinum locum redire pretio immani imposto. Profuit hæc calamitas ad insignem Foquexiorum superbiam comprimendam, & aperiendum aditum legi diuinæ : nam latissimè illa patebat secta, maximè inter potentes, vt quæ sensui maximè blandiretur, & grauissimè, vt omnino contraria, Christianæ religioni obstabat. In ijs, qui susceperunt baptismum duo fuere latrones ipsi in Crncibus baptizati. Adeo latronibus fauet crux, eique confine est cælum, per quam & partum est. Hoc statu Iaponiè inuento Valignanus, quanquam omnia videret tanquam tenui filo suspensa; præstantissimum tamen id operum Societatis existimauit, summoque gaudio perfusus est ex vita Sociorum : cum inter tot ærumnas, tot discrimina animi, & corporis, tam duro asperoque, & insolenti victu, non modò eximiam sanctimoniam conseruarent, vel Collegijs Europæ, in quibus cuncta temperata legibus, disciplinæque custodia seuerioris septa sunt, præferendam; sed etiam nemo vnus è tanto numero esset, qui non libenter in ea Cruce degeret, certus vltimum ibidem spiritum exhalare, oblitus cuncta ceterarum terrarum commoda. Id enim vero præstans sibi videri gratiæ diuinæ miraculum Valignanus ad Patrè Generalem scripsit.

Tertio Kalendas Iunias cum Petro Dia, qui venerat procurator, discessere in nouam Hispaniam egregij operarij quindecim, quo subsidio propagari Societas cœpta, & Collegia Mechoacum, & Guaxacum formari.

339
Residencia Meacensis aucta.

340
Christianorum status in Cunocuni Regno.

341
In Patres, ac Christianos periculum.

342
Iusti Christiani Ducis magnus, & constans animus.

343
Bonziorum clades.

344
Duo latrones in Cruce baptizantur.

345
Valignanus Sociorum feruor exilatat.

346
Petrus Dia cum quindecim Socijs venit in nouam Hispaniam.

poli quoque posita sedes, ad quam transtulit, Patris Euerardi consensu, Sebastianus Lassus Vega, quod ante Mexicano Collegio donarat. Digna est memoria huius viri erga Societatem propensio. Nam quemadmodum ipsemet ad Patrem Generalem scribit, cum esset ex Vegarum gente, memor quantum Ioannes Vega in Sicilia, eiusque liberi Societatem ornassent; cum filios sibi omnes mors rapuit, heredem Societatem scripsit: quod ipsum pari studio coniux Maria Leonia fecit. Ad hanc Prouinciam visendam extremum sub annum Plaza venit, quem & manere, ut ipse Petrus Sancius postularat, Euerardus Prouincialem iussit, magna eius Prouinciæ felicitate duos virtute præstantissimos fundatores sortitæ Sancium, & Plazam. Vndè licet palàm intelligere quanto plus in rebus gerendis, præsertim in religiosa administranda republica, polleat solida virtus, & familiaris consuetudo cum Deo, quàm admirabiles populo siue eloquentiæ, siue scientiæ dotes, & vsus, & gratia mortalium Procerum.

347
Plaza nouæ
Hispaniæ Visi-
tator.

348
Peruiciæ res.

349
Aloysius Lo-
pez ad Inquisi-
tores delatus.

350
Variæ inde vul-
gi opiniones.

351
Prouincialis de
delatione in
Visitatore
conficius puta-
tur.

352
Prouincialis &
Visitator in quo
inter se discere
parent in Prou-
inciæ regimi-
ne.

353
Acoſta in
Peruiciâ

354
Acoſta in
Peruiciâ

Dum hæc Prouincia secundo prouehitur cursu, noua in Peruvia turbæ concitæ, Aloyſio Lopio ad Sancti officij Quæstores delato. Is multis ante annis Rector Collegij Cusquensis in Collationibus de conscientiæ quæstionibus super sacrorum Quæstorum decreto, per quod iubebant certa crimina deferri, nulli alij re indicata, responderat, si crimen incideret, de quo ambigeres an deferri necesse esset; licere super ea re consilium sapientis exquirere, nec iustè id posse prohiberi. Id responsum in vnius Limanorum Patrum schedulis Prouincialis, qui iussu Quæstorum scripta Collegij omnia recognouit, inuentum conceperat. Ille inter cuius scripta schedula fuerat, siue falsa religione incitatus, siue aliunde inductus à Damone, nomen Aloyſij detulit, qui primò aliquot menses, tanquam custodia, septis Collegij circumscriptus, deinde etiam in carcerem abductus non sine strepitu, ut fit, linguarum, præsertim crimine non palàm certo vulgato, sed quoque ex ingenio confingente, eoque in populo, cui miseranda nonnullorum naufragia suspicionem deterius exacerant. At Societatem grauius torquebat delatoris exemplum, cui confisum à Prouinciali, qui consiliarius sacrorum Quæstorum erat, scriptum, non omnem scrupulum exemisset, ut non nemo suspicaretur, delationem nequaquam ipso Prouinciali inscio factam, ægrè ferente Visitatoris moram: nam quartum iam annum in Peruvia fœderat Plaza, longa, sed necessaria mora: non solum ut longa die, & vsu regionis vastitate perlustranda, gentisque moribus cognoscendis, quoniam ea prima erat inspectio, quid ferret nouus ille Orbis, quomodo Societatis res componendæ absque errore deprehenderet; sed etiam quia res inciderant in offensione Proregis, ut nullo modo abeundum putaret. Ad hæc Prouincialis neuitquam omnino vitæ, administrationisque genus probabat. Multa sibi, multa alijs Acoſta indulgebat: frequenter vsurpans in Peruvia, non alia experenda miracula in virtutis testimonium, quàm conseruaram integrè castitatem. Quèd cum absurdè dictum non sit pro locorum ingenio; tamen nec quæuis virtus satis religioso viro debet esse: nec verum erat, ubi pudicitia tot, tamque validos haberet hostes, diligentiam tum in cetera eius custodia, tum in vitæ asperitate remittere. Itaque Plaza, quem ardor virtutis potius in contrariam nimiam feneritatis partem rapiebat, metuebat ne familiaris rerum diuinarum tractatio, studium orationis, legum domesticarum custodia, & vniuersa religiosa disciplina ab se constituta, se absente corrueret, nisi planè confirmatam relinqueret. Acoſta interim eius & potestatem supra suam, & oculos grauiſſimè ferre: nec verò dissimulare; sed conqueri palàm, & inde offensum dicitare Proregem, & reprehendere, quòd se Plaza Aloyſio Lopio nimium tradidisset. Lopij consilio trahere eum moram in Prouincia, quoad literæ Roma perferrentur, per quas iuberetur in Prouincialatu succedere. Hæc eius offensio, præsertim aduersus Lopium, aperiebat suspitioni viam: sed vehementer eiusdem mos affirmabat, quòd non semel aliàs Proregis, & Quæstorum sacrorum auctoritatem interposuerat, ad

res Societatis suo arbitrio administrandas, quæ vnica est religiosarum familiarum perniciës, cum aliunde petuntur, quàm ex Institutis ipsis, gerendarum rerum principia. Cum primùm in Peruuiam venit Portillo suadens, vt tantisper Lima concederet, id sacris Quæstoribus videri dixit: cum à Portillo missus Cusquum Aloysium Lopium Reçtoratu summouit, eandem causam attulit, quòd ita videretur sacri officij magistris. Plazæ autem Visitatori & Prorex initid, & Quæstiores commendarunt, vt quæ statueret, cum Acofta consultaret. Quæ omnia faciebat, vt delationis Lopij Acofta non infcius crederetur. Ceterùm protectò Plaza in Mexicum, tamen querimonix domesticæ quieuerunt, externis tamen turbis nouæ additæ, vt insequens annus docebit.

HISTO.

HISTORIÆ SOCIETATIS IESV PARTIS QVARTÆ

A. D. 1580.

Liber Octauus.

Soc. 41.

1
Collegij Illyrici
institutio.

EVENIMVS ad annum seculi octogesimum, Euerardo supremum, ac toti ferè Europæ funestum vel pestilentia, vel malo nihilo minus tetro, præter nomen. Hoc anno cum Gregorio Summo Pontifici ex institutis Collegijs tanquam fidei propugnaculis animus aueretur; Moroni Cardinalis Illyricæ Nationis patroni admonitu, Illyricum additum est. Merebatur id præsidium Gentis in fide constantia, & discrimina multa, grauique, quibus obdebantur. Quippe cum vel in potestate Turcarum mediterraneus ille tractus sit, vel in proximo hostem habeat, itemque Schismaticos, & Hæreticos: ad hæc commercia cum Hebræis Orientalibus; periculum erat, ne commixti inter Gentem Catholicam discerent opera eorum. Iamque inualescebat ignorantia diuinarum rerum: obsolescebat diuinorum mysteriorum vsurpatio: quodque inde necesse est consequi, labebantur mores, & vitia exuberabant: eo propiore exitio; quò minor præsto aderat Sacerdotum obstantium copia. Et huius disciplinam Collegij Pontifex Societati imposuit. Qui dum Prouincialis Claudius Aquauina ab Euerardo ad onus deprecandum missus, enumerat quàm multos de Societate tam alioqui pusilla, paucorum institutio adolescentium angustis inclusos parietibus distineret non sine publici boni damno; excepit: Nonne professionis vestræ est quascunque terrarum oras, ac gentes adire, vt eas conuertatis ad Deum? En quos dispersos cum labore eratis quasituri, nos vobis tradimus congregatos. Credite, non est vbi labores vestros fœnerari possitis maiore cum lucro. In exiguo numero Nationes vniuersas excolitis: èque semente non magna messem longè maximam præparatis. Sedes Collegij Laureti optata: itemque impensa ex ædis sanctæ vestigalibus attributa: tanquam ei Nationi, apud quam suam Cellam aliquandiu voluisset hospitem esse benignissima Dei Mater, hospitij vicem rependeret. Primus Rector Thomas RADIUS missus ab Vrbe est. Fere triginta capitum instituta familia: quæ quo pacto decem ferè post annis translata Romam, postremò ab Societatis disciplina abducta sit; referetur in tempore. Ipsam in Dalmatiam Pater Bartholomæus Sfondratus missus est cum Episcopo Stagni Visitatore Apostolico: cui cum ad salutem eius gentis sedulo nauasset operam; Epidaurum secessit expeditioni inchoandæ, de qua anno proximo dicetur.

2
Aquauina Prouincialis pro Euerardo Pontificem rogat, ne id Collegium Societati tradat.

3
Pontificis responsum.

4
Quare id Collegium Laureti positum.

5
Thomas RADIUS primus Illyrici Collegij Rector.

6
Epidauricæ Missionis initia.

7
Ad Maronitas missi Io. Bapt. Elianus, & Io. Brenus.

Ad Maronitas Ioannes Baptista Elianus, cum Ioanne Bruno, cæptis biennio ante profecundis remissus. Vbi primum in Urbem Ioannes Baptista reuenerat, statum rerum diligenter Cardinali Carasæ, summoque Pontifici renuntiat. Ante omnia populi bonitatem, & paratissimos ad omnem disciplinam, & obsequium animos demonstrat: tum difficultates, quibus maximè ab salutarium librorum, ab supellectilis sacrae, ab doctorum hominum inopia consistarentur exposuerat: quæque tot leuandis incommodis ex vsu viderentur, addiderat. Nominatim de fingendis ære typis vnde Chaldaicæ, Arabicæque linguæ libri excuderentur: de accersendis Romam adolescentibus, qui religionem, ac literas in sancta Vrbe sub ora Christi Vicarij (velut nationibus alijs Gregorij pietas suppe-

suppeditarat) condiscerent: de mittenda in Syriam sacri apparatus bona copia. Quæ; & id genus alia cum libentissimè Pontifex audisset, probassetque iamque auctoritate eius, & benignitate, tum industria, & studio Eliani ipsius, qui & libellos Arabicè verterat, & præfuerat imprimendis, comparata essent; maturum visum est repeti legationem. Ad ceteram liberalitatem adiecit Gregorius non mediocrem, ad solatia quoque tenuiorum, pecuniam. Diploma item confirmati Patriarchæ, & ad eundem plenæ potestatis insigne Pallium misit. Fidei quoque profundæ formula perlata est Arabicè concepta, atque edita typis, in quam cuncti animarum quouis modo custodes iurarent. Multa etiam Patribus ipsidem Iulius Antonius Cardinalis Sanctæ Seuerinæ, quæ cum Iacobitarum, Cophthorum, & Armenorum Patriarchis tentarent, agerentque mandauit. Euerardus hæc maximè profecturos admontuit, vt à quo, quem in locum, & quam ob rem mitterentur crebrò reputantes, darent operam, ne Christi Domini Vicarij sanctæ menti, ac liberalitati deessent: neque operi præstantissimo, totque miserè pereuntibus animis, ijs præsertim circa locis, quæ, cum Dominus IESVS CHRISTVS ipsarum causa tot olim cum laboribus peragrarit; documentum sunt, quàm ei sint caræ, quidque conandum sit hominibus, qui sacra eius vestigia sequi se profiteantur. Enterentur autem, vt idoneos se diuinæ gratiæ ad ministros redderent: primùm quidem innocentis, & irreprehensæ vitæ exemplis, tum sinceræ caritatis significatione, erga omnes pietatis christianæ præferentes præcordia, ac purum studium eorum salutis: ad hæc pro captu populi exponendo veritatem, & quicquid vel moris, vel consuetudinis alienum inuenirent, reuocando ad catholicam normam, ad eademque retinenda edoctis, comiterque pellectis Pastoribus: memores tamen vbique prudentiæ, ac modi essent: quia, vt languor ac mollitia nunquam cæpta percoquunt; ita calor, ac zelus præferuidus sæpe opprimunt. Igitur ad alendam cælesti fomite in sese erga animas caritatem; lumenque à Patre luminum hauriendum, suæ conscientiæ examina, statâ meditationum tempora, ceterasque Ordinis religiosas actiones, ac frequens cum sempiterna Maiestate commercium sedulò conseruarent: mutuo se auxilio, consilioque cum perfectâ consensione adiuuantes. Res verò ciuiles nullo pacto attingerent, ne literis quidem, quas Romam, aut quopiam darent: tantùm contenti sanctæ modestiæ ciuiliū Præfectorum gratiam, & patrocinium religionis negotio demereri. Hisce cum mandatis profecti, diuino ductu, tertio Kalendas Iulias Phœnicæ Tripolim sospites aduehuntur mira opportunitate, cum vigesimo iam ferè die pestilentia constitisset. Hic obuiam habuere Episcopum Georgium à Patriarcha missum. Ad Monasterium inde Canubinum progressi gratulatione maxima cum festo omnium campanarum sonitu excipiuntur. Patriarcham lecto morbus affixerat: qui ad eorum aspectum tollens in cælum manus, & oculos, plenus lacrimarum, nullum faciebat sinem Gregorio Summo Pontifici, Cardinali Carafæ, Deo denique grates agendi. Tum verò gaudio exilire, cum partem sacri instrumenti, quod Sanctissimus Pater mirtebat, aspexit, Diplomata Apostolica, balsamum ad sacri Chrismatis confessionem, sacrum Pallium, librorum Arabicè impressorum vim ingentem, pulcherrimis ad eam rem formis à Sanctissimo Domino comparatis, magnum sacrorum Calicum numerum, multa ad sacrum oleum habendum decora vascula, Altarium frontalia octoginta, formas quoque ad fingendas hostias complures, Rosaria, pias imagines, & alia id genus copiosissimè. Nec minor ceterorum, quàm Patriarchæ gratulatio extitit. Addidit alacritas tanta Patribus spem, & animos. Ergo vtendum tempore rati, ne in cassa modò officia communis lætitia defloresceret; sed in solidum, perpetuumque religionis exuberaret prouentum; continuò dant operam, vt Synodum Patriarcha edicat. Instabant Assumptæ in Cælum Deiparæ solennia, cui ad Monasterium Canubinum sacra ædes, ad quam veteri religione populus confluere ex circumiectis solebat Pagis; Tum verò multo plures fama missorum à Pontifice Nuntiorum exciente ad benedictionem Apostolicam concurrere. Quibus omnibus è sua tenuitate Monasterium

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

I i

alimen-

8
Pontificis liberalitas.

9
Euerardi montana ad Maronitas proficentibus.

10
Patres summa gratulatione excepti.

11
Patriarchæ ingens lætitia ad pontificiorum donorum aspectum.

12
Synodus indicitur.

alimenta subministravit: nam perantiqua est ei Cœnobio adversus omnes hospitalitas. Magnus in ea celebritate rerum sacrarum, libellorum, Rosatorum, vestium sacerdotium, & calicum diuisus est numerus; cum plausu popululi latissimo, omnibus extollentibus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ pietatem: in ea se, proque ea milles obituros mortem prostantibus, ac sectas quasunque detestantibus. Proximus inde diebus Synodus habetur in Templo, vbi perpensa gentis bonitas: nam nisi Patrum modestia obstitisset, cum duas fellas ijs poluissent, sedere humi Patriarcha, ac reliqui volebant, & alioqui nullus apud eos sedium usus est. In eo conuentu postquam Ioannes Baptista Arabicè Legationis causas exposuit, & quam ob rem conuentus haberetur, pronis auribus, & animis ad obsequium paratissimis auditis: subiicit de confirmato à Pontifice Patriarcha, & misso ad eum Pallio: Nostis, inquit, inde ab anno millesimo ducentesimo quintodecimo, cum Hieremias vester Patriarcha confirmatus est ab Innocentio Tertio Romano Antistite, ceteros deinceps eandem Sedis Apostolicæ auctoritatem adhibuisse. Quem sanctum, ac necessarium morem cum Reuerendissimus Michaël Petrus conferuandum putasset, Sanctissimus Dominus Gregorius magna voluntate auctor est factus, hoc misso Diplomate, ac Pallio: quæ dicens utrumque spectandum obtulit, usumque, & honorem Pallij breuiter explicauit. Dein prosequens: Sed ut rite, inquit, cuncta fiant; Sanctæ Romanæ Catholice Fidei formulam ad vos Sanctissimus Dominus misit, qua vera complexi, internoscere errores, fugere, atque execrari possitis. Ex huius professione cuncta, quæ sumus acturi æquum est auspicari, nisi si cuiquam vestrum aliter videtur. Cum valde omnes assentirentur, prosternuntur in genua, ac Patre clara voce in verba præeunte, vniuersi formulam enuntiant, in eamque, sacris Euangelijs tactis, viritum iurant. Formula erat, quam Pius Quartus edidit, multis adiectis, quæ propria eius Ecclesiæ conditio postularet. Posthæc Patriarcha conceptio iureiurando, quod ad confirmationem, & susceptionem Pallij exigitur, ab Archiepiscopo Sarchis (erat germanus frater ipsius Patriarchæ) ad id à Pontifice nominato, confirmatur, & Pallium accipit, ac sibi statim circumdat. Quæ cum fierent, & ante oculos curas Apostolicas haberent, immensa repleti lætitia, & insolito instincti motu vniuersi pariter in clamorem erumpunt ingentem, Laus Deo, & Kyrie eleison ingeminantes; simul Gregorij Pontificis, & Caracæ Cardinalis, & Patrum interferentes nomina, nec vllum inueniebant finem clamandi, cum interim quicquid erat æris campani validè personaret: & Patres, & pauci Latini, qui intererant, illis clamantibus vbertim flerent: quod in populo tam remoto ab Italia, inter steriles saltus, quodque caput est, inter Infidelium, Hæreticorum, & Schismaticorum pestifera senticeta tantam adversus Romanam Sedem propensionem caelestis Pater ingenerasset. At illi non antequam à Patribus, ut sibi temperarent, admoniti sunt, quievere. Alijs subinde conuentibus, quæ ad consensionem sacrorum dogmatum pertinebant, proposita. Catechismum confecerat Pater Ioannes Brunus, quo, præter sinceram doctrinam fidei, Orientalium Hæreticorum errores complexus, eos accommodatis genti rationibus confutarat. Eum libellum & à Patribus doctis probatum, & Arabico sermone à Ioanne Baptista versum, atque editum typis detulerant: eundem cognoscendum Synodo, & excutiendum proposuere, ut si cui quid difficultatis oboriretur, in medium proferret, perque eius explicationem cetera magis confirmarentur. Non desuere, qui magna libertate, quæ videbantur, opponerent: cumque per accuratam collationem illustrata essent omnia, omnesque planius edocti, atque in omnes partes factum sibi satis profiterentur, summa voluntate receptus est Catechismus. Hoc posito religionis fundamento, aliud Patres addendum putarunt, ut Canones aliquot Synodus conciperet, quibus Orthodoxas, & contrarias Hæreticorum accolarum erroribus sanciret sententias. Intellegebant enim, quo pluribus opportunum est lupis ouile; hoc pluribus esse muniendum sepimentis. Illud præterea fore, ut & immorando eorundem tractationi dogmatum, interius ea quisque cognosceret, & quæ ipsimet decreissent, sanxissent.

13
Eliani oratio Arabica ad Synodum.

14
Iuxta formulam Pij Quarti fides omnes profitentur.

15
Patriarcha Pallium accipit.

16
Lex in Synodo acclamationes.

17
Catechismus Io. Brunii examinatur & approbatur à Synodo.

sanxissentque, eadem haberent cum ipsi, tum posteris cariora. Conditi igitur à Ioanne Bruno sunt Canones de Sacrosancta Trinitate, de Processione Spiritus Sancti à Patre, Filioque, velut ab vno principio: de duabus in Christo naturis, itemque voluntate duplici, & operatione: de Trisagio catholice vsurpando, prætermissio Petri Gnaphei additamento: de Purgatorio carcere, & Oratione pro mortuis, deque proprio cuiusque statim à vitæ fine iudicio: tum de Sacramentorum numero, materia, forma, ritibus, vsu, administro, vbique explicatis, nominatim que locus requireret. Addita ad extremum de Reformatione apprimè salubria decreta. Que omnia prudenter, ac doctè à Ioanne Bruno latine comprehensa, & Arabicè ab Eliano reddita: cum ad extremum publicè essent miro consensu recepta, Chirographo firmata sunt Patriarchæ, ac ceterorum. Postque latissimas acclamationes (formula est eis acclamandi Kyrie eleison) Gregorio Pontifici, & Cardinali Carafæ, & Apostolicis Nuncijs, Augusti die sextadecima dimissa est Synodus. Canones, & Decreta Synodi Romam postea perlata, magnopere qui videre sapientes, & ante omnes Cardinalis Carafa, laudarunt. Sub finem Synodi non incommode accidit, vt Episcopus Dioscorianus ad Canubinum veniret, qui inuitatus à Maronitis, vt quid sentirent Nuntij Romanæ Ecclesiæ de duplici natura, voluntate, & actione in Christo Domino, non dedignaretur audire, haud grauatur adfuit. Illico posita questione Ioannes Brunus ita disseruit. In Christo Domino si fuit vnica tantum natura, vt Dioscoro placet, hæc vel est diuina tantum, vel humana tantum, vel ex vtraque mixta. Non vtrique fuit diuina tantum, quia non potuisset crucifigi. Continuoque Episcopus: Humana tantum fuit, inquit. Et Brunus extemplo: Quomodo igitur Christus Deus est, si humana tantum in eo natura est? Quomodo miracula edidit sua virtute? Et Elianus adiecit: Quid porro factum est de natura diuina? Obmutuit Episcopus. Ingens consecuta approbatio doctrine, quam Nuntij Apostolici tradebant. Magnus plausus in tam celebri confesso Episcoporum, Sacerdotumque ceterorum, ac Nobilium Maroniticæ gentis. Magnum pariter ad veritatis Apostolicæ venerationem factum incrementum, quam suis penè oculis viderant, ita redarguere tenebras Hereticorum. Iam digredientibus absoluta Synodo Presbyteris, & Episcopis, quod reliquum erat instrumenti sacri distributum est, parte eius pecuniæ, quam suos in vsus Patres acceperant, ne quem indonatum dimitterent, & subtristem, ad cumulandam benignitatem Sanctissimi Patris, conuersa. Supererat graue negotium, vt tres Episcopos, qui, vt supra memini, dignitatem sibi arrogauerant Patriarchæ iniussu, in eius gratiam & obsequium restituerent. Fuit opus laboriosum, ac molestum. Tuebantur se veteri more, quo volebant licere inconsulto Patriarcha consecrari Episcopos; graues Romam vsque in eum calumnias perscripserant: denique animos contumacia obstinarant: sed, Deo tandem adiuuante, & Maronitarum præcipuis, huic quoque malo facta est medicina. Sed Patres cum res in communi satis viderent compositas, vt ad priuatas etiam Ecclesiæ pertineret utilitas, Dioccesim quoque lustrandam sibi putarunt. Ergo Patriarcha, vel quopiam Episcoporum comite, dant sese in viam. Magna gratulatione quacunque iter haberent excipiebantur, obuiam populis cum Episcopo effusis: turba mulierum ante domos, & in tectis patrium carmen, vt in festis celebrioribus genti solenne est, concinente. Conuocatis in vnum Sacerdotibus, primisque paganorum adhibebant opportunas cohortationes, decreta eadem, quæ Catechismo, Synodoque proposuerant, explicantes pro captu auditorum. Superat prope fidem ad depellendam inscitiam quantum viua vox, & commercium linguæ profuerit, cum suo idiomate, sine internuncio, & interprete edocerentur. Nec equidem magis aliunde factum crediderim, vt in tanta obseruantia, tantoque obsequio aduersus Romanam Ecclesiam, multa tamen tam diu resederint in moribus, ritibusque nominatim damnata Pontificum litteris, quam doctoris inopia. Addidere Patres ad euulgandam etiam num magis eorundem Decretorum notitiam, & ad posteros propagandam, illud quoque subsidium. Præcipua eorum capita

18

Canones à Io. Bruno conditi.

19

A Synodo approbantur.

20

Io. Brunus cum Dioscoriano Episcopo de duplici Christi natura disputat.

21

Tres Episcopi cum Patriarcha conciliantur.

22

Cum Patriarcha, & Episcopis Patres Dioccesim visitant.

Arabicè multis exemplis describere, tum singulis in arboribus sacris vnum aliquod exemplum tabellis affixum prope Altaria relinquere. Hoc igitur ritu pagatim Ecclesias peragrantes edocebant Præsides, populos solabantur, & incitabant, Rosaria diribebant, explicata qua vterentur ratione, quam & vernaculo libello vulgabant. Catechismos item spargebant, scrutabantur libros ipsorum ad tollendos errores, peruersas consuetudines abolebant pijs inductis. Religiosis viris, ac feminis, alijsque egentioribus de pecunia Pontificia stipem largiebantur gaudente populo, & animo ad cultum, & constantiam religionis acriter, & firme firmante, vt nunc demum refloresceret Libanus, sponsoque caelesti digna specie, & gloria vestiretur.

23
Missi ad Salu-
tios Pontificis
impenis Petrus
Regius, Io. An-
tonius Grassus,
Cæsar Casullus,
& Io. Ba-
pista Righius.

Eodem vere, quo Maronitica, instituta est Anglicana Missio: de qua mox, cum stilum ab Italia ad Septentrionem transferam, fusè narrabitur. Ad Salutios in Alpibus Italiae finibus item iussu, impenisque Pontificis Petrus Regius, & Ioannes Antonius Grassus, Cæsar Casullus, & Ioannes Baptista Righius, profecti. Periclitabatur in ea plaga summè Religio, septem iam Hugonotis Ministris tartareas spargentibus faces, cum discrimine totius Italiae, nisi maturè occurreretur. Euentus inter pericula assidua capitis, & bellicos tumultus egregiè respondit optatis, vt insequenti anno, ad obsecundandum prono operis cursu, penè duplicandus fuerit numerus operarum.

24
P. Hieronymus
Natalis mori-
tur.

Vere eodem Hieronymus Natalis suarum peregrinationum supremam, ac beatissimam obiit in patriam. Superiore anno reuertus è Germania absoluto opere Annotationum in Euangelia, plenus honorum dierum, annum agens septuagesimum tertium decessit in Probationis Domo ad Sancti Andree tertio Nonas Aprilis summo mane, vt videretur, cum idem esset dies Domino resurgenti facer, in occursum triumphantis properare, & vocari ad gloriae partem, qui tolerantiae participes fuerat. Staturæ fuit modicæ potius quam pusillæ, vultus in modestia, ac religione admodum viuidi. Porro animo indefessus, industrius, acer ingenio non solum ad rerum humanarum, diuinarumque scientiam promptissimo, sed etiam ad res gerendas, viasque negotiorum incundas sagacitatis, & efficacitatis eximia. Societatis Institutorum post Generales, ac Polancum haud dubiè peritissimus: quippe quem ipse Ignatius ad multas circummisit Prouincias ad promulgandas Constitutiones, & explicandas. Cumque iussisset Sanctus Pater, quem is gessisset se eo in munere, primores Patrum perscribere, trium virorum testimonia, quæ non auctoritatem modò, sed etiam religionem ob personarum sanctitatem habeant, Antonij Quadrij, eius, cui tam multum debet India: duorumque inclytorum virorum Consalui Sylueriæ, & Ignatij Azebedij libet afferre. Inter ceteras laudes Quadrij scripsit, illud mirum accidisse omnibus, quòd Natalis, quæ voluisset, effecisset in Lusitania: & sapè contra sententiam, voluntatemque multorum: & tamen nullus esset in Lusitania, cui non abundè satisfecisset, eiusque acta summè probaret. Sylueria admirabatur, quòd semper idem, & quodammodo immutabilis in sancta grauitate, caritate, prudentia, humili libertate, prouida constantia persisteret, & alias his quoque maiores laudes accumularet. Azebedius Olyssipponensis tum Collegij Rector affirmavit tam intimè eius animo Societatis Institutum impressum, inque negotijs conficiendis, ac rebus ordinandis tam se expedire, tanta cum alacritate, prudentia, simplicitate, ac reliquis virtutibus gessisse, vt videretur ad id officium, propter quod Ignatius miserat, conformatus à Deo, & eiusdem singulari consilio lectus. Non immoror post hæc in aliorum præconijs. Solum ironiam non iniucundam adscribam, qua Prouincialis, tanquam notaret vitia, præstantissimas virtutes expressit. Quoniam notare, inquit, Natalem iubemur, quòd omni obedientiæ genere Domino seruiatur, parebo. Primum vir duplex videtur. Nam cum sit natura iracundus, victoria sui, & prudentia se quasi phlegmaticum gerit: hætenus duplicem voco. Deinde cum videatur in litteris, ac rebus agendis non sanè nihil intelligens; in obedientia intelligere videtur nihil. Præterea potest videri maledicus: sibi enim obtreçat, & opinor iniuria, & forte est debitor famæ. Ad vltimum, Pater, is homo eiusmodi est, qui nobis honorem,

25
Corporis, ani-
mique eius ra-
tio.

26
Antonij Quadrij
de eo iudicium.

27
Tum Consalui
Sylueriæ, & Ig-
natij Azebedij.

28
Tum Prouincia-
lis, qui lepida
ironia eum lau-
dat.

pecuniam, & alimnorum optimos, si quid horum habebamus abstulit: nuncque idem, si rediret, efficeret, nec esset, qui quereretur. Nam cum Rhetor non sit, habet tamen quandam vim, quę eiusmodi sit nescio, illud scio, quicquid velit efficere, nec nisi optimę velle. Sanę non aliorum modõ Patrum de Societate, atque etiam extenororum virorum Principum, qui hominem nossent, sed etiam Ignatij, quod potest instar omnium esse iudicium, ea fuit opinio, vbi implicatum negotium, atque arduum esset; aptiorem ad omnia explicanda, ac transigenda ex voluntate, Natali non facilẽ inueniri. Itaque Beato Patri postremis annis pessimẽ valenti substitutus Vicarius est: ab eodem iterum in Hispaniam missus: tum à Lainio, ac Borgia ad Societatem prope vniuersam recognoscendam: postremõ Vicarius Romę Generalis relictus à Borgia. Ac primis illis temporibus, cum haud dum certę erant editę singulorum ministeriorum regulę, monitis Patris Natalis ferẽ cuncta Societas vtebatur. Nec adeo mirum est tam solita ei cuncta succedere. Nam ad cetera diuina, humanaque dona adhibebat curam insignem. Pręmeditabatur rerum agendarum vias, conficiebatque ephemerides: in quibus non solum præcipua, quę gessisset, sed vitę suę seriem totam explicabat: vnde erat necessẽ augeri in dies magis, roborarique prudentiam. Collegium Romanum summẽ amabat. Nec secus quã prouidus Parens, si quid inter peregrinandum ex piorum liberalitate colligeret; ad eius leuationem penurię seponebat. Germaniã quoque fuit perstudiosus: quõd optimẽ poni in ijs Oris ad tuendam religionem contra Hæreticos existimaret labores. Solebat dicere à Societate non solum ceteros mortales, sed etiam religioſas familias adiutum iri. Cumque singulari quopiam beneficio vellet eam Deus afficere, ad id præparare insectationibus, ac vexationibus exercendo: quod & alijs memini. Haud dubiẽ siue mentis sagacitate, siue diuinitus, Claudium Aquatium, quem vnice amabat, præcognouit futurum Generalem: quem & aliquando Iuuenem, cum Euerardus creatus est Generalis, ad Patres Congregationis in Romano Collegio eruditẽ concionatum, tanquam iocans monuit, vt à tam multorum Sanctorum Patrum, quos citauerat, lectione, studia ad Constitutiones Societatis transferret: in his curas eius versaturas. Tam verõ tenax fuit exempli; vt adolescentem propinquum suum Romam ad studia literarum missum domum redire iusserit: ne quõ pacto amori aduersus carnem, & sanguinem in Societatem aditum aperiret. In eadem Probationis Domo sub noctem mediam, quę Augusti Kalendas consequuta est, Euerardus Præpositus Generalis ex populari morbo difficultis punitur, quę cum febris, capitisque dolore latissimẽ Italiam, atque exteras peruagata Prouincias, mortalium vim immensam confecit, magna pietate decessit, octauo initio Generalatus anno, sexto & sexagesimo ætatis. Natus erat Mercurij (vulgõ Marcour) in pago, Ducatu Luxemburgensi, Prouincia obsidem in Deum ac Regem suum notissima, ex parentibus honestis eoque in loco primarijs, at non opulentis. Vir bonus, & innocens, ac sine querela: apprime prudens, sciensque vitę spiritualis, ac regendi religioſos cœtus. In Collegio primũ Perusino cognitus, quod primus rexit: tum in Belgio Commissarius, ac Prouincialis: deinde Assistens: postremõ Generalis Præpositus. Quo tempore totus incubuit in eam curam, vt germanum Societatis spiritum conseruaret, aleretque, Summario Constitutionum excerpto ad communem omnium vsum, ac legibus singulorum ministeriorum ordinatis: tamen si prædixit fore in Societate, quod euenerat in Sancti Dominici familia, vt quintus Generalis formando legibus, & institutis Ordini summam manum imponeret. Suę igitur administrationis illum cardinem, illum verticem statuebat, vt conseruaretur Ordo, ac peculiaris forma, quam summa Sapientia per Patrem Ignatium descripserat. Itaque nihil monebat, inculcabatque grauius, ac frequentius, quã vt abstinere homines de hoc Cœtu à negotijs, quę aliena essent ab Instituto. In ijs enim nequaquam adfore Dei auxilium, quod ea noller à nobis. Quare nil mirum fore, si aduersos exitus sortirentur: nam neque coronam propositam nisi legitime certantibus. Ex altera parte intra Instituti sese cancellos continentibus, haud dubiẽ affuturam cælitus opem, vt is rerum esset successus, qui diuinę glorię maximẽ congrueret.

29
S. Ignatij de
Natali opinio.

30
Natalis Collegium Romanum summẽ amabat.

31
Tum Germaniam.

32
Aquatium Generalem futurum præcognoscit.

33
A sanguine coniunctis alienus.

34
Euerardi Generalis mors.

35
Eius munia ante Generalatum.

36
In quo bonam Societatis gubernationem ponebat.

37
Aliena à Societatis Instituto non arripienda.

- 38 Monita ad Provinciales, ac Relectores. grueret. Præterea Provincialibus, ac Relectoribus studiosè curandum, vt Admonitorum, & consiliariorum vterentur opera. Nam quando hæc adiumenta Societatis ijs dedisset, hanc esse viam, qua diuina prouidentia eos docere vellet, ac regere. Idcirco Admonitori semper aditum aperitissimum esse debere, obuiaque benignitate occurrendum. Itemque Consiliarijs tribuendum permultum: & hanc esse viam coniungendæ suauitatis, ac fortitudinis; si res prius cum Domino in oratione tractetur, deinde cum Consiliarijs, tum demum prodeatur ad opus secundum præscriptas à Societate leges. Monebat præterea præsertim, qui recens ad gubernaculum admouerentur, ne se abripi sinerent vigore virium recenti, & nimio secundæ aetatis afflatu, vt qui nondum status aduersos erant experti: sed continerent se, ac pedetentim progredierentur, noua non attentantes iniriò, nec nimium multa complectentes. Cupiebat visitationes quoque Provincialium esse cum mora: vt ipsi coram, quasi experimento, & vsu statum rerum pernoscerent, & quæ decernerent confirmata vsu relinquerent. Nolebat in retinendis, quos existimarent sibi viles operarios, esse Præsides supramodum tenaces: vt si rerum commodius agenda- rum spes in alienis Prouincijs appareret, priuatim quasi commodum communi præferrent. Itaque Prouincialem Austriæ Laurentium Magium, qui leuiter con- questus erat, hominem sibi ereptum, alioque misso malè compensatum; incre- pant quòd ijs de foro vocabulis vsus esset. Nam nec eripi, inquit, quicumque potest, quibus nihil est proprij, nihil iure debitum: nec qui mittuntur in aliorum vicem, eo consilio mittimus, vt compensationem faciamus: sed vt pro viribus pro causa Dei, & communis Societatis utilitate laborent. Hoc modo Modera- tores Societatis formans, eo quoque vires intendit, vt externi Principes pro- phani, aut sacri nihil Societatis Institutis officerent. Certauit quamplurimum ne quispiam à Societate versaretur in Aulis: quin etiam certum hominem Hispano Dynastæ in confessarium sibi petenti, planè negauit, ne morem induceret, vt certi postularentur: cum sæpè fieri possit, vt ij maximè postulentur, quos tamen ipsi Principibus, tum Religiosis priuatim, tum demum vniuerso Ordini minimè expediat concedi. Tractaturus cum Principibus negotia, res apud sese multa meditatione preparabat: eaque qua digesserat serie, atque adeo iisdem sententijs, ac verbis exponebat. Atque ita paratus accedens ad omnia, ac præmunitus aduer- sus ea, quæ possent ab religiosa modestia, prudentiæ, in ipso quasi confictu auertere, non solum transigebat è sententia id, quod habebat in manibus; sed etiam quorumcunque veniret in congressum, eos gratissimo Christi odore per- fuso, & Societati conciliatos relinquebat. Neque ignorabat religiosam seueri- tatem in loco vrbaniæ graui condire; vt cum in Procerum Belgicorum co- rona, dum varijs sermonibus Hæreticorum, qui se de reformata religione ap- pellabant, mores referrentur, nec sine commendatione; interrogatus à Ioanne Marchione Bergensi, quid illis de hominibus ipse sentiret; Respondit sibi vi- deri homini, qui praua crura sint, necessariam esse talarem vestem: quæ dicitur oportunitas plansum consequuta, stultam illam commendationem excussit, gra- tia ab ijs quoque inita, quos refutabat. Ceterum ita erat modestiæ, sanctæque obscuritatis amans; vt cum latinè, græcè, hæbraicè, item humanas, ac diuinas disciplinas probè nosset; nunquam nisi locus postularet verbum emitteret, vnde homine idiota eruditior videretur. In itineribus, quæ fermè conficiebat pedes, è publicis diuersorijjs legebat obscuriora, & cibos maximè vulgares, religiosæ stu- dio paupertatis. Eodem studio asperrimam aliquando hiemem Tornaci egit, pedes in sporta sæno referta ob frigus continens, quo posset orationi, studiisque animum intendere. Rebus ad vsum vitæ concessis, sic dicebat vtendum Reli- gioso, ac si nouo perpetim munere eas diuina bonitas daret. Nam earum ius vo- to sic abdicatum; vt si loqui res possent dicerent: Nihil nobis iam tecum est, quibus renunciaui. Qua ex consideratione volebat intelligi, quàm parçè, ac modestè, quàm pio, & grato animo vtendum rebus foret, intuendo eas dumna- xat tanquam Dominiannonam ad famulos suos pascendos: simul pietatem eius- dem admirando, atque adnitendo fidele ministerium rependere. Cum creatus est
- 39 Admonitori- bus, & Consul- toribus vtendu.
- 40 Monita ad no- uos Superiores.
- 41 Visitaciones cum mora à Prouincialibus agendas.
- 42 Subditorum di- spositionem pa- tienter feren- dam Superiori- bus localibus.
- 43 Principes So- cietatis Intlicu- ris officere ca- uebat.
- 44 Suos arcebat ab aulis.
- 45 Principes sibi Confessarios nominare non amabat.
- 46 Qua prudentia negotia cum Principibus tractabat.
- 47 Euerardi humi- litatis studium.
- 48 In itineribus incommoda.
- 49 Paupertatis affe- ctus.
- 50 Quid de Reli- giosa paupertate sentiret.

est Generalis, acceptis ab germano fratre tenuis admodum fortunæ litteris, quibus paupertatem ei suam commendabat; respondit: Posteaquam esset Generalis creatus; nihil sibi accessisse amplius, quam ut maiori cum onere vniuersorum Societatis IESV Religiosorum tamulus esset: neque vel postremo eorum vlla re ditioem esse, eaque libertate non solum paupertatis studium conseruauit; sed etiam primo quasi germine spei inanis propinquis extincto, multarum tricarum semina oppressit. Obedientiæ necessitatem in religiosis conuentibus, & præsertim in Societate obsequij nautici similitudine explicabat: nam quemadmodum si vnusquisque Nautarum pro arbitrio velit Nauim propellere: neque ad vnum exequendum Naucleri imperium vniuersi consentiant, non certus teneri cursus, non vitari naufragia possunt; ita Religiosos, nisi vnus obseruent Gubernatoris nutum; neque singulos, neque cæterum vniuersum ab discrimine procul esse. Et quoniam id præcipue Societati conueniret; idcirco summo eius Gubernatori Deo curæ esse, ut non nisi vel admitteret, vel retineret in hac sua Nauicula tractabiles homines, & ad parendum intentos. Ita ijs, qui cooptantur in Societatem quatuor præcipue gradus scandendos: Primum ut cuncta, externa ab sese abdicent. Deinde etiam affectiones exuant, Tum exercentur in rebus sensui, iudicioque suo aduersis. Postremo totos se Præsidi potestati permittant. Qui vni ministerio idonei non sunt, quod alij cupiam voluntatem addixerint; nulli fore idoneos, quod vbiq; eandem voluntatis propriæ pestem renturi sint. Ad perfectam verò æquitatem animi erga omnia eo maxime alumnos Societatis impelli debere, quod Deus id omnino velit. Nam qui condidit Institutum, in quo perfecta indifferentia necessaria est; in ijs qui ad Institutum illud accedunt, sine dubio vult illam inesse. Nouitios, dum primi calor spiritus viget, mollesque, ac dociles, & quamuis in formam tractabiles reddit, fingendos: èque mortificationibus deligendas, quæ non tam noceant corpori, quam spiritui proficiunt; sensumque subiungunt: ut sunt improuisa iussa, & mortificationes nec opinatæ, & his consimilia. Magistro Nouitiorum exhortationes non tam ex libris, quam ex vsu, experimentoque ducendas. Non enim hanc esse scholam literarum, sed virtutum. Itaque eò intendendam curam, ut instituto Societatis intimè cognito, & regulis discernendorum spirituum, singulos item Tyrones oprime norint, & ad Institutum Societatis modum, & ad eam virtutum quasi figuram, quam propriè illud exigit, non eadem omnes, sed aptissima cuique ratione, singulos forment. Per gratiam vocationis dicebat excitari homines ad propriam religiosæ disciplinæ normam complectendam, & consecrandam: tantquam viam, qua Dei voluntatem exequi, & salutem inuenire æternam possent, idque persuasum habentes viuo quodam sensu, & efficaci: similiter, atque excitaretur is, qui audiret in suo agro thesaurum inuentum: nam si audiret reperi in alieno; non magis afficeretur, quam historica quapiam narratione. Audiens reperi in suo; statim læticia gestiens concitaretur ad opus, ad comparanda ferramenta, & quicquid foret vsui thesauro effodiendo: inde diuitias, inde dignitatem; vitam quietam, cuncta bona sibi, ac suis promittens. Ad gratiam verò vocationis alendam, augendamque tres præcipue è Societatis legibus valere. Primum ut cuique gratum sit quicquid animaduersum in ipso fuerit, referri Præsidi: nam desiderium eiusmodi argumentum est hominis suam imbecillitatem cognoscentis, qui iudicet per sese nec adipisci virtutes, neque cognoscere satis, vel corrigere vitia sua posse: quæ humilitas, proficiendique voluntas acceptissima Deo est. Deinde ut è rebus vitæ necessarijs sibi datum iri deterrimas ad maiorem profectum in spiritu suum existimans; simul sit æquissimo animo talia paratus excipere. Postremo ut ab omnibus, quæ mundus amat, & amplectitur abhorrens, contraria ijs amplectatur, amet, exoptet, quo Christi Domini vestibus indui, & decorari insignibus possit. Hos pacis, hos diuinæ gratiæ conseruandæ quasi fontes esse. Quippe animis ita preparatis, nil posse molesti contingere, nihil aduersi: at perpetuum Dei patrocinium, qui superbis restitit, & humilibus dat gratiam, præsto esse. Fuit Euerardus corpore procerus,

51
Quid de obedientia.

52
Quales volent Societatis homines.

53
Quales Nouitios.

54
Quales ad eorum exhortationes habendæ.

55
Gratiam vocationis quid operari dicet.

56
Quæ iuuent gratiam vocationis.

57
Euerardi corporis, & animi ratio.

latis

58
Sacramentis
munus tran-
quille moritur.

59
Olivierus Ma-
nareus Vica-
rius Generalis
creatur.

60
Generalis Con-
gregatio indici-
tur.

61
Pontifex in fu-
turam electio-
nem Institui
leges servari iu-
bet.

62
Ianuarij Duchii
Patria, & edu-
catio.

63
Copiosè lacri-
matur dum ad
Eucharistiam
accedit.

64
Societatem in-
greditur.

65
Societati multa
donat, sed hæc
recusat.

66
Infirmate pro-
batur in tyroci-
nio.

67
Medicis obse-
quentissimus.

68
Absoluta Philo-
sophia Gram-
maticam docet.

69
Villa munera
obit.

70
Cubat super al-
feres, ut alij le-
ctum cedat.

71
Colloquuta cum
socijs non nisi
de Deo.

latis humeris, ceruicæ prominente, capite grandiore, fronte exporrecta, facie candida, ac liberali, oculis placidis, ac plerumque demissis, ore venerando, barba modica, nec densa: moribus grauis, & compositus, præsentis animo ad quæcunque ageret, diceretur, in loquendo parcior, ac in quouis audiendo in primis benignus. Notabile fuit in supremo morbo, cum vis mali tota caput subisset, tamen vsus mentis ad extremum vsque spiritum retinuisse. Diuini Sacramentis, benedictione insuper Pontificia præmunus, toti Societati benè precatus, magna animi, & corporis tranquillitate acceptum Deo spiritum reddidit. Eo ad Domum Professorum iustis funebribus rite humi dato, congregati ex formula iam concepta Professi sex & viginti, Vicarium Olivierium Manareum subrogant. Is Congregationem ad nouum creandum Prepositum in diem octauum Idus Februarias anni insequentis Romam edixit. Pontifex cognita à Patre Iulio Fatio Euerardi migratione, Bonum Prelatum amissum dixit: tum percunctatus, quæ in interregno esset administrationis forma, quæ deinde creandi Præpositi ratio; vbi cuncta cognouit: Renuncia, inquit, Patribus istis, velle nos omnino, vt in istis electionibus integrè, atque exactè Institutum suum, ac leges seruent: quod satis intelligimus quanti id referat ad Societatis commodum, Deique, & huius Sanctæ Sedis obsequium. Natali, atque Euerardo duobus emeritis, & quasi triumphalibus viris, adijciatur iuuenis stipendia meritis non multa, sed gloriosissime, Ianuarius Duchus, in Gallia Cisalpina, Brixia natus, Parentibus opulentis, & claris, Is Patre puer orbatu, Romamque missus in Collegij Germanici, disciplinam, vitæ innocentissimæ opinione contubernium ad se omnium, amorem, ac venerationem conuertit: illa opinione feliciter vtens ad contumaciorum leniendos spiritus, & pietatem in familiari vsu disseminandam. Quanta verò diuinitus ipse dulcedine repleteretur, ostendebant, præter cetera, lacrymæ, quibus ad diuinam accumbens mensam ita madefaciebat folium; vt ex eo vestigio monstraretur locus, in quo Ianuarius orasset. Ad Societatem anhelans, per alia ex alijs impedimenta, quatuor ipsos retardatus est annos: quo tempore, cum Patriam conatus reuifere, cuncta reperisset inimicitij inter suos turbulenta, ac plena periculis; multa incommoda pertulit, sæpè in armis peruigili nocte traducta. Tandem Patrimonio luculento, & octoginta aureorum millibus, quæ Patruus donarat, paupertatem euangelicam pretiosorem existimans; anno millesimo quingentesimo septuagesimoquarto, quartodecimo Kalendas Nouembris, die suo natali, nudus Christi Domini nuditatem sequutus est. Quinque dein & viginti aureorum millia testamento Societati donauit, cuncta secum Deo dicandi studio: tametsi ea liberalitate Societas, ne nimium alioqui feruentis hominum sermoues incitaret, tanquam recipiendis locupletum filijs, caperet hæreditates, vti noluit. Firmissima erat valetudine, sed siue ex intentiore ad corpus macerandum studio, siue ex incommodis paulò ante perlatis in Patria, siue quòd vellet Deus virtutem eius in infirmitate perficere; in medio Tyrocinijs cursu tentari cepit morbo, quo paulatim contabescens, sex penè annos circumtulit mortem: ita Medicorum dicto obsequens: vt ne actuum quidem vix eorum iniussu gustauerit: quin etiam miraretur quempiam esse tanta cupiditate, vt ad infringenda Præfectorum mandata, pertrahi ea se sineret. Ad hæc nihil vnquam aut præcipuum postulauit, aut recusauit commune. Philosophiæ curriculum confecit, Perusiæ annum vnum Grammaticam docuit. Domi ex quotidianis muneribus quamplurima, & vilissima occupans, etiam beneuolentibus anteibat. In Tusculanum si quando mitteretur, iucundissimum illi diuerticulum erat coquo inferuire: & id genus ministeria tanta dexteritate aucupabatur; vt vix quispiam intelligeret ea ipsum appetere humilitatis causa. Ipsi Domui Tusculanæ aliquot menses præfuit: euenitque, vt repetino Fratris Coadiutoris aduentu, cum alia non suppeteret culcitra; eam, in qua cubabat ipse, clanculum illi tribueret, super asseres fractum suum corpusculum sternens. Intelligebat spatium sibi vitæ non longum fore: eoque studiosius dabat operam, vt sarciret temporis breuitatem multitudinem, præstantiaque rebus

factorum. Consuetudo eius cum Socijs, vel in colloquijs de Deo, vel in piorum lectione librorum versabatur. Inter legendum locis, qui vehementius afficerent, interstans, eosque collecta parumper mente versans, quasi dulce pabulum gustandum animo per otium porrigebat. Idem faciebat cum extraordinario quopiam motu diuinitus tangebatur: in eam vnam rem viribus animi conuocatis, Deo suo vacabat, identidem ingeminans: Loquere, Domine, quia audit seruus tuus. In perpetua vixit cura dolendi peccata, quæ puer admiserat. Ea cura cum supremis diebus ad anxium vsque pauorem aggravesceret, Natali Sanctissimæ Dei Matris, vbi Sacrosanctum Christi corpus suscepit, vocem interiorum audiuit iubentem benè sperare, quicquid admisset esse iam condonatum. Ita mirum in modum recreatus, Confessario confirmavit, nihil se de venia dubitare. Haud leuius indulgentiæ diuinæ pignus fuit, quod cum doloris morsu ex interclusa respiratione acerbissimo, ab diuinarum rerum consideratione retardaretur; precatus Deum, vt tantisper dum confessioni, communionique operam daret, illa immanis acerbitas leniretur; sic voti compos est factus, vt ijs temporibus, quasi factis cum dolore inducijs, summa corporis, animique tranquillitate frueretur: mox verò vbi ab Valetudinarij Procuratoribus de finienda oratione admonebatur, continuò in pristina tormenta recideret. Quæ tamen constantia in omnes partes admiranda tolerabat. Nunquam ingemuit. Nihil vquam ad solatium petijt. Nihil quod offerretur ad curationem reiecit. Imo cum Medici ad leuandum anhelitum, & doloris punctionem, quam ex interclusa alicubi anima suspicabantur cooriri, perentatis nequicquam consuetis remedijs, ad longè asperrimum descendissent, vt latere dextro inter costas confisso, aditum ad præcordia aperirent; hanc Iannarius carnificinam ita volens, ac latus excepit; vt non constringi, non causticum ad carnem macerandam adhiberi voluerit; cumque Chirurgus loco primum scalpello patefacto, ac perentata intromisso digito profunditate vulneris, quod non satis amplum reperisset, iterum scalpellum exercuisset amplificandæ plagæ; non ingemuit, non oculos, non vultum mutauit: cum tamen, vt Ludouico Massellio suo Confessario interroganti aperuit, cruciatum sentiret acerrimum. Ab sectione releuari nonnihil visus, paulò post subito deficere cœpit: quod ille sentiens, iam ceteris præsidijs diuinis instructus, vîtat as pro morientibus preces recitari iussit. Tum iacuit diu sine sensu immobilis; cum repenti oculis apertis sese in alterum latus conuertit, vbi Crucifixi effigies stabat, & continuò animam in eius quasi manus efflauit sextodecimo Kalendas Octobris, feria sexta, paulò ante lucem. Eam conversionem periti nequaquam iudicarunt fieri ab homine sic exinanito, & moriente potuisse. Neapoli sancto item sine excessit octauo Kalendas Maias Confaluius Melendius, vir ad Societatem adiunctus in Boetica anno ante duodecimo; cum Christophori de Royas Cordubensis Episcopi Prouisor laudatissimè fuisset: dein Madritano Collegio præfectus. Ob insignem prudentiam, atque virtutem, à Rege, & Nuncio Apostolico ad cognoscendos Sacerdotum, ac Religiosorum mores in Boeticam missus est: quod ita nonnullos, quorum res agebatur, offendit; vt confictis criminibus ad sacrum Quæstorum Tribunal eum vocarint: quibus vt explicaretur molestijs, ac rerum ab se gestarum rationem redderet, vocatus Romam, dum Neapoli magno cum domesticorum exemplo, externorumque versatur, in grauissimos incidit, diuturnosque morbos. Paucis verò antequam moreretur diebus, cum vno, eodemque tempore multis, acerrimisque doloribus torqueretur; inter suscipiendam diuinissimam Eucharistiam, incertum an corporis oculis, an tantum illustrata mente, vidit Christum Dominum, qui ostendens ei multitudinem, acerbitemque cruciatuum, quos olim interris causa nostra susceperat; addebat: Hinc intellige quanto sint minora, quæ tu pateris: qua ex visione quoad spiritus superfuit, solatium cœpit maximum. Prouinciæ Siculæ Drepanitanum Collegium accessit, accersitu Ciriaco Barlotta vnus ex Magistratu Iuratorum rem vrsit in primis: expriata verò nobilitate Marianus Mongiardinus, qui dein se, suaque Societati,

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

K k

atque

72

Lectione spirituali recreatur.

73

Peccatorum dolore afficitur.

74

Peccatorum condonationem audit.

75

Ad confessionem, & communionem morbi dolores illi parcunt.

76

Insignis tolerantia.

77

Ad Crucifixum mirè conuersus moritur.

78

Confaluij Melendij obitus.

79

Viso ei ante mortem oblata Christi patientis.

80

Collegij Drepanitani institutio.

- 81 atque ades dedit, in quibus hodie Collegium est. Marci Antonij Columnæ Pro-
 regis studio Ecclesia Sancti Michaëlis attributa: partimque publicè, partim priua-
 tim Ciuibus conferentibus, census annuus operis viginti alendis desponsus. Pater
 Emmanuel Ximenius natione Lusitanus, è primis Collegij auctoribus, primusque
 eius Rector fuit. Scholæ anno insequenti aperta.
- 82 *Anglicana Mis-
sio.* Jam magnæ iuxta molis, ac laudis expeditionem Anglicanam, vt tanti operis
 postulat dignitas, exequamur à capite. Maria rerum Anglicarum potente, in-
 que sanctæ fidei restitutionem intenta, vti ceteras Terrarum oras, ita nobilissi-
 mum illud Regnum caritate complexus Sanctus Pater Ignatius, Ribadeneyra,
 quem mittebat in Belgium anno millesimo quingentesimo quinquagesimoquin-
 to addidit in mandatis, vt exploraret, si qua via posset Societati ad sancti operis
 partem aperiri. Verùm exitum res non habuit, tum ipso Sancto Patre, tum
 paulò post etiam Regina erepta mortalibus. Vbi verò Regnum inuasit Elisabe-
 tha, paulatimque pestiferas opiniones alere cepit, prisca sacra amoliri, Ecclesiæ
 Sacrosanctæ hierarchiam conuellere, seque non modo humanarum, sed etiam di-
 uinarum rerum per impudentissimum sacrilegium Gubernatricem ferre; multo
 maior Præpositos Societatis, hominesque priuatos cupido cepit tantæ indolis
 Nationi, tam quondam catholica fide, ac sanctitate florenti, vel cum certo ca-
 pitis periculo, opis ferendæ. Tentataque res est non semel. At deerat hominum
 copia, præsertim gnarorum linguæ, ad gloriosum conatum, per vincula, per
 mortes sustinendum porrò, ac prouehendum: Interim accessere ad Societatem
 Anglij, atque alij ingenio, ac virtute præstanti: annoque millesimo quingen-
 tesimo septuagesimoquinto tam multi recepti Romæ; vt diceret Euerardus:
 Iam haud dubiè Deum aduersus Angliam comparare bellum, nequaquam irritò
 omine. Nam in ijs fuere Robertus Perfonius princeps hoc anno expeditionis, &
 rerum deinde gestarum pars maxima: atque Henricus Garnettus post multorum
 certamen annorum iam cruentus Cælo miles ascriptus. Iamque è Seminarijs An-
 glicanis redierant in Patriam Sacerdotes egregij, & Catholicis miræ commodi-
 tatis: qui cum ab disciplina ferè Societatis prodijissent; aliquem de ea videndi
 cupidinem populo excitarant. Ad hæc, ipsa per sese faustissimis natalibus iam
 in Londinensibus custodijs Societas orta erat. Nam Methamus, & Thomas Poun-
 dus vitæ sanctimonia, eruditione, ac stirpe conspicui, datis è custodia ad Patrem
 Generalem litteris, Societatem fama duntaxat cognitam, vt eius & consilij, &
 præcum, reætèque factorum communicatione munirentur, enixè precati, faciliè
 impetrarant. Hi, cum alijs è nobilitate Catholicis, flagitiosorum Receptaculum
 in Scholam disciplinæ cælestis, ac Templum Dei conuerterant: ita se inuicem
 extimulantes studia pietatis ardentè, assiduèque tractabant: & quoscumque nar-
 sciscerentur, ad bonam mentem conabantur adducere. Hæc ita cum essent,
 Guilielmus Alanus anno superiore dum Romæ fuit, Pontifici Catholicorum
 Anglorum vota exposuit, quàm auidè cuncti aliquos è Societate Sacerdotes ex-
 peterent. Ipsos esse, qui suorum Anglorum Duaci, ac Romæ magistri, atque
 institutores fuissent. Ergo si tantum afferrent solatij, atque emolumenti ij, quos
 instituerant; liceret ipsos intueri Magistros, & audire: quorum etiam regendis,
 consilioque iuandis ipsis Seminariorum Sacerdotibus valitura esset auctoritas.
 Adire Indiam Patres, ac profiteri suæ Vocationis esse inferre Christi cultum in
 omnes terras, ac restituere inter Hæreticos: cur ergo prætermitterent Angliam,
 vbi amplissima esset parata messis? Eam orationem cum probasset vehementer
 Gregorius, agi cum Euerardo iussit. Is quanquam, vt dixi, summè Angliam
 adiutam cupiebat; tamen difficultatibus considerabat opus maximis interseptum:
 imminere certa in horas vitæ pericula: incerta fore etiam alimenta corpori su-
 stentando: nec discrimina impendèrè minora animis. Nullam ibi posse religiosæ
 disciplinæ teneri formam: agendum assiduè inter vitæ communis mortales. Non
 oculos Sociorum, non consilia, & vigilantiam Præsidorum habituros. Ipsum quin
 etiam, quod per litterarum commercia ferri posset, auxilium incertum, secum
 prope nullum fore. In Indijs pacatiora omnia, & ferè vbique stationes collocar-
 tas:

81
 Marianus Mon-
 gardinus se-
 culari Societati
 dedit.

82
 Anglica Mis-
 sio.

83
 S. Ignatius il-
 lam in vobis ha-
 buit, sed morte
 præuentus non
 instituit.

84
 Qua occasione
 polita instituta
 est.

85
 Robertus Per-
 sonius Missionis
 antesignanus
 cum Henrico
 Garnetto.

86
 Ex Londinensi
 carcere Tho-
 mas Poundus
 litteris ab Eue-
 rardo Noliro-
 rum missionem
 postulat.

87
 Alanus cum
 Pontifice de ca-
 dem agit.

88
 Pontifex confi-
 sium probat &
 Alanum ad E-
 uerardum mir-
 tit.

89
 Euerardo mul-
 ta occurrunt
 difficultates.

tas; ad quas subinde instaurandis animi viribus ab aliena cura Patres receptum habeant. Hæc, & id genus multa incommoda cum prospiceret Euerardus; tamen voluntate Summi Patris, operis præstantia, pretij magnitudine, demum diuino patrocinio fretus, Oliuero in primis, & Claudio Aquauina Prouinciali, qui nomen suum in eam protectionem dabat, incitantibus, suscepit rem. Delecti sunt inclyti facti duces Robertus Personius, eo commodum tempore sine theologicis studijs imposito, prudentia, & rerum agendarum solertia pollens, qui totam missionem regebat: atque Edmundus Campianus virtute, eloquentia, & diuinarum, humanarumque rerum scientia eximius: qui Pragæ ad Dei gloriam sextum iam annum varijs ministerijs cum fructu vberissimo desudabat. Itaque Socij Pragenses peragrè dimiserunt. Sed coniectabant, tum ex Campiani sanctissima vita, tum ex rerum Anglicarum statu, ad præclarum quid ab summo lectum Numine. Ille verò, quò videbatur magis in propinquo palma; hoc ex periculis magnitudine audentior factus; ad iter se lætus accinxit. Quam alacritatem Pater Generalis commendans; optima de successu ipse quoque auguratur, his verbis. Ex epistola Reuerentiæ Vestræ iam eam & in prociuctu esse cognoui, & eius in obediens alacritatem, ac studium perspexi: quod quidem gratissimum mihi fuit, tum per se, tum etiam quòd spem mihi fecit non dubium fore, vt Dominus tali obedientia, & feruore vtatur ad multas res pro sui nominis gloria gerendas. Iter ingressus, ac penè toto pedibus confecto, Romam Sabbato sancto admodum labore fractus attigit. Octo dies substitit, non ad quietem, sed exposcendo diuino præsidio, obeundisque eam ob rem Vrbe Sanctæ Basilicis. Interim fama susceptæ à Societate expeditionis Angli non modò Seminarij alumnis, sed alioqui ardentibus; sed etiam alijs in Vrbe degentibus acres faces admouit. Imò alienigenas quoque succendit, memorabili per eam occasionem Iacobi Sancij ad Societatem accessu. Is ex Pago Hispanensis agri oriundus, Gregorij Pontificis erga viros doctos liberalitate Romam excitus, aliquid opperens beneficij, vitam ducebat innocenter, ac piè: cum audito Anglicanæ expeditionis apparatu; ita rem suspexit; vt statueret huc suas cogitationes conuertere: neque aliud à Pontifice postulare beneficium, quam vt se euntibus in Angliam Patribus aggregaret. Adit Sanctissimum Dominum, ac votum exponit, Gregorius nouum postulati genus admirans, benignèque collaudans: Dares ne, inquit, istius protectionis causa in Societatem nomen? Cumque Doctor, si ab eius Sanctitate iuberetur, nihil facturum morà respondisset; subiicit Pontifex: Neutiquam id ego præseperim: Religiosa consilia planè libera esse debent: tute rem Deo commenda. Nec mora: Protinus in Sancti Petri Basilicam descendit: & ante diuinitimum Christi corpus effundens cor suum, inter alia dicebat: Tuus, Domine, Vicarius eò videtur vrgere, vt Societatem capessam: atque ego haud sentio me à te ad eam vocari: si in tuam celsura laudem res est; en, Domine, paratus est famulus tuus: tantum, quid placitum tuæ Maiestati sit, norim. Mirum dictu: Eodem momento temporis, vox ingens è sacro Tabernaculo erumpens clarè insonuit. Esto de Societate Nominis mei. Eam ad vocem corruens in terram Iacobus, duo planè admirabilia in se per eam effecta sensit: nam ita immutata voluntas est; omnino vt arderet amore Societatis: deinde scientiam de Sanctissimo IESV nomine, & Christo Domino, adeo singularem accepit; vt quoties postea de ijs loqueretur, admirationem quantumuis sapientibus afferret. Aegidius certè Confaluis, tum Assistent, qui hæc ex ipsomet Sancio cognita vulgavit, neminem à se tam granditer, tamque magnificè disputantem de mysterio Redemptionis auditum asserbat. Atque ille quidem incunctanter Societatem petijt; admissusque est quarto Nonas Iunij, eò iam Roma Patres in Angliam discessissent. Et quanquam aditum illuc deinde non habuit, ne ob nationem suspiciones Hæreticorum inanes augetet; tamen in Belgium translatus, multas grummas in regij exercitus utilitates exantlauit, quoad graui correptus morbo reuocatus in Galliam, inde postremò Hispaniam in Hispaniam remissus est. De cuius beato sine anno millesimo

90

Oliuero, & Aquauina suadentibus de missione in Angliam decernit.

91

Mittit Robertum Personium & Edmundum Campianum.

92

Personius Praga Romam venit in Angliam discessurus.

93

Iacobi Sancij vocatio mirabilis.

94

Ab Eucharistia diuinam audire vocem ad Societatem vocantem.

95

Cum vocatione scientiam haucit de diuinis rebus.

96
Tredecim Roma in Angliam discedunt.

97
Bononia à Cardinali Paleotto Mediolani à S. Carolo benigne excipiuntur.

98
Genevæ quomodo se gesserit, & excepti sunt.

99
Campionus disputat cum Beza, & in articulo adducit.

100
Disputat cum alio Ministro, & penè de mente deturbat.

101
Rodulphi Sheruini feruor.

102
Geneua discessit Rhemos veniunt.

quingentesimo octogesimooctavo dicitur. Ceterum Patres cum Rodulpho Emersono Fratre Coadiutore, & adiuncta aliorum Sacerdotum manu ex Anglicano Collegio, omnes tredecim numero, bona precatione Pontificis communiti, ingentibus animis, diuinaque fiducia pleni, ab Vrbe discessere quatuordecimo Kalendas Maias, plerique pedibus, Campianus in primis, qui totum iter in Galliam vsque, præter exiguum spatium, quo mala valetudo non fuit, eo pacto confecit. Bononiæ Gabriel Paleottus, Mediolani Borromæus sanctissimi Cardinales magno studio complexi, mensaque sæpè dignati inclytum manipulum, Taurinum cum attigissent, quod miles Hispanus ex Belgio rediens rectam viam compleerat, inque Lugdunensi agro ciuili inter nobiles, ac rusticos gliscebatur seditio; flexerunt iter Geneuam, comperto nihil in ea fore periculi. Habitu tamen, vultuque commutato: ne si agnoscerentur, in Angliam præmitteretur indicium. Urbem ingressi Magistratui sistuntur medio foro sedenti: multis, vt apparebat, assistentibus Calviniani verbi Ministris. Interrogati an religionis noque essent; respondent se esse Catholicos. Nullo inde offensionis argumento ad magnificum deduci hospitium iussi, lautè tractantur. Confluxere multi, præsertim inquilini Angli, cum quibus statim coortæ concertationes de religione acres, eminente Campiani feruore: qui, vt libenter gaudebat vniuerso comitatu inferuire; famuli habitu, cultuque assumpto, Patritium se Hibernum nominabat. Cum Beza diabolicæ eius Sinagogæ sacrilego Patriarcha de Ecclesiæ Anglicanæ administratione, ac potestate Reginæ in causis Ecclesiasticis actum est Sciebant enim Nostri vulgo etiam Geneuensibus illam Reginæ impudentiam execrandam videri: Beza verò ne Anglorum Hæreticorum gratiam perderet, improbare palàm non audere: itaque ancipiti questione inuolutum Vxor explicauit, submisso in tempore literarum fasciculo, tanquam ex Gallia perlato, per cuius occasionem, astutus elabatur. Sed in digressu ab Vrbe alium è Ministris forte obuim Campianus aggressus, interrogat, quæ administratio Geneuensis Ecclesiæ sit: cumque ille respondisset à nouem regi ministris per suffragia cooptatis: iterum querit, quod caput sit: nullum ille respondit. Tum Campianus: Cur ergo Reginæ Angliæ, quæ istam sectam sequitur, quæ nullum habet caput, se ipsa Anglicanæ Ecclesiæ caput fecit? Negare id Minister primò ita esse. Sed plane reuinctus ne nihil diceret: Vocauit se caput, inquit, quia est christiana Regina. Tum Campianus: Rex igitur Galliæ maximè caput est, quia est Rex Christianissimus: Nequaquam, inquit, Minister: nam Elisabetha non quouis modo, sed catholicè christiana Regina est. Instat Campianus, & in effugio comprehendit: Igitur Rex Hispaniarum verius caput est, quia est Rex catholicus. Demum ita misellum Ministrum versauit; vt non modo de sententia, sed de mente propemodum deturbarit. Puderet me, pigeretque has ineptias prodere, nisi foret opere pretium cognoscere, qui semel ab recta aberrarunt semita, quæ abrupta, & præcipitia ne errorem constentur, tuto, planoque regressui præoptent: quantoque se magis vsque, ac magis pudendis plagis inuoluant, ne semel capti videantur. Rodulphi Sheruini, qui ex Anglicano Seminario vna ibat, eò feruor processit; vt sponderet se postera die cum Beza, vel quouis Ministro in certamen venturum medio foro: ea conditione, vt accenso ibidem igne, in eum, qui reuinctus esset, inijceretur. Neque nihil effectum est. Multis dubitationes iniectæ: vnus recepit se Catholicorum libros lecturum: dein etiam Romanorum acceptis in commendationem literis à Personio ad Alphonsum Agazarium. Geneua Christi præclara cohors digressa, primùm cum altissimis montium iugis, deinde cum vehementissimo æstu in Gallicana planitie constitata; pridie Kalendas Iunij Rhemos tenuit. Latitatio, gratulatio, officia, quibus ab Alano, ab Antistite Assaphensi, qui præcesserat, ab vniuersa Collegij Iuuentute excepti sunt, non est facile explicare. Campianus rogatus, vt ad alumnos verba faceret; de præstantia Martyrij disputauit: dumque de igne, quem Dominus se dicebat venisse in terram missurum, loqueretur; in tantum exarsit, totiesque ac tantis clamoribus, ignis ingeminauit, ignis; vt audientes famuli, & quidam

quidam vicinorum, tanquam excitato alicubi incendio accurrerent; sed nimirum caelesti illo igni cor eius ardetat, quo demum in Anglia deflagauit. Eodem tempore superuenere ex Anglia duo, qui iam cognitam Hæreticis Iesuitarum protectionem, ac iussu Regina: Portus diligentissimè assèruari nunciarunt: ipsam quin etiam Personij, Campianique effigiem vulgo propositam, quò faciliùs, simul ac aduentarent, cogniti caperentur. Quæ audita exacuere Patrum prope-randi voluntatem. Tamen ne nimirum ardore animi sui Campianus videretur abripi, Alanum consuluit, censeret ne laborum, atque discriminum expeditio-nis eius causâ tum susceptorum, tum imminentium constaturum pretium, præ-fertim cum Pragæ agrum tam fertilem reliquisset. Cui Alanus in hæc verba res-pondit. Id, Pater, quod Praga: parte fiebat, vnus vel alter de Societate vestra præstabit. Dein plus tu Angliæ, quàm Boëmia: Londino, quam Praga debes. Quanquam lætor aliquid oræ illi per te repensum, ob eam plagam, quam à Ioanne Wicleffo de gente nostra olim accepit. Ad hæc optimè nosti vnus lu-crum animæ laboribus, ærumnisque omnibus abundè præponderare: ac spero te plurimas quæsiturum, vt est copiosior, ac maturior apud nos messis, quàm vnde venis. Quid ergo de operæ pretio maiore dubitas, cum demum in Anglia Martyrij corona tanto promptior, quàm in Boëmia sit? Hic sermo ex veneran-di eius viri ore ita in Campiani pectus descendit; vt solatium, atque incitamen-tum ingens postea ex eo se inter ærumnas profiteretur accipere. Sed Audoma-ropoli, cum domesticis pariter, atque exteris amicis, meliora expectanda tempo-ra suadentibus, colluctandum acerrimè fuit. Namque afferebatur scire quàm maximè in Catholicos tempestatem, Sledum Doctoris Sanderfoni Angli famu-lum, cum simulatè catholicæ religioni se Romæ reconciliasset, antegressum in Angliam, nomina omnium, qui mittebantur euulgasse, & oris figuram: vnde expressos vultus portis affixerant. Itaque arctissima Portus tenèri custodia. Ta-men Personio, atque Edmundo, quando eo vsque processerant, visum est por-rò pergendum, ne ipsorum cunctatio timorem catholicis Sacerdotibus, auda-ciam Hæreticis adderet. Sed visum, non omnes vnà contendere, quò faciliùs exploratorum manus effugerent: sique quid eueniret; nequaquam vniuersam spem in casum darent. Ergo Personius, vt magis ad res agendas solers, ac exper-rectus, idemque totius expeditionis moderator præcedit, moniturus inde Cam-pianum, vt mercatoris habitu, si daretur ingressus, Dorobernium sequeretur. Se enim, si faciles inueniret aditus, & ipsum præmoniturum: si quid secus con-tingeret; aliunde tentaret accessum. Deo duce, Caleti naue conscensa, Dorober-nium tenuit. Ducis militaris ornatu, comitateque ac prudentia conciliatis sibi exploratoribus, non solum euasit incolumis; sed etiam certum mercatorem, Campianum significans, si adueniret, commendauit, vt esse molesti nollent: si-mul per litteras aduolare Campianum iubet. Tum ad Portum Grauesendensem progressus, Londinum inde subuehitur. Ea Vrbs regia est secundum flumen Tamesim in ripa boreali porrecta sexagesimo ab mari milliario, opportunitate mira commercij. Nam stans interuallis reciprocante æstu, mare in flumen ipsa effunditur; vt non lintres modò, sed & naues etiam maximæ in aduersum nihilo operosius subeant, quàm si secundo amne laberentur. Ergo Personius nocte subuectus ad Thomam Poundum in custodia religionis causa degentem, iam-que, vt supra demonstrauit, Societate donatum, contendit. Ab eo statim Georgius Gilbertus accersitur. Is iuuenis erat nobilitate generis, naturæque donis præstantibus ornatus: qui cum in Puritanorum secta adoleuisset; Parisijs à Patre Thoma Darbischiro valde commotus, tandem Romæ Personij opera penitus errores eiecerat. Inde reuersus in Angliam de matrimonio agitabat, ho-nestissima conditione oblata; cum ad Personij aduentum, cura omni mortali se-creta, ad religionis restitutionem, seque totum, ac res suas addixit. Itaque cum totius esset expeditionis columen, resque ad Regni Consiliarios, ac Reginam permanasset; non minus quàm Iesuita: conquirebatur: eoque non longo post tempore, vt ab Hæreticorum manibus vitæ eius, ac bonis insidiantium summo-

uere-

103

In Anglia por-tus custodiuntur, & effigies Personij, & Campiani profiant.

104

Alanus Campianum ad Anglicam missionem hortatur.

105

Personius, & Campianus in Angliam diuersa via contendere statunt.

106

Personius Calcto Dorobernium venit habitu militari non agnitus.

107

Londinum ve-

108

Thomam Poundum custodia decentium adit.

109

Deinde in interiora Insulæ penetrauit, accitus ab Henrico Norton, & multis Nobilibus reconciliatus cum Ecclesiâ.

110

Campianus Angliam ingreditur.

111

Ioanni Baptistæ Natalis, quem sibi Patronum ascriuerat, eo quod Titularis erat Collegij Oxoniensis, in quo aliquandiu vixerat Campianus, & magistratum publicum totius Vniuersitatis in eo gestarat. Statim in nauem descendit, dubia luce fauente, posuit humi genua, Deoque se planè deuonit, ac dedit ad omnem paratum successum, quem summa illa bonitas tribuisset: tamen mox cum periclitaretur, sublata in Cælum mente orauit, vt saltem annum vellet sibi laborum, ærumnarumque concedere, antequam morte donaret: quod votum abundè Deus compleuit: nam quatuordecim & eo amplius menses liberos ad laborem tribuit. Hunc ingressum ipsemet ad Patrem Generalem scribit his verbis. Dei consilio factum interpretor, vt cum dies ipsos quatuor, ventos secundos expectassem, quinto demum, qui festus Ioanni Baptistæ fuit, Diuo Tutelari meo, cui causam, iterque sæpe commendaueram, vesperi nauigarem. Postridie summo mane Dorobernium appulimus homulus meus, & ego. Ibi minimum absuit, quin caperemur. Coram Prætoris Ciuicatis iussi comparuimus. Ille multa coniectat nos esse, qui eramus, hostes hæreticarum partium, amantes auitæ fidei, dissimulasse nomina, religionis causa domo abfuisse, eius propè ganda studio rediisse. Vnum vrgebat Alanum esse me, quod quidem ego iurando, si opus esset, interposito, me negaturum profitebar. Tandem decernit, idque crebrò repetit, cum certa custodia ad Regni Proceres transmitti oportere. Neque scio quis illi nouam mentem iniècerit, præter Deum: cui rati- tus interea supplicabam. Diuo Ioannæ adhibito precatore, cuius auspicijs eo perueneram. Repentè prodit senex, cui Deus benè faxit. Placet, inquit, vos dimitti. Valete. Auolauimus. Hęc, & his similia, quæ hic experior, cum apud me reputo; confirmor in sententia, comprehensum iri, cum ea res ad maiorem Dei gloriam spectabit, non prius. Morosus autem inquisitum in ipsum est, quod intentiores habebantur custodia, suspicione increbescente iam Personium fefellisse oculos exploratorum, atque in Insulam penetrasse. Illud verò incun- dum est, quod cum placuisset initio Prætori Campianum, ac socium equis imponere deportandos ad Proceres, iamque parati starent equi; eos ipsos Campianus, vbi potestas abundi facta est, conduxit. Pari felicitate Londinum subue- ctus sub lucem, in Thomam Iamium incidit, ex ijs, qui præmoniti à Personio

112

Personium in Angliam penetrasse disseminatur.

113

Campianus Londinum venit.

114

Personium in Angliam penetrasse disseminatur.

115

Campianus Londinum venit.

ad Ripam Tameſis ſubinde apparebant. ſi fortè appelleret, excepturi. Ab eo ex coniectura agnitus ad Georgium Gilbertum deducitur: quæ ipſe ſic narrat. Londinum attingi, duxit me bonus Angelus neſcientem in eandem domum, quæ Patrem antea Robertum exceperat. Accurrunt nobiliſſimi iuvenes: ſalutant, veſtiunt, ornant, armant, emittunt ex Vrbe. Vbi Perſonius, & Campianus congreſſi ſunt: duas ante omnia expediendas cenſuere controuerſias, quibus inter ſe Catholici diſtrahebantur: vt coniunctis viribus, animiſque validius impiorum impetus propulſarent. Altera erat controuerſia de ieiunio: altera de aduendis Eccleſijs Proteſtantium. Vetus erat conſuetudo in pleraque Anglia ſexta feria, & peruigilijs Beatæ Virginis ieiunandi: eamque conſuetudinem ſeniores catholici Sacerdotes conſtanter tuebantur: non modò quia à pueris inſuenerant; ſed etiam quia inde uſque ab Anglicanæ Eccleſiæ exortu ab Sancto Auguſtino purabant inductam, Gregorij Magni auctoritate: qui cum illum in Angliam miſſeretur, admonuit, vt non Romanæ Eccleſiæ tantùm conſuetudines; ſed & ſi quas laudabiles in alijs obſeruaret Eccleſijs, prout videretur, induceret. Sacerdotes verdò in Seminarijs extra Angliam educati, vt aliam hauſerant viuendiam, tantùm volebant Romana ieiunia. Ergo ad tollendum ſchiſma Patres conuentum cenſent habendum. Vile domicilium vltra Tameſim, quò minimo cum periculo conueniretur eligitur. Hic quam maximo potuit veterum, ac recentium Sacerdotum coacto numero, reque diligenter expenſa, conſtituitur, nihil à conſuetudine veteri mutandum: ſed quibus in Prouincijs vigeret mos ieiuniorum; eum Sacerdotes quoque conſeruarent. Grauior erat quæſtio altera. Nam cum grauius penis Hæretici præſecti vigerent Catholicos, vt adirent eorum Eccleſias; quidam id metu præſtabant: alij opinantes fas eſſe in tanto periculo, ſaltem præmiſſa conteſtatione ſe id non facere, quòd religionem nouam probarent; quod è doctiorum quoque numero non nemo docebat; ſed facilè conuentum, nequaquam licere: quòd ea itio ſic, vt imperabatur, non modò periculum rectæ fidei, ac cenſurarum Eccleſiaſticarum nexus afferret; ſed planè ab tacita profeſſione hæreticæ diſciplinæ ſeiungi non poſſet. Auxit hæc conſpirans tam hominum Societas, quàm ſecularium ſententia conſtantiam Catholicis: & acriter percuſit Proteſtantes, aucto inde numero Recuſantium (ſic enim appellant adire ipſorum Eccleſias abnuentes) fuit & illud conſultandum. Thomas Cottamus, nomine in Societatem Romæ dato, cum eſthica febris conſumeretur, Lugdunum tentandi Cæli cauſa: inde cum deterius potius haberet Rhemos miſſus; meliore iam valetudine, & Sacerdos creatus perrexit in Angliam. Medio Iunio Dorobernium appulit, cum Ioanne Harto, atque Eduardo Riſtono Sacerdotibus, atque Eliſæo Iuriſconſulto: qui cultu, ornatuque militari Hauardum ſe nominabat. Cottamus ex indiſcijs, quæ peſſimus proditor Sledus præmiſerat, tenetur: bonaque fide ab Solleño Dorobernienſi Præſectore traditur Iuriſconſulto, qui (vt dixi) Hauardi nomen aſſumpſerat, vt quando Londinum tendebat, hominem ad Cobbamum Baronem Portuum Præſectum duceret. Iuriſconſultus nihil in præſentia relictatus, vbi tutum fuit; Auertat Deus, inquit, vt ego eò demum veniam, Carnificis vt ſam miniſter: ſædumque miniſterium ab Sacerdote catholico ducendo, Catholicus auſpicer. Vbi Londinum venerimus ego mihi conſulam: item tu tibi Pater conſule. Ecce autem, dum Cottamus non ſiſtitur, vis in Cauponem, apud quem captus Dorobernij fuerat, conuertitur: qui mox, cum Londinum veniſſet, ad inquirendum verſus, fortè in Hauardum incidit: tenet hominem, iubet quem ſponſederat ſiſtere, vel ipſum ſequi. Cum is datis vadibus ſponſediſſet omnino vel ſe, vel Cottamum certa hora affuturum, Patres quid agendum ſit conſulit. Hi cenſuere, quamuis ambo ſoluti viderentur ab omni præſtandæ fidei officio, cum iniquè, ac per tyrannidem exerceretur ea inqueſtio; tamen ne ea res fraudi cuiſciam innocio eſſet, tum ad conteſtandam veritatem, bonitatemque Catholicorum, expedire, vt Cottamus ſiſteret ſeſe. Is iam ſe paratum ante obtulerat; quare multa cum voluntate, & gratiarum diuinæ Maietàti actione ad Vicarium Cobbami, nomine Andream, pergens, vltro ſe

114

Perſonium reperit cum quo controuerſias inter Catholicos expediat.

115

Conuentus Sacerdotum ad controuerſias diſtindas.

116

Thomas Cottamus in Angliam venit.

117

Ex indiſcijs præmiſſis ab proditore Sledus agnitus traditur catholico occulto ducendus in cuſtodiam.

118

Londini Dimititur à ductore.

119

Reperitur Cottamus à Caupone.

120

Hic illum reperit ab eo, cui ducendum tradiderat.

121

Cottamus vltro ſe tradit in cuſtodiam.

122
Comprehendi-
tur Robertus
Iontonus & pe-
nè omnes alij
comprehensi
essent, nisi casu
evassissent.

123
Diligentius cu-
stodiuntur ad-
itus in Angliam.

124
Patres Patrie
proditores im-
putantur.

125
Nova edicta
contra Iesuitas
& Collegiorum
Alumnos.

126
Campionus
scripto causas
aduentus Pa-
tres compre-
hendit.

se in custodiam dedit, nobili inde morte, vt infra dicitur, transmissus in Calum.
Ceterum parùm abfuit, quin inter eas consultationes vnâ vniuersi Patres, Sacer-
dotesque comprehenderentur. Adeuntem ad ceteros congregatos Robertum
Iontonium conspicitur Sleddus. Indicat Viceprefecto, suspicari se eum hominem
catholicum esse: sequeretur euntem: in ea domo; in quam se immitteret, haud
dubiè alios inuenturum. Prefectus rogat Sleddum, vt simul eat. Is cum nondum
se manifestum Catholicorum tortorem ferret, ne pro proditore agnosceretur, ab-
nuebat. Prefectus nec se iturum ait: nam forte erat Catholicus; quanquam dis-
simulabat. Proditor instat, ac minatur. Iamque ad Tamesim Robertus peru-
nerat, & lintre conscenso properabat trans flumen. Dum certat Proditor, relu-
ctatur Prefectus, audit circumfusa multitudo, de qua re fit altercatio: fit signum
vt lintre consistat: Robertus demum capitur; & ducitur in vincula: vnde & ipse
ad gloriosam deinde productus est palmam. Verum diuino haud dubiè consilio
factum est, ne, vt contendebat Proditor; sinerent destinatum ad locum progredi;
& cunctis simul comprehensis, prima tantarum rerum semina, quod Satan
agebat, extinguerent. Inter hæc tamen increbuerat Iesuitarum, ac Seminaria-
norum fama: intentius custodiae habebantur ad Portus: plures per Vrbes explo-
ratores: Hæretici ministri, ac rerum potentes iactare in vulgus nefariae conu-
rationis nomen, ac prodicionis contra Patriam, & Reginam initæ: eo promissis
ad fidem, quòd hoc eodem tempore Nicolaus Sanderus Gregorij Pontificis au-
xilium, coniunctis cum quibusdam Catholicorum Comitum in Hibernia viribus, ad-
uersus Hæreticos ciebat bellum. Quare Angli sibi timebant tum à Pontifice, tum
à Rege catholico: cui Lusitania nouissimè addita, tantum accesserat virum.
Hæc præparatione populi, Regina Idibus Iulij noua Edicta vulgat, quibus Iesui-
tas; duorumque Collegiorum extramarinorum Presbyteros, atque Alumnos
omnes denunciat reos læsæ Maiestatis, & variarum in ipsamet, ac Rempubli-
cam conspirationum auctores: ac proinde Progenitoribus, ac Tutoribus man-
dat, vt suos primò quoque tempore in Regnum reuocent: Mercatoribus, cete-
risque omnibus grauissima proposita pœna, ne Collegijs illis, aut vllis ipsorum
Alumnis pecunias transmittant: omnibus demum vniuersè in Anglia, ne quis eos
domum, aut ad colloquia admittat, aut quouis modo iuuat: sed Prefecto vici-
niori, seu proximo Magistratui tum illos, tum qui eos vel hospitio recipere, vel
fouere nouerint, statim prodant. Hæc talia cum essent, Patres vt inuidiosissi-
mam opinionem adeo rebus gerendis aduersam sedarent, & aduersus quemcum-
que casum veritatem præmunirent; quæ habebant à Præsidibus suis mandata,
ne se vllò pacto rerum ciuilium administrationi insererent, multis viris grauib;
ostendere. Et Campianus veras aduentus causas scripto comprehendit, fallaciam
Hæreticorum, quibus plebi miserè imponunt aperiens. Aiebat veram, cur Iesui-
ta venissent, causam non esse, vt seditiones concitarent, quod aduersarij falsè
iactabant; sed vt pacatè homines ab errore ad veritatem, à prauis moribus ad
virtutem traducerent: idque vel iureiurando probaturos: prolatoque Præsidum
suorum præcepto, quo vetabantur res politicas atrectare. Ceterum Sanctissimus
Domini eam esse mentem; vt nunquam ab sancto illo cæpto desistat, modique
omnibus Anglicanam hæresim tentet euertere: ipsis pariter Societatis Moderato-
ribus certum, ac fixum esse, opus in nomine Domini cæptum tueri constan-
ter, ac prosequi: neque vllis periculis cedere, dum habeant quos mittant: sed
prius defuturam aduersarijs ad mactandos homines vim, quàm alijs ad succedenda
caritatem. Proinde intelligerent Anglicani Hæretici, eos, qui venissent:
ad omnem euentum paratos esse: nec quicquam magis cupere, quàm pro Deo
gloria vitam effundere. Prius tamen quò veritas illustretur; rogare, vt sibi po-
testas disputationis publicæ fiat. Huius scripti autographum Campianus apud
se retinens, vt secum, si fortè ipse in manus Hæreticorum veniret, caperetur,
exemplum apud Thomam Poundum suo subscriptum nomine deposuit, quod
posset, cum vsus ferret, Proceribus fieri causa testator. His ita Londini gestis, se-
mul vt periculorum ingruentem tempestatem declinarent tantisper; simul vt lan-
dium

diuinas faces spargerent; partita inter se Insula, Campianus ad Prouincias Oxoniensem, Barcheriemsem, Northantonam, & alias versus Occasum: Personius versus Septentrionem ad Glossestrenses, Vigornientes, Erefordientes excurrit. Deducebantur à iuuenibus nobilibus, qui, & ad vitam suppeditabant necessaria. Modum peregrinationis Campianus ita describit. Partem aliquam regionis ob equito penè quotidie: ingens omnino messis est: sedens in equo meditor concionulam, quam ingressus in domum perpolio. Deinde si qui me aduent; colloquor, aut consistentes audio: mane peracto sacro verba facio, aures afferunt sitientes: sacramenta percipiunt frequentissimi. In ijs administrandis passim iuuamur à Sacerdotibus, quos vbique reperimus. Ita fit vt & populo satisfiat, & hæc Prouincia minùs laboriosa nobis reddatur. Presbyteri nostrates, ipsi doctrina, & sanctimonia præstantes, tantam opinionem nostri Ordinis excitant; vt venerationem, quam nobis exhibent Catholici, non nisi timidè commemorandam existimem. Quo magis videndum est, vt subsidiarij, quibus nunc maxime indigemus, eiusmodi sint, qui hæc omnia probè sustentent. Ante omnia concionibus habendis exerceantur. Diu euadere manus Hæreticorum non possumus: tot oculi, tot ora, tot hostium insidiæ. Habitu dementissimo sum, quem sæpè commuto, itemque nomina. Lego ipse litteras, in quarum prima pagella scribitur: Campianus captus est. Hoc iam ita decantatum circumsonat aures meas quocunque venio; vt mihi timor ipse timorem excusserit. Anima mea in manibus meis semper. Hoc afferant meditatam, qui supplementi gratia mittuntur. Verùm qua solatia in hoc negotio miscentur, ea non solum formidine pænæ, sed etiam pænâs quaslibet infinita dulcedine compensant. Conscientia pura, robur inuictum, ardor incredibilis, opera insignis, numerus innumerabilis, summi, medij, infimi, omni ætate, & sexu. Hic inter pios Hæreticos, si qui sunt paulò æquiores, prouerbiū inoleuit: Catholicos esse, qui argentum resoluant, quod debent: adeoque, si qui Catholici iniuriōsus quempiam tractant; expostulatur eo nomine, quòd à talibus minime istud fieri conueniat. Hactenus Campianus. Cùm igitur primùm domum cuiuspiam diuertebant, salutabant eos domestici, quasi externos, & ignotos: dein cùm fieri tutò poterat, ad conclauē interius adducebant, in quo Oratorium adornarant. Ibi omnes è familia prouoluti in genua, Sacerdotis benedictionem postulabant humillimè: tum interrogabant, quamdiu apud eos mansuri essent, quod esse tempus quàm longissimum voluissent. Si die postero discessuros se dicerent, quod ferè solebant, ne longiori mora periculum crearetur; omnes eo ipso vespere ad peccatorum se confessionem parabant: postridieque diluculo, audito sacro, sanctissimum Ecclesiæ Sacramentum sumebant: tum habebatur concio: rursus impertita benedictione, Patres cum sanctissimis precationibus, ac desiderio summo dimittebantur. Nulli erant, qui de longioribus sacris quærentur: imò si Missa quæuis horam ferè non expleret, agrè satisfactum sibi putabant. Si Sacerdotis copia esset, octauo quoque die conscientiam expiabant. Lites inter Catholicos vix vllæ. Denique ea fere omnium vita, vt appareret fieri diuinitus cum tentatione prouentum; atque infectationem eo tantùm valere; vt quasi pietatis facem ventilans, non extingueret, sed vehementiùs inflaret. Extremum sub Autumnum recepere sese Londinum versus. Campianum satius visum est non redire in Urbem. Itaque facta sibi optione, quascunque liberet Prouincias peragranti; Lancastriam, & Eboracensem tractum delègit. Personius Londini nouas turbas inuēnit. Venerat è Polonia valetudinis causa Iacobus Bosgranius Sacerdos è Societate ex Anglicana quidem familia nobili ortus; sed puer extra Insulam emitritus vt neque linguam, neque rerum Anglicarum propè quicquam nossēt. Ignorabant aduentum eius Patres: neque ille audiuerat de ijs: cùm statim interrogatus, vellet ne Ecclesiâs adire Protestantium; aditurum sese respondit. Bonus homo fraudem non intellexerat: tantùmque agi putabat de aduendis spectatum, vt fit, atque etiam concertatum. At Hæretici ea professione lati, potestate facta vt liber ageret; rem latè spargunt:

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

L I

Inuen-

127

Personius, & Campianus in diueras partes discedunt.

128

Campiani litteræ.

129

Quam cautè in Missionibus se gereret Patres.

130

Londinum conueniunt.

131

Iacobus Bosgranius è Societate Protestantium Ecclesiâs inscius adire promittit.

132
A fratricidii
ter reprehendit.

133
Errorum tuum
purgat, & in
vinculis detinetur.

134
Libri contra
Societatem im-
pressi.

135
Personus Apo-
logiam parat.

136
Imprimi cu-
rat.

137
Alia Apologia
pro recusanti-
bus Hæretico-
rum adire Ec-
clesias exortâ.

138
Personij libri
in vulgus spar-
gantur.

Inuentum Iesuitam, qui doceret, suoque confirmaret exemplo, Ecclesias ad-
ri fas esse: quem sermonem Bosgrauij germanus, moribus alioqui non admo-
dum seueris, cum accepisset; hominem adortus, docet quid fortè per impru-
dentiam commiserit, quantum periculum crearet pusillis; quantam Catholi-
cis, & Societati, & familiæ Bosgrauia notam inuulerit. Cohorruit, ille execra-
tulque fraudes Hæreticorum, quicquid à se peccatum sit facillè emendaturum
spondet. Adit protinus Pseudo-Episcopum: qua se aditurum Ecclesias dixerit
ratione exponit, in eaque persistens sententia, datur in vincula, quorum exitum
infra reddemus. Præter hunc sermonem de Bosgrauio Charci Calmi-
niani Ministri, & Hammeri libri cuncta turbabant. Poundus, Campiani scri-
ptum si veniret in manus hominum è recatholica fore existimans; euulgarat non
sine profectu, vt dolor ostendit Ministrorum. Illud igitur, & vniuersum Ie-
suitarum Ordinem, Sancti item Ignatij vitam miris modis exagitabat, addito li-
bro, quem nuper in Germania à Paulo Floreno, & Christiano Franco in Socie-
tatis vituperationem, à quo ob hæresim exterminati fuerant, compositum, An-
glicè conuerterat. Hanc ergo flammam restincturus quàm ocissimè Personius
fecedit in Catholici nobilis domum, in libros Charci, & Hammeri censuram ag-
greditur: quodque planè tantis in angustijs, tot inter assiduè intentas aures,
tot vigiles, interdum nocturne oculos mirum videatur, viam tentat, qua librum
typis excudat. Guilielmus BriuKleas excellentium partium vir vitro operam
defert, omnia comparantur, conducuntur Impressores, vel Catholici, vel qui
vellent reconciliari Ecclesiæ: Typographia instituitur in Villa prope Londinum
miro silentio, pari festinatione. Conatus est Diabolus inturbare præclara
cepta, capto, & in quæstionem adducto BrinKlei famulo: sed eo nihil enun-
giante, in publicum repente apparuit Charci censura. Tot ibi mendacia aucto-
ris, ceterorumque eodem è grege patefacta tam apertè, ad hæc ita explicata
Societatis Instituta; vt Charci elucubratio ad illustrandum, non ad obsecran-
dum nomen Iesuitarum valuerit. Nam iubebat Personius præsertim considera-
ri, quænam Florenus, & Francus, quorum auctoritatem Charcus tantum ce-
lebrarat, in Societate criminarentur; apparebat enim esse dignissima laude, at-
que odio duntaxat virtutis irrideri. Criminabantur nimiam religiosæ discipli-
næ custodiam: iniuniores absumi: Castitatem cum scrupulosa contentione aduer-
sus vel minimas commotiunculas conservari: in administratione omnia ad for-
mam quandam supra humanam exigi: meditationibus cerebrum frangi, & alia
id genus: quæ luce clariùs demonstrabant, non vitia eorum, qui accusaban-
tur; sed accusantium mores. Haud minore felicitate scriptus, impressus, vul-
gatus est liber ad Recusantes purgandos. Iam enim publica edicta erant Comi-
tia, quibus grauis multa decerneretur, si quis ab Ecclesia Protestantium absti-
neret: iamque præcipui Catholici perducti erant in custodiam, & multi capi-
bantur in dies: nec rursus deerant, qui in supremo illo periculo dissimulare fas
ducerent, docerentque. Ergo Personius ostendens non per contumaciam, ne-
que planè vllam ob aliam causam Catholicos abstinere ab Ecclesijs Protestan-
tium, nisi quia conscientia impediebat; id tot, tamque apertis, atque eviden-
tibus rationibus confirmavit; vt aduersarij ipsi refragari non possent: nisi
Atheorum more vniuersam conscientia rationem penitus negligendam cense-
rent. Hi libri statim vt impresserant, Londinum à Villa furtim inuehebantur,
ibique in Sacerdotum manus centeni, aut quinquageni distributi, eodem tem-
pore in vniuersas Regni oras diuulgabantur. Cumque lectores Catholicorum
domos erant de more ad eos tollendos scrutaturi; non deerant copioso numero
iuvenes nobiles, qui proxima nocte eos ipsos libros in Hæreticorum aedes, &
officinas infererent, perque plateas, & ipsam per Aulam disseminarent: vt alicui
interim lectione prodesse, atque Catholici non possent accusari tanquam soli
eos habuissent. Non tamen hæc sine sollicitudine perpeti, maximisque periculis
administrabantur. Quin eo res demum angustiarum deuenerant; vt primores
Catholicorum contra eundo nil nisi exasperatum iri, malum, nec posse diutius
vitas

vitas Patrum conseruari existimantes, cedendum parumper tempori planè statuerent. Itaque Wilsonum, eum, qui Seminariorum rem procurarat in Anglia, arare iuxta, ac præstanti virtute venerandum Sacerdotem, allegant ad Personium: ipsos quidem maximè gaudere, proficereque Patrum aduentu, atque præsentia; multùm commoueri, excitarique constantia: tamen quoniam videant in eos, & causa eorum in ceteros Catholicos tempestatem adeo insanam exciri; rogare, vt tantisper extra Regnum secedant, ac se tempori meliori referent. Viaticum, tutamque ab nauigationem ipsis curæ fore. Ad quæ Personius, gratijs actis de sollicitudine, consilioque Nobilium, quæ non dubitaret ab optima mente profecta, respondet: Homines Societatis, vti non sua sponte in Angliam venerant; ita excedere non posse iniussos. Tempestatem satis iam dudum visam, cum planum sit Dæmonem vbique talibus inceptis talia obiectare impedimenta. Ad omnia se cum diuina gratia paratos adesse. Catholici agerent sanè securi; nihil ab Societatis hominibus, nisi commodum habituros, neque domos eorum adituros, nisi accersantur. Ad extremum benignitate, qua viaticum deferebatur vsuros se, vbi per Superiores euocarentur. Non ingratum accidit id responsi, magnique animi specimen Optimatibus. Atque adeo ipsi ad se primi Patres accibant: neque permisit Deus gloriosa incepta segni formidine interrumpi, nec paterna eius in tantis periculis custodia deerat. Euēnit aliquando vt domo, in qua Personius diuersabatur, ad eum capiendum obfessa, in contiguum fœnile transgressus, interque fœnum delitescens, satellitum manus effugerit. Sed illud multiplicem Numinis tutelam clariùs ostendit. Eduardi Ristoni germanus frater Londinum è Lancastria venerat, maximè, vt Personium videret. Admonitus Pater, ad hominem adit in publico hospitio, cui signum erat Rosa rubea, diuersantem in ædium parte, ad quas post vestibulum ad dexteram per portulam intrabatur. Sed cum inuenisset in magno conuiuiarum numero; aliud tempus condicunt. Fortè inter conuiuias vnus erat è grege delatorum. Is ad Franciscum Valsinghamum supremum Regni Secretarium defert indicium, visum à se hominem vestitu cineraceo, procera statura, ore, ac demum totius figura corporis, Personium esse, Dominico die vesperi in ea hospitij parte, vti sponponderat, affuturum. Latens indicio Secretarius, milites post hospitij portulam furtim collocat, qui aduenientem teneant. Vbi clauso die totum spondebant iter tenebræ, & minutus inuabat imber; Personius cum seruo ad hospitium redit, ac vestibulum ingressus, quia illam dextrorsum portulam clausam reperit; cœpit de loco ambigere, perturbataque memoria, interrogat, ex turba, quæ in atrio versabatur, multa: num hospitium illud, sit Rosæ candidæ. Negat turba: ille circumspectus, memoriamque excutens, atque adeo noscicans locum, iterum instat: Nonne id Rosæ candidæ hospitium est? Illis iterum negantibus, pergit querere, vbi eo signo hospitium esset. Ostendunt quoddam admodum inde procul: quod cum Pater nequaquam id esse, quod quereretur, intelligeret; rursus querit, num aliud sit propinquius. Demonstrant in eadem vicinia Cauponulam: quod cum abisset, nullis vestigijs repertis eius diuersorij, quod volebat; notat diligenter loca, & noscicando progrediens statuit omnino, quod prius adierat, id esse, vbi expectaretur, hospitium. Redit eò, instititque de integro querere: Num Rosæ candidæ eà Domus esset: quod toties fecit, vt iam homines quidpiam suspicantes intendere in eum oculos inciperent, admurmurantesque capita inter se conferre: ac statim insolitus Patrem terror inuadit, vt quò se verteret ignoraret. Eduardus abierat Catholicos conquisitum, qui concionem de more eo vesperi audirent. Eius frater consultò se tenebat in cubiculo, ne alienis interuentoribus locum aperiret. Ita factum est, vt in nullum è notis Personius incideret: eaque portula hospitij nunquam aperiretur, neque eam pulsare ipsi in mentem venerit. Denique confusus, cum tenebræ essent granes, & imber densior, seruo in aliam domum misso, ipse mœstus in domum eiusdem vicinæ, vix ab eo hospitio quatuor interiectis domibus distans, infert sese. Erat Domus Thomæ Gerardi Equitis

139

Catholici legatum ad Personium mittunt.

140

Personij ad eum responsum.

141

Personius in fœno latens satellites effugit.

142

Insidie tenduntur ad capiendum Personium.

143

Parum abest quin capiatur.

144
Diuertit fortuito ad Thomam Gerardum.

aurati, cuius filius Ioannes Gerardus virtutis eximia Societatem postea sequutus est. Nihil poterat ei domui contingere magis, præter, ac supra vota. Fit concursus ad hospitem, & gratulatio, & plautus. Vnus dolebat Personius, quod sciebat se expectari, & hospiti die postero abeundi necessitatem esse. Incipit ergo narrare quid euenerit: illi interpellant, iubent curam ponere, sibi à Deo missum. Post solennia Catholicorum officia, cubitum omnes eunt. Vix quietem ullam admisit Personius, cum in silentio noctis fores vicinorum pulsari, ferique insolitum strepitum audit: atque se Deo commendans in omnes casus vigilabat intentus: neque frustra ea erat cura. Collocati in insidijs satellites, vbi post longam expectationem, qui in primis petebatur, non apparuerat

145
Alij capiuntur pro eo.

Ristono sacerdote, septemque alijs captis, in vicinis etiam domibus Personium conquisierant: ac, Deo ita volente, cum contiguas explorassent, non attigere illam, in qua degebat. Secretarius Valsinghamus ad eam, vsque noctis partem vigiliam protraxerat, auidèque cum appropinquasset, sensit cum prædâ satellites: sciscitatus, num cineraceus ille adesset; vbi negatum est, noctem perditam ait. Vbi primùm illuxit, Personius, ad hospitium Rosæ rubæ accedens, planèque locum agnoscens, auebat interrogare de amicis hospitibus: sed ob nocturnum strepitum, veritus ne quam suspicionem moueret, paulùm procedit, inque nobilium adolescentium catholicorum vnâ simul in contubernio

146
Ad alios Catholicos diuertit.

studentium coronam infert se, vni eorum duntaxat de facie notus. Cæptis sermonibus superuenit Nuncius Personium captum esse in hospitio Rosæ rubæ. Commouetur Pater ore nonnihil. Quare is, cui notus erat, eum seducit, & quid esset interrogat. Pater rem ordine, quaque via ipsum diuina bonitas seruauit, exponit. Adolefcens admirabundus, ac plenus gaudio: Vis ne, inquit, hosce omnes letitia impertiamus? Vt libet, inquit, Pater, si fides certa est. Introducuntur omnes: res singillatim narratur: fit gratulatio maxima. Et quoniam non amplius tutus erat ille color cineraceus, cum pro indicio haberetur, totum alijs vestibus indaunt, & emittunt. Ita Deus hominem seruauit, qui expeditionem illam tot deinde spatio annorum, summis laboribus, curis, periculisque sustineret. Quod si memoria constitisset in hospitij nomine; vel si tam multum, ac sæpè circa id versatus in aliquem è notis incidisset, quod erat facillimum factu, cum sic expectaretur; vel portulam inuenisset parentem, vel clausam pulsasset, vel vnus aliquis è turba non semper negasset tantùm id hospitium esse Rosæ candidæ; sed adiecisset aliquando esse Rosæ rubæ; vnde sui erroris potuisset admoneri: vel denique si, vti ceteræ vicinæ, ita contiguam ijs Thomæ

147
Mutat vestes, ac agnoscat.

Gerardi domum satellites explorassent; nihil propius erat, quàm vt Hæreticorum vota succederent. Sed Deus, qui volebat semen relinqui, ne vniuersa insula, iacturam multorum in vno faceret; nec deesse, per quos ex eâ Gente æternæ gloriæ destinatos, ad propositi sui exitum adduceret; ex hoc, alijsque periculis fidelem suum administrum eripuit. Iam exitus instabat anni: quosque nominauit Thomas Cottamus, Iacobus Bosgrauus, Robertus Jansonus, Eduardus Ristonus, præterea Rodolphus Sheruinus, & alij permulti dati erant in carcerem; cum violentius Hæreticorum furor exarsit, & varias à Proditoribus, atque Apostatis, etiam Diabolus exciuit procellas: quæ vnâ cum Campiani, aliorumque nobili morte, ad ornanda insequentis voluminis exordia, si Deo cordi fuerit, referentur. Hoc progressu cæpta expeditione Anglicana; Missio Suecica euentum inferiorem expectatione sortitur. Nihil omissum à Possellino est industria, ac laborum. Verbo, scriptisque Regem, ac Secretarios, qua maxima

148
A Deo in Angliæ salutem ad multos annos seruatur.

in Dominum poterat constantia, prudentiaque tractauit. Irriti euentus non vna fuit sententia. Hi credidere non ausum Regem, quæ rectè intelligebat fortiter exequi. Alij nunquam sincerè toto hoc in negotio versatum; sed ad sua commoda ludificatum Catholicos. Quippe cura ad recuperandum aurum Neapolitanum adiecta; eam ob rem Pontificis, Regisque Catholici gratiam adamalfe: sed intra gratiam item Hæreticorum. Vt Dano, Saxoni, fratrique suo, facti sui rationem reddens, ostenderet ex vna parte pecuniæ magnitudinem, pro

149
Suecica Missio inanis exitus.

in Domum poterat constantia, prudentiaque tractauit. Irriti euentus non vna fuit sententia. Hi credidere non ausum Regem, quæ rectè intelligebat fortiter exequi. Alij nunquam sincerè toto hoc in negotio versatum; sed ad sua commoda ludificatum Catholicos. Quippe cura ad recuperandum aurum Neapolitanum adiecta; eam ob rem Pontificis, Regisque Catholici gratiam adamalfe: sed intra gratiam item Hæreticorum. Vt Dano, Saxoni, fratrique suo, facti sui rationem reddens, ostenderet ex vna parte pecuniæ magnitudinem, pro

150
Variæ huius rei exillimariæ causæ.

pro qua pretium extaret simulationis: ex altera nihil missis vltro citroque Legatis in religione immutatum, cuncta perseverare, vt erant ante Lutheranica. Pontifici verò supplicasse, vt dispensaret certis in capitibus ad simulationis integumentum: at ea delecta capita, quæ sciret nunquam impetratum iri. Alij crediderunt, Regem, qui præ se omnes sapientes contemnebat, ex ingenio suo novam quandam religionis formam architectatum, minus ab catholica abhorrentem: idcirco & Liturgiam affinem catholicæ edidisse, nec penitus Pontificiam auctoritatem negligendam putasse. Illud quidem certum est multa ab eo homine verè cognita. Lutherum, Zuinglium, aliosque profanos novitatum auctores nullo in pretio apud eum fuisse, sed in magno Patres antiquos. Quo grauiores miser Domino Deo tanta secum clementia vfo dabit apud Inferos pœnas. Illud quoque prope est certum, si ferid, & audenter complexus rem foret; ita populum, & plerosque Procere animatos fuisse; vt multò minore motu, quàm sibi fingebat, restitui religio sancta potuerit. Quòd si etiam tam sancto in cæpto Regnum, ac vitam dedisset; quid illo beatius? Et verò quid scepra terræ ad Regnum Cæli sempiternum? sed non omnes intelligunt verbum istud. Ergo Possseuinus cùm videret nullam superesse spem operæ cum precio in Suecia ponendæ; modestè, atque ita vt relinqueret commercio patentem viam, & infixos in animo Regis acres aculeos, relictis etiam scripto responsionibus ad multas eius quæstiones, quas in Bibliotheca selecta dein vulgavit, commeatum petijt, discessitque vnà cum Patre Guiljelmo Good, ac Laurentio Noruego die Sancti Laurentij sacro. Porro Noruegus prospero, vt memoratum est supra, opus ingressu exorsus, eò gratia, atque auctoritatis apud Regem processerat: vt eum ad Collegium instituendum, sibi que in disciplinam dandum compulisset, in quo Sueci adolescentes bonis litteris informarentur. Nec malè res procedebat, catholicis è Belgio iuuenibus ad docendum accitis. Verùm post Possseuini reditum infracti eius conatus sunt. Bonus Pater vbi cognouit tam obstinatè Regem dispensationes petere, ne si non impetrarentur, obtentu illo Rex vteretur ad hæresim conseruandam; in omni sermone ab eo consilio conabatur auertere: interdum acrius, ac fortius, quàm Regis, & quidem suo iudicio, sapientis, ferre stomachus, posset. Neque solum id agrè Rex tulit, sed suspicari quoque cæpit, aut certe simulauit Noruegum apud Pontificem obtulisse, ne postulari concederet. Ergo siue offensione hinc orta, vt Rex volebat videri, qui cùm Noruegum dimitteret, ad annum duntaxat dixit velle eum abesse, si fortè interim Pontifex flecteretur: seu potius quòd felices eius conatus veller abrumperè, ne nimium procederent, cùm adolescentes non pauci catholicam religionem cum litteris haurirent: alijque præterea frequentes conuerterentur, ac Pater lingua Gentis, & dicendi facultate, & dexteritate animos hominum pelliciendi multum valeret; Collegium soluit, scholam Hæreticis reddidit, conciones Laurentius interdixit, postremò è Suecia iussit excedere. Substitere apud Reginam Stanislaus Varseuinius, & Gaspar Vifocius, cum Vberto, & Ardulpho Sacerdotibus nonitijs, quorum Vbertus ex Belgio aduenerat in ijs magistris, quos Laurentius aduocarat: Ardulphus ab Collegio Germanico secutus erat Possseuinum, vterque bonus Sacerdos, & iam Suecicè aliquid loquens. Hic fuit Suecæ missionis exitus impari votis, sed nec pœnitendo, neque cum simplici fructu. Per eam occasionem Olomucij, & Branspergæ Seminaria instituta: permulti adolescentes ad Catholicam fidem, alijque perducti; cuncto in populo excitata pristina pietatis memoria: illatus Catechismus Romanus lingua Suecis vernacula, alijque vtilis sparsi libri. At Vastenensibus Virginibus auxilium, ac solatium, quasi de celo allatum. Vastena Gothiæ Orientalis Oppidum est, situ, & venerandis ossibus Sanctæ Brigittæ, & Beatæ Catharinæ eius, filiz in primis nobile. Hic Cœnobium Virginum olim florentissimum, à Sancta Brigitta ortum habens, adhuc stabat, quasi in horrida sylua amœnus hortulus, numero Virginum ad duodeviginti redactò. Omnibus præerat Abbatisa Catharina Betsedæi nomine, veneranda non ætate magis, quàm sanctitate: quæ religionem catholicam non in suo tantum

151

Possseuinus cum Socijs à Rege recedunt.

152
Vastenensium Cœnobium adu-
tum.

153
 Possevinus moniales ad professionem admittit, & Abbatissam confirmat.

154
 Poloniae res.

155
 Collegij Polociensis initia.

156
 Palatinus Collegio inchoando se opponit.

157
 Arcis Praefectus Collegium promouet.

158
 Gymnasium aperitur quinque auditoriis.

159
 Martinus Laterna cum Rege ad bellum proficiscitur.

tantum, sed etiam in ceterarum Virginum pectore castissimè conseruaret. Verum tredecim iam annis præerat, nunquam nacta legitimam Antistitem, per quem confirmaretur. Septem item Virgines aliquot iam annos expectabant hominem, cui rite profiterentur. Has igitur primùm Stanislaus Varseuitius eò Reginam comitatus, deinde etiam Possevinus mirificè iuuerunt. Possevinus pro tradita sibi à Pontifice potestate septem illas, prius fidem consueta professas formula, ad vòtorum solennem Professionem admisit. Abbatissæ, & quam Priorissam vocant, confirmauit praefecturam: omnibus sacrosanctam Eucharistiam impertijt, orationibus habitis ad formam quadraginta horarum, ante sacratissimum Christi corpus palàm propositum. Quæ gesta omnia tanto Virginum, ac Patrum sensu, vt hi cunctas arumnas abundè vna illa caelesti voluptate compensatas ducerent. Ipsæ autem Virgines multa commemorabant admirandæ ad ipsas tutandas diuinæ prouidentiae argumenta. Erat præterea Vastensis scholæ centum serè discipulorum, cui præerat Ludimagister Hericus nomine, à Patre Laurentio Noruego tum literis eruditus, tum conuersus ad catholicam fidem. Ei quoque Patrum aduentus perutilis fuit: nec planè frustra sensim ipse studebat aliquid promouere sinceram pietatem. Adeo apparebat salutare fuisse Noruegi consilium per litterarum professionem insinuandi catholicam fidem; vt re ipsa nulla videatur fuisse causa, cur Rex eum amandauerit: nisi quòd nimis verebatur successus: eandem enim ob causam quædam eius scripta venit legi. Quàm verò in re catholica lentus, & varius Rex erat Suecus; tam se constantem, ac strenuum ferebat Rex Poloniae Stephanus. Is Polociensi Ducatu ex Basilio Magno Moscouiae. Duce, quem annum iam decimum septimum obtinebat, vt recepto; Arceque Polociensi, quam hostis firmissimè communierat, prope miraculo potitus; nihil habuit antiquius, quàm vt Societatem in eum tractum induceret: eo consilio, quemadmodum ipsemet scribit ad Franciscum Sunierum Prouincialem, vt ad Deum rerum gestarum gratiam, fructumque referret, eorum locorum homines, quibus aut nulla religionis cognitio, aut schismate omnis contaminata esset, ad pietatem, atque Ecclesiae catholicae obedientiam adduceret: eosdemque arctius adiungeret sibi, vt qui perspicerent, Regem studia, & benè gestas res ad religionis venerationem, atque ad animarum salutem potius, quàm ad vtilitatem suam referre: tum litterarum cultura ad humanitatem perpoliret. Eadem de re litteras eo ipso die, quo in Arcem hosti ereptam ingressurus erat, ex Castris ad Patrem Scargam Vilenensis Collegij Rectorem dedit. Ergo ad Collegij exordia duo Sacerdotes Stanislaus Leciciensis, & Stanislaus Alandus, cum Georgio Nanceo adiutore lecti, exeunte Iunio peruenerunt, Scarga duce, quem Rex misit, suborientes vt quosdam motus auctoritate, qua apud Procures multum valebat, sedaret. Fuit hæc statio Societati multos in annos patientiæ, constantiaque palæstra nobilis. Nam Polociensis Palatinus obfirmatissimus Calvinista nihil prætermisit, quo catholicum praefectum exercere, vexareque posset, vt ad fugam tandem capeffendam vexationis acerbitate compelleret. Iusserat Rex domum ipsi, & Templum aliquod ex lignis, quæ fuerant Ruthenorum, & vacua tum erant, attribui: sed, causante Palatino, nil esse vacui, ipso die Sanctis Apostolis Petro, & Paulo sacro, Patre Scarga, cum vidisset patentem adiculam ipsi Apostolorum Principibus dedicatam, & domunculam proximam item desertam; Francisco Zulgo Arcis Praefecto, apud quem adhuc diuersati erant, fauente, in eam Socios induxit: locoque perpurgato cepit Societatis munia exequi die sacro Visitationis Deiparæ: frustra Palatino, & Vladica Ruthenorum lites aggressis: nam Regis præualuit auctoritas. Ludo literario aperto, quinque numero discipuli conuenere initio: sed castitas nil despicit. Mox amplificatus est numerus: quin & Palatinus ipse, ac Ruthenorum Episcopus, alijque è primis suos liberos addidere. Interim alij alibi per Poloniam Patres, ac Nicolaus Sedcouius in Samogitia hoc Regis patrocinio, & fauore præclarè rem gessit. Martinus Laterna Regem contra Moscum tendentem comitabatur, sua aduersus Dæmones, prauasque opiniones bella

bella & ipse gerens. Audiebatur libenter à milite, & audiebat ipse non paucos de criminibus confitentes: multosque etiam ex nobilibus Deo, Ecclesięque reconciliauit. Polonia Prouinciam Laurentius Magius ex Austria missus cęperat recognoscere, domesticorum pariter, atque exterorum gratulatione quam maxima, præsertim Francisci Sunyeri Prouincialis: cum interrupit opus nunciata mors Euerardi, qua extraordinarię potestates finiebantur: & subinde Sunyerus ipse geminato Prouincię luctu decessit. Is patria Barcinonensis dum Perusię Ciuili, Pontificioque iuri dar operam, ad Societatem receptus, Roma in tradenda christiana doctrina, in concionibus ad uinctos in custodijs, & circa Romam in Oppidis exercitus: tum in Austriam missus, Philosophięque Viennę explicata; in Poloniam Societatem primus inuexit: primusque eam Prouinciam, inde usque ab ortu, Prouincialis administrauit. Vir perhumans, ac mitis, rari exempli, carus & ijs, quos regebat, & alienis Septentrionalium nationum amantissimus, eoque ad mores lesu sese gentis candidissimę totum fingens: & quicquid aliter assuetis difficile toleratu est, caritate Christi sic condiens, ut etiam suauē sentiret.

Regis Stephani conatus egregię æmulabatur eius frater Transiluanie Princeps Claudiopolitanum Collegium virgens. Nondum tamen nisi in Kolosmonostra scholę habebantur. Interim concionibus ibi, & Albę Iulię nonnihil promouebatur. Pagi uerò tres iam ad Collegij uestigialia assignati, ad fidem propè conuersi. Sed mentis illius sempiternę consilia inenarrabilia inuat in Augustano fundando Collegio recognoscere. Alijs perstrinxi suscepta certamina, ut è statione, quam ibi iam dudum habebat Societas, Collegium ad instituendam quouis iuuentutem efficeretur. Duces Bauari, Augustani Antistites, Maximilianus Cęsar, Cardinales multi, Romani Pontifices Pius Quintus, & Gregorius Tertiusdecimus ad id efficiendum litteras, atque adeo internuncios misere, nullo euentu. Adeo Hæretici, quorum pars præpallebat, obstinauerant animos. Sed uoluit Deus intelligi suum id opus: nec difficile ipsi uentorum quoque restatuum nauim propellere. Quatuor fuere Fratres Fuggeri Christophorus, Vldaricus, Ioannes Iacobus, & Georgius. His duobus mortuis, multiplici relicta prole, moritur Christophorus celebs, & intestatus: ita hereditas ad demortuorum fratrum filios, & ad Vldaricum deuēnit. Is Haydelbergę degebat, secta Caluiniānus: scripsit tamen ad coheredes, quoniam hereditas pecunię erat pergrandis, æquum sibi uideri, ut è communi summa bona portio diuidenda pauperibus seponeretur. Consensere heredes: sed curarunt in conuentis scribendum, diuidendam pios in usus: secreta summa, liteque coorta de distribuendi modo, ac loco, alijs aliò transferre suam partem uolentibus; Senatus Augustanus pronunciar eo standum, in quo pars heredum maior consenserit. Tum filij Ioannis Iacobi, qui tredecim cum filijs Georgij, qui quinque erant catholici omnes, & apud Societatem educati, consensu totam illam pecuniam erigendo Augusta Collegio destinant. Reclamare, indignari, fremere Vldarici Procuratores: sed frustra fuere. Vicit Dei ars admirabilis, qui fecit, ut hæreticus homo primùm mentionem induceret partis ex hereditate in elemosynam segregandę, & vel inuitus decem florenorum millia in Societatis Collegium conferret. Addidere Philippus, & Octavianus de suo gdes, cum peramplis hortis. Nec uerò minor apparuit Dei sapientia, in Ciuitatis, ac Senatus ad eam rem eliciendo consensu. Septem circiter hebdomadis disceptatum est: & tandem, quod nunquam Ecclesiasticis agentibus, & infinitis commendationibus potuit, per Sæculares, & nonnullos Hæreticos impetratum est, ut ades haberet suas, scholęque Augustę Societas. Christophorus Antonius Bellingerus Urbis Præfectus optimè Societatis studens, sed futurarum barbararum metu, in hac causa lentior, narrauit deinde se ad eam suscipiendam prope diuinitus fuisse commotum. Nam uisam sibi secundum quietem super caput lucernam, eamque, quod fulgore offenderet, extinctam uoluisse, quò promptius obdormisceret. Itaque mandasse famulis, ut extinguerent, & ipsum se, ad eam rem, ore spiritum collegisse. Verùm priusquam effla-

160

Laurentius Magius Poloniam uisitauit.

161

Francisci Sunyerij Poloniz Prouincialis mors, & laudes.

162

Transiluaniz res.

163

Collegij Augustani insignis fundatio.

164

Christophorus Antonius Bellingerus Urbis Præfectus ad Societatem tuendam per uisum mouetur.

ret,

ret; vocem, incertum unde, pervenisse ad aures; lucernam ne extinxeris: volo enim nostris lumen præbeat sempiternum: stude potius fomenta adhibere. Luce orta, cum tractari causam Societatis ignoraret, ad Templum eunti Octavianus Fuggerus occurrit: rogat, ut per eum liceat sibi, & fratribus Collegium Societatis Augustæ ponere. Constitit Præfectus ad nec opinatam, & plenam invidia petitionem prope stupens: nec ausus abruptè negare; consultaturum super ea re ait. Paucis post horis Urbis ad se Cancellario accito exponit, qua posset illis occurrere. Cancellarius vir pius, ac sincerè catholicus, & vix duabus ante horis à Patre Gregorio Rosephio domiciliij rum Societatis Præsidente tota de re edoctus, ac præparatus, continuò cœpit copiosè disserere, quàm foret vile Civitati consilium, quod Fuggeri meditentur. Quin etiam posse ipsum ex ea re nomen sibi parere sempiternum: quæ postrema vox, reuocata somnij memoria, ita visa congruere cum illa est, quam audierat in quiete; ut statim lucernam Societati accommodans, ac monitorem verantem extinguere Cancellarium interpretans; ad promovendum negotium cum eo conspiravit: quorum maxime patrociniò res ad exitum felicem venit. Interim dum vetera quoque domicilia confirmantur, & Lanspergæ novi Templi extructio inchoatur, & Græcij perducto iam ad fastigium gymnasio, ad latinas literas de Philosophia, deque Hæreticorum in religione controuersijs disputatio additur; & res præclare administratur tum ab alijs alibi, tum Norimbergæ à Canjsto, quem Pontifex, Delphino Episcopo Brixienti missò, ad conuentum adesse iussit, & à Prouinciali Austria Henrico Blissemio, qui item aduocatus est. Suavis Dei sapientia in Collegio Friburgi Nuithonum quoque fundando apparuit. Franciscus Bonhomius Vercellenfis Episcopus, dum Heluetios Apostolica auctoritate visit, Collegio Friburgi excitando sedem percommodam existimauit, prouentum latè in omnem regionem vberem sperans; præterquam quod præsens vrgebat necessitas. Nam vel Beonam, vel Lesanam, & Geneuam Friburgenses Catholici filios imbuedos mittebant litteris magna cum religionis iactura. Opifices quoque passim locabant Hæreticis operas: eoque res familiaritatis venerat; ut Geneuensis Senatus ausus esset à Friburgensi petere, ut vellet coniungere dextras, & communibus vitam, ac Rempublicam legibus temperare. Et quanquam quædæm constantia Catholici repudiarunt; tamen apparebat consistere periculum, non mediocre. Igitur re Bonhomius significata Pontifici, ab eo protinus iubetur conferre cum Hoffæo. Hic gnarus plerosque Collegiorum utilitate inuitos, posteaquam ea impetrare impendijs, quæ non prouiderant, deinde falsos, opera imperfecta relinquere; ipso initio quæcunque ad firmamentum, instrumentumque erant Collegij necessaria exposuit, atque ita, ut rerum copia deterritus Nuncius cœptum omiserit non inuita Societate, cui Soboles ad noua examina minùs exuberabat. Interim Sacerdotium Friburgi vacat: remque Collegij, oblitus alijs, non oblitus est sanctissimus Pater Gregorius: & in eam rem, inscijs omnibus è Societate, vltro addidit. Hisce natalibus meritè & Societati, & Civitati gloriandis ortum est Friburgense Collegium in Heluetia. Adiacet Heluetiæ ad Septentrionem Alsatia, magnam partem Argentoractensium Episcopo subiecta. In media ferè Diœcesi Moltzemium est itinere horarum trium procul Argentoractò, Oppidum admodum frequens, multisque circa minoribus cinctum. Hic Argentoractensis Antistes optimus vir, & religionis Catholicæ percupidus iam diu expetitum tandem Collegium posuit in ampla domo, quod fuisse Xenodochium aiebant. Templo item amplo adiuncto, quòd ante annos ducentos sexaginta Ioannes Episcopus, quem populus inter Sanctos colit, consecrarat. Omnia erant neglectu, æuoque ruinosa, & squalida: quæ Fundator diligenter instaurauit, in Collegij tota institutione non liberalitate solum, sed etiam pietate, atque indulgentia Patris vsus. Ita libera cuncta ad Societatis modum reliquit, amanter, ac prouidè suppeditauit. Iacobus Ernstederus, qui præfesset, alijsque nouem, Moguntia plerique missi, felicia posuerunt initia. Ex vsu reuocando Sacramentorum resarcire pietatem aggressi. Ad con-

165
Visonis interpretatio.

166
Canisus in Conuentu Norimbergensi adesse iubetur à Pontifice.

167
Collegij Friburgensis initia.

168
Moltzemienſe Collegium.

ciones, & ad expiandas quoque conscientias Civium multi & Canonicorum Argentorato ventitabant. Inducta in Collegio puerorum, & puellarum seorsim scholæ catechistica magno vñ, & plautu parentum. Idem in vicinis effectum Pagis agrestium populatu. Litterariæ scholæ lætior erat progressus, cum à pietate, primisque elementis inchoanda esset doctrina. Magnum anno insequenti Prævil exorsus ædificium, quo gymnasium Societatis, ac Seminarium, quod molebatur ambitu vno complecteretur. Ad Rheni, Mosellæque confluentes Vrbs est inde nomen sortita Confluentia. Iacobus Archiepiscopus Treuirensis iampridem hîc Collegium meditabatur: quare decennali prope lite, qua de Archiepiscopatu cum Treuirensibus disceptavit, prosperè perfunctus, eam inter primas curarum suscepit: ut meditata perficeret, Cœnobio quod Monialium Cisterciensium fuerat, aliò translatis Virginibus, de Pontificia auctoritate, ignaris hominibus nostris, in eam rem additò: cui ut res gereret, præparandis exordijs Guilielmus Limburgius, cum socio concionatore, constitutus est Confluentia à Provinciali Costero. Paderbona occidentalis Saxonie, quàm Vestphalam vocant Civitas est Episcopalis: cuncta ferè errores occupant, quippe cum Episcopus quoque defecisset: Canonici tamen summi Templi egregiè catholici, ac pij perseverabant. Qui iuvenum in Fuldensi Seminario educatorum oratione in primis commoti, ad Societatis auxilium oculis adiectis, eò sperabant non populum modò, sed & Antistitem in rectum tramitem reducturos. Illis ergo rogantibus Christianus Aluerius, cum Socio, Paderbonam profectus egregiè cepit operam ponere concionando ad populum, ad Cœnobia, ad Nosocomia: calumnijs, quas initio excitavit de more Satan, rectè factorum constantia breui dilutis. Haud minus fructuosè Aquisgrani Ioannes Macherentinus item cum socio desudavit, ædis primariæ Decani accitu, qui præter excitatam sacramentorum frequentiam illud summi momenti perfecere, ne Lutheranis, Calvinianisque, que ab Senatu petebant Tempa concederentur. Fluctuabant interim res in Belgio, ut Cameracensè quoque Collegium, quod adhuc tot inter turbines steterat, dissipatum hoc anno sit. Plerisque Sociorum Duacum receptus fuit in ædibus Collegio seiuinctis. Iam traiectenses de sua recuperanda Colonia concertabant: & quia ad vitæ subsidia, ut in rebus bello perditis nequibant censum addicere, Canonici optabant in eam rem duos Canonicatus conferri: tanti estimabant scholas reuocari Societatis. Amabant tantam caritatem Patres: sed commodiorem, ac minus odiosam optassent vestigalium viam. Sed cum nulla præterea offerretur, Romani Pontificis auctoritate prima vñ sunt. Interim cum aliquot Socijs Ioannes Zantenus concionibus, alijsque ex Instituto operibus Civium animos sustentavit, Louanij Adrianus Adriani non minùs rectè factorem, quam bonorum dierum plenus ab mortalibus emigravit, Anno millesimo quingentesimo quadragesimoquarto, in Societatem allectus millesimo quingentesimo quinquagesimo primo quatuor vota professus, Antuerpiensis origine. Multos annos in summa egestate Louanienf Collegio præfuit: sed præcipuè claruit in Penitentium animis regendis laude prudentiæ, ac pieratis: multosque ad perfectionis studia egregiarum laudum adolescentes, ac viros siue in Societate, siue in alios Ordines duxit. Multos item libros reliquit pios, ac doctos Teutonice à se lingua editos, partim iam latinè conuersos, qui cum fructu lectitantur. Refert Oliuerius Manaræus Hernia laborantem, qui cum fructu lectitabant, abiesset, dicens sibi otium non esse agrotandi, statim eo morbo expeditum. Louanium missu Gregorij Pontificis venit Franciscus Tolerus ad Academiam, curaturus, ne damnata è Pio Quinto Pontifice opinioniones Michaëlis Baij inualescerent. Diligenter ante Patres, ad eas sine strepitu recidendas, cum repullulascerent, ac præsertim Bellarminus curam intenderant: verùm ubi armis cuncta turbata, ac propagari cum agendi audacia cepit, etiam opinandi licentia; discipuli Michaëlis noua eius commenta audentius euulgabant.

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

M m

bant.

169
Confluentini
Collegij initia.170
Paderbonensis
millio.171
Aquisgrauensis
millio.172
Cameracensè
Collegium dif-
sipatur.173
Traiectensè
Collegium re-
stitutum.174
P. Io. Zantenus
hic cum Socijs
allaborat.175
P. Adriani A-
driani Louanij
mortui laudes.176
Franciscus To-
lerus Louanium
à Pontifice mit-
tatur.

bant. Rerum statu perturbatissimo Toletus inuento, quicquid raptim confici potuit, sedulo exequutus in Urbem reuertit.

Multa hæcenus diuinæ argumenta clementiæ prosperas inter, aduersaque res tanquam lumina emicantia retulimus hoc anno varijs in Prouincijs: eadem alibi, ac præsertim Lutetiæ Parisiorum perspecta. Hic Cardinalis Borbonius anni initio idoneas ædes loco saluberrimo, ac peropportuno in Sancti Antonij Vico comparatas, ad Professorum instituendam familiam addixit. Rex Societatem nouis literis, vt quæ sui Instituti sunt exercere posset, admisit. Fovebant Nuncijs Apostolicis, præterque Cardinalem Borbonium, ac Reginam Matrem, ipse Episcopus, vt putaretur facilè Senatus quoque auctoritas decreto regio accessura, cum Parochorum plerique litem grauem intentant. Ipsorum iniussu nulla administrare Sacramenta Societati contendunt licere: neque Pontifici fas fuisse hanc potestatem, quæ vt ipsi interpretabantur, non ad ædificationem, sed ad euerfionem pertineret, cuius impertiri. Causa erat ed incommodior, quòd schisma ipsos inter Catholicos Hæretici gaudebant existere, ac præsertim Pontificiam conuelli auctoritatem. Dum hæc opponuntur Professorum Domui moræ, aduersus Collegium Academia se vertit, omnibus tentans modis suo illud iurissummittere. Non erat hæc tam difficilis controuersia, quam molesta, cum facile esset proferre, quæ proximis annis Patres gesserant, quò Collegium in corpus Academiæ cooptaretur: quòd ne fieret, cum per Academicos stetit; nihil erat cur in præsentia quererentur, ipsum suo iure priuatum vti. Scholarum interim quàm florētissima iuuentute refertarum nomen in dies magis inclarescebat, cum pestilentia interuenit, tanquam ad pietatem Collegij, non minùs quàm scientiam illustrandam. Nam vt in dubijs, periculosisque temporibus amicorum fides cernitur, ita eorum, qui se pro diuino obsequio, & publicis vtilitatibus deuonere, solidam constantemque virtutem grauissimi quique casus maximè probant. Vt igitur publicum ingrauescere malum, nec solum corripere, sed etiam exhaurire domos cæpit; Odo Pigenatius Collegij Rector, Viris Ciuitati præpositis Societatis opem, ad tantæ calamitatis lenuamen, vtròq; desert. Quam inuitatam caritatem admirati illi, cum laude, suæque vicissim patrociniò prolixè delato, exceperunt. Tum in Collegium Pater reuersus, si quem diuinus spiritus ad sanctum hoc opus præcipuo incitaret impulsu, edere nomen iubet. Vixque siue è senioribus, siue iunioribus Patribus, Fratribusue reliquis fuit vllus, qui pestilentem illam prouinciam non audisset, quàm solent mortales quætuosas, & inuidendas ambiret. Tum Odo, ex omni numero duodecim delectis, quorum sex in domicilio Domus Professæ opus aggrediantur: sex in Collegio, cum aliquot alijs, tanquam in subsidijs maneat in eorum locum successuri, queis placeat Domino in sancto labore vltimum diem afferre; ijs, quos tanquam in aciem primos eduxit, ducem se, ac socium addidit. Nam, plerisque Sociorum per Collegia circa Lutetiam distributis, in Collegio iam prope vacuo Rectoris vsum non existimabat relictum; quin potius lectum illum manipulum, qui tam fortiter certum se pro Christo in periculum dabat, nequaquam tam difficili tempore deserendum, sed consilio, opera, laborum, periculorumque Societate iuuandum. Addebat, cum tam robustæ, perfectæque caritatis prouinciam, vel maximè ad Professos Patres pertinere existimaret, circumspèctis omnibus, neminem à se inuentum, quem non maiore cum incommodo, iacturaque Societas, & Ecclesia Dei, quam se ipsum amitteret. Furere iam, ac debacchari mortis impotentia, sterni totas familias, deesse solandis, expiandisque miseris adiutores: inhumata iacere cadauera extra Urbem: quæ & canes lacerarent: ybique tetra funera, & stragis funestissimæ imago. Igitur sex, quos dixi, vbi se confessione generali, votorum instauratione, fufis precibus, susceptisque Sacramentis præmunierant, atque incenderant, vt erat maior, quam numerus contranitentium, mali vis; ita ipsi supra vires conari. His alloquio solandis: illorum audiendis confessionibus: curanda alijs sepultura: v-

177
Gallicæ res.

178
Lutetiæ Domus Professæ instituitur.

179
Parochi litem illi intendunt.

180
Academia Collegio aduersatur.

181
Pestis Parisios inuadit.

182
Rector Collegij ad curandos peste infectos Socios offert Ciuitatem.

183
Cum laude Ciuitas eos accipit.

184
Duodecim designantur, sanctumque opus aggrediantur.

185
Pestis strages miseranda.

sendis, qui passim letiferis faucibus iacebant, insistere: sibi nec diem, nec noctem parcere: tanto populi plausus, ut ubi apparerent, salus cooriri videretur, illis certatim benedicerent, illis ad rescindendas vires domum, cibos, omnia libentissimè offerrent: ijs liberos Parentes mitterent, quibus benè precarentur: eorum vestes alij ex pietate contingerent: omnes diurnam vitam sanctis operarijs exposcerent à Deo, ac vires ad sanctos labores continuandos. Demum prudentes dicebant: Nunc primum perspectum Parisijs quid Societas foret: fortique hac caritate cum aduersarijs omnibus debellatum. Sed in pulchri huius stadij medio cursu, seuerum obedientiæ à Prouinciali præceptum, non sine increpatione, quod iniussu in eum locum vitam coniecisset, non sine qui alioqui ad iussa gestiens, hac in re ita obtemperauit, tanquam grauius in discrimen conijceretur, quam vnde reuocabatur. Est enim id Crucis amantium; quam velociter ad molesta festinant, & lentè gradiuntur ad prospera; tum ad his libenter, agrè ab illis eximi. Quia, Magni Gregorij sententia, nec perfectè obedit, qui ad læta aliquid affert de suo: nec qui non affert ad tristia. Sed illud Patrem Odonem consolabatur, quod apud ignaros non obediens, sed timidus sua nulla culpa videri posset: eoque promptius, quando noui poterat caritatis victima cadere, obedientiæ se gladio immolauit. Ceterorum è numero tres Sacerdotes in hostias sibi Deus delegit. Omnium primus ineunte Augusto cecidit Pater Anatolius Reginaldus, vir, ut Prouincialis Claudius Matthæus appellat, sanctissimus, qui in Societate ita tredecim annos vixit; ut eximiarum virtutum domi, forsique exemplum haberetur in signe: modestiæ, lenitatis, obedientiæ singularis. Tres annos in Collegio Parisiensi perfunctus Ministri munere, nunquam aut commotiore perspectus est animo, aut molestia quempiam affecit. Videbatur planè à Deo factus ad eximiam sanctitatem: corde molli ac tenero: ad diuina tanquam suoapte nutu tendente: ut inter orandum amore Dei totus ignesceret. Voluit Deus insignem famuli sui virtutem extraordinarijs quoque argumentis ostendi: nam è demortui corpore nulla hominum cura adeo suavis afflatus est odor; ut planè apparuerit, vitam eius omnem, tamque sancto in ministerio obitam mortem, quasi holocaustum perfectam, accepta in odorem suauitatis fuisse. Porro suavis ille afflatus eo visus admirabilior est, quo celeritè, ac foedijs pestilentium corpora computrescunt. Altera subinde succedit victima Emondus Morangius, vir fortis, & industrius, & ad cuncta Societatis obeunda munera peridoneus. Tertia mox tertio Idus Septembris Franciscus Bilques, ed gratior Cælo, quod generosa caritatis impetu stimulatus, dum alij Parisijs fugiunt; summis ipse precibus impetravit, ut eò ad iuuandos morientes è Collegio Mussipontano accurreret. Horum in locum aliorumque, quos pœnè omnes vis dira percussit, statim alij, atque alij continenter submissi. Has Professorum Domus laborum primitias tulit. Tanta fortitudine, & caritate ea primùm recta imbuta sunt. In ijs, qui secreti ad idem opus, accurrendi nutum expectabant intenti, erat Bernardinus Castorius. Sed illi aliud virtutis experimentum Diuina Maiestas parauerat. Cum Apostolici Nuncij rogatu, quædam exemplaria Bullæ Cœnæ Domini, quæ Nuncius deinde Episcopis Galliæ diuisit, imprimenda curasset; iussu Regis ineunte Octobri datur in carcerem, vna cum Bibliopola. Bonus Pater non callidè, non per fraudem, neque omnino offensionem metuens cuiuspiam, perenti Nuncio operam amicè nauarat: quin & Bibliopola, euidentis bonæ fidei argumentum, nomen suum exemplaribus apposerat. Senatus eam ob rem utrosque iudicauit infontes. Quid enim quisquam aduersi suspicaretur, cum eius Bullæ exempla extarent anno millesimo quingentesimo trigesimosextimo cum Priuilegio Regis item Parisijs impressa, & commentarijs à Rebuffo explicata: itemque alia anno millesimo quingentesimo septuagesimotertio in eadem Vrbe edita: & Nauarri Manuale, in quo eandem auctor illigauit, tum Lugduni, tum Parisijs excussum esset, & passim venderetur in Gallia? Hinc factum est, ut breuè honorificè liberaretur, non modo probantibus, sed & adnitentibus summo studio omnium ordinum hominibus. Ce-

186

Populorum acclamationes in Nostorum iacobos.

187

Rektor à Prouinciali reuocatur, quod iniussu se obiecit pestilentium iudicio.

188

P. Anatolij Reginaldi pestilentibus seruicibus mors, & laudæ.

189

Tum PP. Emondus Morangius & Francisci Bilques.

190

P. Bernardinus Castorius iussu Regis in custodiam datur.

191

A Senatu innocens pronunciat.

terum dum Parisijs lectus ille manipulus aduersus pestilentia impetus tendit sua prodigis vita; quo aeternam proximo pariat; haud ferè minora per pericula inter importunitatem Hugonottorum, alter manipulus aduersus errores dimicauit in Xantonum Vrbe, tractuque, & Insulis proximis. Misos aliquot in eam plagam superiore anno à Maldonato memorauit: illis adeo prima conatum succellere; vt tanquam ad prosequendam latè victoriam auxiliares aduocandi Socij fuerint. Igitur septem versati in ijs oris, ingentem vim mortalium, & quidem alicubi, nec magnis oppidis, millenos ad pristina religionis castra reuocauerunt: inter quos etiam insignem Piratam, qui in Sorix Naui, cum triginta nouem de Societate in Brasilia cursu in odium fidei interempti sunt, militabat. Oluerius Hamelius Dux expeditionis huiusce fuit. Insulam, quam latronum appellant, quod Piratarum soleret receptaculum esse, duo nondum Sacerdotes Bernardus Rolettus, & Quintinus repurgarunt. Quinque ibi magna Oppida sunt. Pagi ferè triginta, vix vsquam vllis vestigijs castæ pietatis extantibus. Duo tantum Sacerdotes, alter muneri iam per effratam aetatem impar: alter homo nequam, & perditus, & multarum transfuga sectarum. Populus, quod neglecta religione necesse est, in barbariem, ferinosque mores corruptus: qui tamen sensim, paulatimque molliter pelliciendo cicuratus, incredibili auiditate aures, animosque ad veritatis voces vertit. Itaque depulsa inficitia, scelera ablegata, correcti mores, facies noua rerum inducta est: conseruandoque demum, ac promouendo operi, curatum, vt par Sacerdotum probatæ vitæ, doctrinæ non indignum mitteretur. In reditu autem Quintinum, atque Bernardum cum intercepissent Hæretici prædones; alij item Hæretici vindicarunt in libertatem, veriti ne Catholici in possessiones ipsorum per liberandi eos occasionem irrumperent. Mussiponti decretum à Duce, vt Collegij Rector idem, atque Academicæ esset: ne religiosæ quieti externi homines Iuris ciuilibus, & Medicinæ Doctores obturbarent. Biturgibus Ioannes Niquettus fundator diem obiit extremum repentino potius, quàm ex improviso. Interfuerat mane sacro, & pridie communicarat: à prandio multa piè (vt solebat) de morte cum Patre Reginaldo Prorectore Collegij disseruerat, cum scabello insidens, ac preces matutinas detecto capite recitans, ceruice paululum inflexa, expirauit hora ante vesperam, octauo Kalendas Martij. Paucis ante diebus Maldonato narrauerat visum sibi secundum quietem apertum Cælum: seque ad gaudia euocari aeterna. Quod Pater mente sua recondens, tantumque tum respondens, horam mortis incertam, ac proinde paratos semper esse oportere, deinde in laudatione eius funebri omnibus euulgauit. Vniuersa hominem Ciuitas luxit. In Societatem non receperant Patres, quia per aetatem, & valetudinem religiosi muneribus iam nequibat sufficere: de reliquo agebat tanquam vnus è Societate, quam amabat, colebat, admirabatur ex animo: atque adeo librum conscripserat ad Gallix Regem, in quo quanta ex eius laboribus in Regnum priuatim, ac publice manarent commoda persequens, hortabatur Regem, vt in singulis Oppidis stationem eius aliquam collocaret: sed reddi librum Regi, nequis fortè auctorem alium interpretaretur, Patres noluerunt.

199 Nunquam est egregiorum virorum Hispania non parens Cælo fecunda. Altero ineuntis anni die Balthasarem Loartem dedit è Placentino Collegio. Hic Gasparis Loartis frater, diuque sub Magistro Auila condiscipulus cum eodem ad Societatem pariter anno millesimo quingentesimo quinquagesimoquarto Granatæ aggregatus, eius Urbis Collegio instituendo, rerum, quas possederat pleraque dedicauit. Vir fuit, animo, vt ad sentiendas proximorum calamitates admodum misericordij; sic ad leuandas industrio, ac forti, apprimè deditus orationi, atque obedientia. In consilijs, quæ ad vitam suam pertinerent legendis; sibi non magis, quàm si nihil saperet, tribuebat. Præsidium autem sententiam, quam quasi certorum diuinæ voluntatis interpretum, præire volebat in omnibus, auidè complexus tenebat securus, ac fidissimè sequebatur. Non multis post diebus sexto Kalendas Februarij addidit Naualcarnerum candidissimam animam Ioannem

192
Missi ad Xan-
tonos Socios
vocant in cap-
turam.

193
Latronum In-
sula per Bernar-
dum Rolettum
& Quintinum
purgatur.

194
Missiois fru-
ctus.

195
Nostri incidunt
in latrones, sed
liberantur.

196
Mussiponti
Collegij Rector
etiam Acade-
micam tegere
iubetur.

197
Io. Niquettus
Collegij Bitu-
rgensis funda-
tor repente, sed
sanctè mori-
tur.

198
Mortis præ a-
gium præuide-
rat.

199
Hispania res.

200
Balthasaris Lo-
artis mors, &
laus.

Ioannem Brionium sexdecim in Societate, cum qua pastoriam vitam commu-
 tarat, annis exactis in ministerio coquendarum escarum, eiusmodi alacritate,
 humilitate, ceterarumque virtutum exemplo, ut ob id maximè in Probationis
 Domibus Villaregij, aut Naualcarneri habitus sit: magno vsui Tyronum Magi-
 stris ea quoque re, quòd Nouitiorum perturbatos, ac nutantes ad eius collo-
 quium missos non solum liberabat molestia, sed etiam implebat cælesti dulcedi-
 ne: quamuis nihil ferè diceret, nisi quasdam sententias è libello de mundi con-
 temptu. In ministerij sui loco decenti ad parietem Desparæ imaginem affixerat,
 quam olim pastor, quòd præteriens videbatur sibi ab ea vocari, comparauerat.
 Eam ingrediens, & egrediens salutabat: ante eam de genibus Rosarium percur-
 rebat, Sabbatis autem, & peruigilijs, festisque diebus Sanctissimæ Mâtris ma-
 ximè insigni celebritate venerabatur. Patrès quoque, ac Fratres, qui ad se
 iuuandum venirent, ut venerarentur monebat. Acerrimus erat corporis sui ve-
 xator, flagellis quotidie cadens: sæpè cilicij, alijque asperitatibus macerans,
 vel publicè, vel in secreto. Quotidianam Meditationem ante diuinissimum Sa-
 cramentum peragebat, reliquo tempore, diuinam ante oculos habens præsen-
 tiam, neque nisi de Deo loquens: & quicquid ministerij sui causa age-
 ret studens inde pietatem excerpere, & ad Deum transcendere, poterat haud
 temere cum Apostolo dicere: Conuersatio nostra in Cælis est. Harum odio re-
 rum Diabolus non desistebat negotium famulo Dei facessere, tum maximè cum
 ad sese verberandum media nocte surgebat. Perstrepsens horrendum in lecto,
 tanquam tegulas, imbricesque omnes commisceret, ac frangeret. Quæ terri-
 culamenta, cassosque fragores ille haud paulò magis infernæ bellæ horribili fo-
 nitu abigebat, validis ictibus non maiorem corpori suo dolorem, quàm obtur-
 batoris superbix per contemptum inurens. Alià quoque de eo miraculi instar
 narrantur: sed virtutes, superque dictas, patientia singularis, & idem vultus
 inter dolores grauissimos, quibus demum confictatus est admirabilitatis multò
 plus habent. Facta potestate singulis diebus diuinum pabulum vsurpandi, eum
 morem ad extremum vsque conseruauit. Pridie autem, quàm moreretur, si-
 mul ac Pater Rector sacrosanctam Hostiam è Pixide protulit: Ecce Agnus Dei
 pronuncians, in ecstasim Ioannes raptus, tandiu perstitit sensuum impositus; ut Re-
 ctori redeundum in Templum fuerit: cum diceret iam spiritu eum communi-
 casse. At vbi ad sese redijt frater, non spiritualitantum communionem contentus,
 veneranda mysteria rursus afferri precatus, isque magna pietate susceptus; non
 multò post ad eum, quem sub inuolucris complexus erat, palàm fruendum ex-
 cessit. Sed infigne Cacodæmonis odium quidam aduersùs Patrem Rodericum
 Consaluum notarunt. Nam cum is quædam de beneficijs scripta, ad maiorem
 Diaboli talium dirarum architecti ignominiam, in latrinas potius, quàm in
 ignem coniecisset; earum postea ruina sic obrutus est, ut vix ad diuina mysteria
 recipienda superans, quarto Nonas Iunij obierit, in Collegio Madritano: vbi
 literas humaniores magno bono inuentus, & Procerum quoque plausu quin-
 tum iam annum docebat: libenter interim feriatibus diebus, magnoque spiritu in
 animarum auxilium auribus, & lingua defudans. Multò fuit Societati acerbior
 Patris Balthasaris Aluari Toletani Prouincialis migratio, paucis ab inito Pro-
 uincialatu mensibus, Belmonte ereptus est die Sancti Iacobi. Quo temporis
 momento pia Virgo Burgis inter orandum ad videndum gloriosum valde Deo
 accepti viri obitum inuitata in spiritu; vidit inter Angelorum chorum pulcherri-
 mum, & virorum Ecclesiastico ornatu clarissima luce conspicuos viros quinque
 Cælo lapsos, ad moribundi lectulum accedere: cumque qui medius erat vberio-
 ri luce emicans, quem Sanctum Ignatium post fuisse didicit, egri manum ap-
 prehendisset, accepta sinu beata anima, cum vniuerso Angelorum, & Virorum
 illo spectabili choro auexisse ad sydera: duobus tantum residuis Angelis, qui
 odoribus primùm cadauer suauissimis condiuere: deinde per exequiarum mo-
 dum thure sapius affarunt. Beatæ quoque Theresæ IESV diuinitus significatum
 est sublimi in Cælo sede donatum. Et sanè vir ea virtute fuit, quæ pronum

201

Tem Ioannis
Brionij.

202

Tyrones iocun-
de solatur.

203

In B. Virginem
maxime pro-
penus.

204

Mortifica-
tio-
nis studiosus.

205

Antè Euchari-
stiam orare so-
litus.

206

Diabolus cum
persequitur.

207

Quotidie sacro
velicitur pane.

208

Roderici Con-
saluij mors, &
laus.

209

Balthasaris Al-
uari mors, &
decora.

210

Pia quædam
Virgo eius ani-
mam in Cælum
duci videt.

211

S. Theresæ ea-
dem anima in
Cælo collocati
ostenditur.

cre-

- 212 *Patria, & genus.* creditu faciat quicquid singulare concessum ei narretur. Ortus in Oppido Ceruaria, Diocæleos Calahorra, loco perhonesto: cum annorum circiter quindecim castitatem vouisset: sexto post anno Societatem Compluti ante commissam, ut aiebat, expiandi studio, ingressus: ac Septimane illa eius temporis admirabili vitæ austeritate imbutus, totum se Deo, studiisque eum summa illa maiestate intima coniungentibus dedit. Inde Burgos, & mox Abulam ad theologica studia absoluenta missus est. Hic propter alienas occupationes mestiorum, quod non quantum putabat necesse, cognoscendis fidei, & christiani officij doctrinis liceret insistere; adfuit lux insolita, per quam, & theologica apprehendit dogmata, & in ambiguis officij questionibus sine errore, & angore animi statuebat sententiam. Eodem lumine sanctarum quoque literarum intelligentiam accepit. His experimentis Deo fidere, & sanctæ obedientiæ ductum sequi assuescens: hinc enim factum est, ut profiteretur experimentis se in dies edoctum, quantæ in obsequio diuitiæ sitæ sint: ac frequenter haberet in ore, Deum qui onus infirmo imponit, eius infirmitatem non obliuisci. Sacerdos, & Collegij Minister factus, cum incommodorum affatim, ut ea ferebant tempora, domi essent, ad sese trahebat grauissima: quanquam in instituendis inter:im ad perfectam virtutem proximis eius, vel maxime elucebat diuina vis. Nam primum omnium studens aratissimè cum Deo sese coniungere, quod securis, ut aiebat, cuius exacta acies sit, plus exiguo spatio facit operis, quam longo reclusa. Hoc sibi pariter persuaserat pertinere ad Institutum Societatis, non ad quemuis virtutum gradum; sed ad quam liceret excelsissimum homines perducere: neque esse quenquam vilo in Ordine, qui non posset suo in statu magis ac magis perfici: proinde non curandum, quam multos quis numeret pœnitentes; sed vel paucos conandum perpetuis incrementis reddere meliores: quippe & grauius vindicaturum Deum in spiritualis vitæ magistris, non culpas modò, à quibus non auerterint, quos instituebant; sed etiam prætermittam perfectionem, ad quam non euexerint. In hac sententia, quasi in fundamento firmiter animo constituto admovebat manum operi summo labore, curaque, & industria. Ante omnia suis Deo precibus commendabat: cum diceret, cum pœnitentibus non ita multum agendum, sed planè multum cum Deo. Fuitque opinio eum inter sacrum ab Angelis custodibus pœnitentium (nam ad hos præcipuè, tanquam ad communis operis consortes confugiebat) quæ ad regendas eorum animas pertinerent, cognoscere. Deinde securum quodammodo ad radicem applicans, operam dabat, ut à rebus creatis paulatim abstraheret, præsertim ab ociosis, ac superuacuis familiaritatibus, quas in Societate quoque plurimum detestabatur: vix intelligi affirmans, quantum animorum cursum ad Deum, & illapsum Dei in eos impediant: ac ne erga seipsum quidem volebat humanitus affici, munuscula, & omnes amoris priuati illecebras respiciens: profitemisque gratum etiam sibi fore, si interdum alios confessarios pro voluntate adirent. Hac libertate utens, inque sui victoria non molliter exercens, ad orationis studium pertrahebat. Super omnia legem sibi præfixerat, ne cum pœnitentibus, nisi de rebus diuinis, loqueretur: vnde fiebat, ut ne ipsi quidem Dynasta, cum quibus ageret, alios auderent sermones iniicere. Ille autem, ut ex pleno, & ardenti pectore verba fundebat, tanta vi, tanta sublimitate differebat; ut vel vnico sermone sapientiæ celestis amore audientem succenderet: quam vim in cunctis Societatis alumnis requirebat, ut ex eorum colloquijs reuertentur homines, non secus atque olim ab Caluario, percutientes pectora sua, ac dicentes: Verè filij Dei sunt isti. Ceterum intima vis, & subtilitas diuini magisterij, per quod Sanctus Spiritus eius opera ad excellentem perfectionem eos; qui cum illo agerent, erudiebat, explicari nequit; sed æstimari potest ex alumnorum præstantia. Nam ut alios taceam, Abulæ Maria Diaz, & Teresa IESV sanctitatis opinione inclytæ, alijque per totam Castellam virtutis eximie Viri, ac feminae ex disciplina eius profecti sunt. Vnde pariter, cum ferè, ut quisque est, ita discipulos formet; potest eius intelligi sanctitas, sed præcipuè ex illustrium personarum profectu. Cum ipsemet diceret: Qu
- 213 *Castitatem vovet, & Societatem ingreditur.*
- 214 *Scientia diuinis illi infunditur.* quod non quantum putabat necesse, cognoscendis fidei, & christiani officij doctrinis liceret insistere; adfuit lux insolita, per quam, & theologica apprehendit dogmata, & in ambiguis officij questionibus sine errore, & angore animi statuebat sententiam. Eodem lumine sanctarum quoque literarum intelligentiam accepit. His experimentis Deo fidere, & sanctæ obedientiæ ductum sequi assuescens: hinc enim factum est, ut profiteretur experimentis se in dies edoctum, quantæ in obsequio diuitiæ sitæ sint: ac frequenter haberet in ore, Deum qui onus infirmo imponit, eius infirmitatem non obliuisci. Sacerdos, & Collegij Minister factus, cum incommodorum affatim, ut ea ferebant tempora, domi essent, ad sese trahebat grauissima: quanquam in instituendis inter:im ad perfectam virtutem proximis eius, vel maxime elucebat diuina vis. Nam primum omnium studens aratissimè cum Deo sese coniungere, quod securis, ut aiebat, cuius exacta acies sit, plus exiguo spatio facit operis, quam longo reclusa. Hoc sibi pariter persuaserat pertinere ad Institutum Societatis, non ad quemuis virtutum gradum; sed ad quam liceret excelsissimum homines perducere: neque esse quenquam vilo in Ordine, qui non posset suo in statu magis ac magis perfici: proinde non curandum, quam multos quis numeret pœnitentes; sed vel paucos conandum perpetuis incrementis reddere meliores: quippe & grauius vindicaturum Deum in spiritualis vitæ magistris, non culpas modò, à quibus non auerterint, quos instituebant; sed etiam prætermittam perfectionem, ad quam non euexerint. In hac sententia, quasi in fundamento firmiter animo constituto admovebat manum operi summo labore, curaque, & industria. Ante omnia suis Deo precibus commendabat: cum diceret, cum pœnitentibus non ita multum agendum, sed planè multum cum Deo. Fuitque opinio eum inter sacrum ab Angelis custodibus pœnitentium (nam ad hos præcipuè, tanquam ad communis operis consortes confugiebat) quæ ad regendas eorum animas pertinerent, cognoscere. Deinde securum quodammodo ad radicem applicans, operam dabat, ut à rebus creatis paulatim abstraheret, præsertim ab ociosis, ac superuacuis familiaritatibus, quas in Societate quoque plurimum detestabatur: vix intelligi affirmans, quantum animorum cursum ad Deum, & illapsum Dei in eos impediant: ac ne erga seipsum quidem volebat humanitus affici, munuscula, & omnes amoris priuati illecebras respiciens: profitemisque gratum etiam sibi fore, si interdum alios confessarios pro voluntate adirent. Hac libertate utens, inque sui victoria non molliter exercens, ad orationis studium pertrahebat. Super omnia legem sibi præfixerat, ne cum pœnitentibus, nisi de rebus diuinis, loqueretur: vnde fiebat, ut ne ipsi quidem Dynasta, cum quibus ageret, alios auderent sermones iniicere. Ille autem, ut ex pleno, & ardenti pectore verba fundebat, tanta vi, tanta sublimitate differebat; ut vel vnico sermone sapientiæ celestis amore audientem succenderet: quam vim in cunctis Societatis alumnis requirebat, ut ex eorum colloquijs reuertentur homines, non secus atque olim ab Caluario, percutientes pectora sua, ac dicentes: Verè filij Dei sunt isti. Ceterum intima vis, & subtilitas diuini magisterij, per quod Sanctus Spiritus eius opera ad excellentem perfectionem eos; qui cum illo agerent, erudiebat, explicari nequit; sed æstimari potest ex alumnorum præstantia. Nam ut alios taceam, Abulæ Maria Diaz, & Teresa IESV sanctitatis opinione inclytæ, alijque per totam Castellam virtutis eximie Viri, ac feminae ex disciplina eius profecti sunt. Vnde pariter, cum ferè, ut quisque est, ita discipulos formet; potest eius intelligi sanctitas, sed præcipuè ex illustrium personarum profectu. Cum ipsemet diceret: Qu
- 215 *Cum Deo unionem obtinet.*
- 216 *Quanta sollicitudine proximis iuandos dicebat.*
- 217 *Quomodo suos pœnitentes iuauabat.*
- 218 *Cum pœnitentibus non nisi de rebus diuinis loquebatur.*
- 219 *S. Theresia, & Maria Diaz ab Aluaro instituta.*

Qui velit rectè agere cum Magnatibus, ei magno spiritu opus esse. Nouem annos Abulæ ita versatus; hac virtute, scientiaque, & felicitate mystici magistris spectata; institutis Nouitijs Methymnæ Campi præficitur. Neutiquam expectationem sefellit: quin potius non Tyrones modò fingens; sed multos quoque veteranorum reformans, magnam Prouinciæ partem renouauit. Hic quoque cum Deo pleraque transigebat. Habebat in cubiculo Christi crucifixi effigiem, in quam intentis oculis, cum à Tyronibus consulebatur, tacitè rogabatur Dominum, vt famulos ipsè suos solaretur, doceret, regeret. Monebat Tyrones, vt inciperent curriculum perfectionis ex abnegatione perfecta suæ voluntatis, & iudicij. Hunc indicasse Dominum primum moueri gradum debere, cum dixit: Qui vult venire post me abneget semetipsum. Nec quicquam putarent se profecisse, quoad vnusquisque suo in corde Crucifixum non haberet. Obedientiam inde commendabat; quòd non per interualla, vt ceterarum actiones virtutum, sed semper, & vbique in manibus ea sit. Quare magnum, ac perpetuum lucrum, vel detrimentum agi, rectè ne, an secus tractetur. Neque minus id sit, an grande, quod iubetur, spectandum. Nam concionari quam amplitudinem haberet (inquirebat) si Deus hoc non vult? Quam è contrario vilitatem habet domum euerrere, si hoc Deus vult! Ad hæc, in medijs occasionibus adfore cogitationes sanctissimas ei, quem obedientia muniat: cui munimentum id desit; vel in secessu cubiculi æstuarum. Quippe nec posse cum Deo malè vsipiam esse, nec benè vsipiam sine Deo. Paupertatis incommoda monitorem vocabat, qui excitaret ad subleuandam curam in Cælum, eo psalmi versiculo: Renuit consolari anima mea, memor fui Dei: iraque suis intentos commodis monitorem se illo priuare. Item, cum quid aduersi contingit, fungi res creatas officio suo: quod est ad Deum nos compellere. Cuius verò animus amore Christi faucius sit, eius corpus carere plaga non posse, ob ingenitam naturam inter vtrumque concordiam. Inde fieri, vt, si Dominus non immittat dolores; per se is, qui amat, assumat. Erga Christum Dominum studebat omnes vehementer afficere, deplorans cæcitate hominum: qui cum talem habeant fratrem, tam opulentum; liberalem; ac nobilem; suam ipsorum conditionem ignorent, vt olim Fratres Iosephi, illo in Ægipto regnante. Verba autem, quæ sanctissimo suo ore Dominus protulit, præcipuo gustu meditabatur, hac vtiens præparatione: Domine (inquirebat) tibi, mihiq; à tuo Patre æterno duo iniuncta munera sunt simul obeunda: tibi Magistri, mihi discipuli. Nam dixit: Hic est filius meus, &c. ipsum audite: Ergo quod tuæ gloriæ sit, exequamur iussa. Et quia Magistri est loqui, discipuli tacere; ego silebo, tu loquere, Domine, quia audit seruus tuus: & vt attentius audiam, oculos claudam: & quia tu non magister modò, sed & Dominus meus es; genua flectam: & quia non homo solùm, sed etiam Deus es, iungam manus, atque sustollam audiens te, pariter adorans, precans: nec vllò modo commouebor, ne è tam salutari doctrina verbum me vllum prætereat: quicquid inciderit molesti offerens tibi in specimen profectus, & pignus rerum maximarum, ad quas tua causa me tolerandas paratum sæpè in his orationibus obtuli. Commendabat etiam permultum clientelas cum Sanctis: quos dicebat dupliciter rogari posse: vel precibus ad ipsos prolatis, vel orationem Dominicam, vel salutationem Angelicam; tanquam libellos supplices offerendo reddendos Domino, vt accedat ex ipsorum manibus gratia. Nec verò magis proficiebat monitis, quàm exemplis. Quotidie sefesse, ad horrorem vsque audientium, flagello cedebat. Post sacrum frequens raptus in ecstasim: nec vnquam minus semihora in gratijs agendis ponebat: illud tempus, dum apud nos Christus esset, particulam boni diei appellans: de qua monuit Sapiens cauendum, ne nos præteriret. Toras interdum noctes traducebat in contemplatione rerum diuinarum. Vestes nunquam, quod tota vita seruauit, induebat nouas. In cubiculo nullam sedem, sed tantùm scabellum habebat; nullo vel ad applicandum tergum, vel ad reponenda brachia adminiculo. Nil singulare in victu sibi patiens apponi: & ex apposis, quod maxime

220

Tyrorum magister etiam veteranos reformabat.

221

Quid de obedientia sentiret.

222

Quid de paupertate.

223

Quid de rebus aduersis.

224

Qualis eius in Christum affectus.

225

Qualis orandi modus.

226

Quomodo Sanctorum auxilium impetrandum docebat.

227

Quotidie se flagellis cedebat.

228

In ecstasim raptus post sacrum.

229

Noctes orando traducebat.

230

Paupertatis a-mantissimus.

arri-

- 231
Abstinencia singularis.
- 232
Communis vitæ rector.
- 233
Prouincie procurator eligitur.
- 234
Iter habendi modus.
- 235
Romæ nonnulli sancta inuifit.
- 236
Laureti à B. V. admonetur, vt colat S. Iosephum.
- 237
Cum B. Borgia red. r. in Hispaniam, & Castellam visitat.
- 238
Euerardo de suo orandi modo rationem reddit.
- 239
Aragoniam visitare iubetur.
- 240
Peruina Prouincialis eligitur omnibus se excepto reclamantibus.
- 241
Toletana Prouincia morificatur.
- 242
Eius corporis forma.
- 243
Lamina e celo accepta scripto excipiebatur.
- arrideret non attingens: cum diceret buccellas optimas dandas Deo. Ad hanc formam Tyrones instituebat, vt communia vnicè amarent: vel breuiorem vitam sic actam, aliter acta longiori prestare. Communia esse, quibus Deus benedixisset. Quare studendum potius, vt communia rectè, quàm vt multa preter ordinem ferent. In hac Tyronum disciplina magno nomine, & animi sui gaudio versans, anno millesimo quingentesimo septuagesimo primo Prouincie Procurator eligitur, non sine aliquo sensu, quòd ab sancto otio abstraheretur. Ceterum vim obedientiæ reputans, & Sanctorum exempla, qui ad vocem Domini in publicum prodierant, conuersa ad exposcendum à Deo proprium Societatis spiritum cura, dedit se in viam. Solitudinem non tam relinquens, quàm se cum deferens: cum stata nunquam suarum orationum, & contemplationum tempora, nunquam quotidianum Sacrificium, si fieri posset, intermitteret: nec vspiam, vel ipsa in Vrbe, nisi sancta loca inuiferet. Ad Lauretanam ædem ex itinere profectus, illic à Beatissima Virgine, vt Sanctum Iosephum eius Sponsum præcipua obseruantia coleret, quantum potuit ex eius dictis conijci, admonitus est; nam summa cura obtegebat singularia sibi dona diuinitus collata. Reuersus cum Patre Borgia in Hispaniam; eius iussu Castellam Prouinciam visit. Nec multò post Collegia Salmanticensi ab Euerardo præfectus, florentem literis iuuentutem, qua solebat priuatim, ac publicè orationis efficacitate, disciplinæque peritia tractans, quasi nouam Collegio formam dedit: haud interim parcè operam ad externos quoque deriuans. Post triennium Villagarziensi Tyrocinio præpositus, cum non nemo de orandi eius modo dubitaret; totum vitæ suæ cursum, & quos per gradus diuina se duxisset Sapientia, simplicitate, & humilitate magna Patri Generali exposuit. Quæ cum Pater probasset Aragoniæ Visitatorem fecit, magno Prouinciarum gaudio, ac bono. Aliquot dies, antequam inspectionem auspicaretur, in singulis Collegijs postulando à Deo lumini in secessu insistebat: vtiliter etiam ad incitamentum, vt idem Socij factitarent. Eo perfunctus munere, Peruina Prouincialis eligitur. Reclamare illico Hispani prope omnes domestici, atque externi: solus ipse in æquitate animum conseruans, tacere: nam de se cum ageretur; hoc habebat perpetuum, vt paratus ad omnia non Præfides vllam in partem alloqueretur; sed preces ad Deum intenderet: vt Præsidum ipse consilia ad maiorem sui nominis gloriam regeret. Itaque ad Patrem Generalem scribens, rogat, ne vllò modo sententiam mutet gratia vilius hominis. Magdalena Vlloa grauissimè obstabat, vt quæ profectum in pietate suum illi, totum debebat. Hanc placare ipse aggressus, quia commemorans, quanto posset vtilius, lauiusque nouo illo in Orbe suam operam collocare, non audiebatur; sincerè addidit, nequaquam se credere, velle tam piam feminam, vt ipse, quod superesset vitæ, in mæstitia, atque amaritudine degeret: Nunquam enim, inquit, poterit mihi angor, & scrupulus eximi, intelligenti, vbi Deus velit me esse, & alibi quàm vti velit, degenti. Verùm cum Pater Generalis simul dolorem grauium personarum, simul quàm Patris valetudini alioqui sit perdita, nauigatio aduersaretur cognouisset, mutato consilio, Prouincia Toletana præposuit. Exhilarauit ea res omnes. Sed multò magis ipsum pauca post mensibus impositus mortali peregrinationi finis. Staturæ fuit mediæ, oris figura ampliore, fronte magna, naso modicè incuruo, oculis mediocribus, ferè semiclauiis, vt etiam labris pressioribus ob animi in sese recessum: faciem irrugarat, & malas depressoerat macies, tum ex habitudine corporis sicciore, tum austeritate, voluntaria. Barba erat ex fusco rufescens: totius oris, & corporis habitus, cum religiosa grauitate hilaris, & sanctimoniam spirans. Diligentè tota vita obseruauit, scripto excipiens, sensus, ac lumina, quæ illi Deus immittebat: idem faciendum cunctis negotia virtutum exercentibus dicens: esse enim caelestis ignis semina, quæ subinde, relegendo quasi excussa, torporem accerent. Porro quàm cuncta aptè ad pietatem referret, illud exemplo sit. Cum ex puero audisset in Villa admodum tenui Dynastam habitare, quod ibi sua habebat bona; statim tacitus ad Christum: Quid mirum, inquit, Domine, si tu, cum

cùm in Cælo plenus gloria regnes, etiam in terra habitare velis? Hic habes hereditatem tuam animas nostras: & quia sancta Ecclesia debet custodire, vis in vitam æternam. Corpus anno millesimo quingentesimo nonagesimosexto Villagarziam, Magdalena Villoa postulatu, magna ceremonia, & publica supplicatione, discipulis, Religiosis, clero obuiam profectis, translatum est: Capite iam villaregium ante deportato: & multa narrantur edita viuo, ac mortuo supra naturæ modum, quæ vnà cum vita proprio volumine Franciscus Saldedus de Societate vir grauis perscripsit. Prouinciali sublato, Patres Toletani professi Ioannem Emmanuelem Prapostum Toletanæ domus legere Vicarium: sed quia iam ante Euerardus Aloygium Gusmanum Domui Toletanæ præfecerat: & quanquam nondum adierat munus, tamen Pater Generalis perstiterat in sententia, vt adiret; eundem Pater Oliuerius iam Vicarius voluit Prouincialis loco esse, præsertim quòd ei labori propter tenuissimam valetudinem Ioannes Emmanuel ferendo non erat. Obijt Barcinonæ sextodecimo Kalendas Nouembrii Iosephus Ayala Madritanus ortu, domo opulenta, vir christiana pollens eloquentia, viris principibus valde carus: sed eorum gratia nonnisi in eorum æterna commoda intra religiosæ obedientiæ limites, ac citra professionis laxamentum vsus. Multùm ei Barcinonensè Collegium, multùm Valentina domus debet: huius enim auctor, illius perfectior fuit.

Inter hæc Lusitania miseris modis, fame, pestilentia, bello conflictata; multiplici Religiosorum virtuti campum aperuit: præsertim, cùm Regis Henrici occasu, successoris iure in incertum relicto, res ad disceptationem, vimque deuēnit. Tum acutissimè quisque obseruare, quòd sermo, quòd nutus, aut vultus hominum Societatis inclinaret, & pro libidine spargere in vulgus, & ad concertantes deferre. Quippe insita plerisque altissimè opinio est Societatem in multa ciuiliū se negotiorum intrudere, & quam in partem accedat, momentum facere. Quam opinionem, ad nouā huius contra se phalangis, quasi hebetanda arma, seuit Sathan, aluit quorundam ex aulicis iniquus dolor, suspicans in deterius arripuit vulgus, & confirmauit. Cùm tamen seuerè proprijs legibus sancitum sit, ne tale quicquam instituti huius sectatores atrectent: & illud præterea additum, vt si qua dissidia christianos inter Principes, ac Dominos existant, sese in medio sustentantes, partes, quamuis inter se contrarias vniuersali quodam amore in Domino complectantur. Quod cùm hoc, si vnquam, tempore, tanta in causā Prapostis excubantibus, accuratissimè seruetur; tamen Philippi Aulam, totamque Castellam vehemens rumor peruasit, rationibus Catholici Regis Lusitanos Patres aduersari. Eodemque tempore ita Conimbricæ contraria temere enata suspicio increbuit; vt cum armis populus ad Collegium retenderit, cunctaque curiosè latibula explorarit, num arma, armatique pro Philippo delitescerent in insidijs. Ita populis, quod singulis hominibus, euenit, vt pro diuersitate studiorum in suspensiones rapiantur diuersas: adeoque arduum negotium est inter sese aduersis satisfacere: cùm præsertim, quo facere vulgus nequit, vt studio factionum suos animos prorsus liberet; idem nec posse alios credat. Ceterùm Euerardus cùm rei grauitas intentionem postularer curam; Patrem Sebastianum Moralem coram mandatis instructum Roma transmittit in Hispaniam, qui ex itinere, purgata apud Regem Catholicum Societate, in Lusitaniam pergeret, Prouinciæque administrationem recens, vegetusque susciperet, Emmanueli Rodericio post sexennium quiete concessa. Ita Deo benè iuuante factum est, vt apud Principes, rerumque peritos Societatis fama æquabilis, & illibata constiterit. Profuit Conimbricæ ipsa Collegij inspectio. Nam cùm passim vel cilicinas, vel comparatas ad publicam verberationem vestes, vel flagella pendentia cernerent; & vno in Sacello cunctos Tyrones genu flexo, qui ad matutinum examen fortè secesserant: in altero inter multas ardentis faces eleganti ornatu sacrosanctum Christi Corpus propositum, & multos orantes inuenissent (cùm per eos dies ferè vbique Societas ad propitiandum Numen, præter corporis acres afflictationes, perpetuam, succedentibus sibi alijs atque

244

Eius corporis translatio.

245

Franciscus Saldedus eius vitam descripsit.

246

Iosephi Ayalæ moris, & laudes.

247

Lusitania fame, peste, ac bello premitur.

248

In Aula catholici Regis Patres Lusitani aduersari Regis habentur.

249

Conimbricæ à Lusitanis puniuntur stare pro Rege.

250

Sebastianus Morales Societatem apud Regem purgat.

251

A scrutatoribus Collegij Conimbricensis spiritualia arma pro temporalibus inuenta.

252
PP. inferunt
peste infectis.

253
Antonij Men-
des mors.

254
Eboræ peste
contacti.

255
Michaelis Va-
sæi mors.

256
Item Melchior
tis Oliuæ.

257
Item Ludouici
Henricij.

258
Item Alexandri
Villaregij.

alijs per vices haberet precationem dies, ac noctes) His, & id genus inuentis armis, non sine pudore abfœssere: cognito quod intra ea tecta genus militiæ tractaretur. Accessit non ad abitergendas modò suspiciones aduersas; sed ad planè redintegrandam Lusitanæ gentis erga Societatem beneuolentiam, perspecta in leuando pestilentia malo constantia. In Viculo prope Conimbricam, (Cellas vocant) quem sæua lues primum corripuit, Sacerdos cum socio ita trimestri spatio miseris opem tulere: humana quoque præsidia è Ciuium pietate Conimbricensium, sed maximè ab Collegio suppeditantes; vt ea vox Oppidanorum esset, officia quam multa, quæ illi præstabant, nonnisi sanctos homines, aut Angelos præstare posse. Re igitur benè gesta, cum in Sancti Sebastiani nomine etiam ædem sacram incolæ extruxissent; domum incolumes reuenterunt. Sed noua subinde violentius coorta flamma Conimbricam ipsam inuasit. Continuo duo Sacerdotes in excitatam ad id extra mœnia domum salutis mittuntur: quorum vterque calamitatis particeps factus. Sed Pater Antonius Mendes Cælo maturus diuino iudicio habitus, cum iam annum vndeuigesimum in virtutis schola vixisset. Inita dein ratio est, vt mutatis subinde operarijs, par auxilium ægrotis, minore inferuentium periculo præberetur: secreto extra Urbem loco, in quem fessi sese reciperent. Sæuius Eboræ in gloriosos operarios, ac vite pro salute Ciuium prodigos pestilens flamma exarsit. Martinum Aluari primum magna expectationis, magni in virtute profectus adolescentem, septimo religiosi famulatus anno extinxit: tum Sacerdotes duos Franciscum, & Gasparem Rodericos insignes operarios: illum octodecim, hunc anno amplius in Vineâ Domini excolenda exercitum. His extra Urbem sublatis, è selectis ad Vrbanorum auxilium vnus desideratus Laurentius Freitas, qui egregijs ingenij dotibus, multarumque rerum scientia clarus, virtute verò planè absoluta annorum viginti trium, quos Christo Domino militauit, annos septem latinæ literas, octo Philosophiam docuerat. Iamque Ecclesiasticis munere, simul & conscientia questionum interpretis magna cum laude, & fructu fungebatur. Is salute sua pro communi neglecta, omnes ferè Reipublicæ partes à suis desertas Moderatoribus vnus obibat: idem corrogabat distribuenda in pauperes: idem diuidebat: idem infantibus, puerisque vrbs sedulo prospiciebat: idem opera, alloquio præstò omnibus erat: vnde factum est, vt eius funus luctu prope publico Ciuitas decorarit. Olyssipone dum cæpti superiore anno labores continuantur; Michael Vasæus vndevigesimo religiosæ vitæ anno obedientia vir, contemptusque sui laude spectandus, reddita auctori in eo sancto opere vita breui, æternam recepit: cui non multò post, qui in laboribus fuerat socius, mercedis quoque consors accessit Melchior Oliuæia ætate iam grandi, cuius partem maximam sub Iesu Christi iugo traduxerat, haud ille quidem leuiter, cum animum ad ineunda ob Dei gloriam grauissima quæque pericula promptum in primis, & magnum fortitudo positam; quæ superiore anno de eius expeditione Africana, & captiuitate narrata sunt, restantur. Et tamen quem non tot ærumnæ consumpserant, dum ad Sancti Felicis sedem respirandi causa mittitur, populare grauedinis malum extinxit. Memorandus quoque est Patris Ludouici Henricij in Olyssiponenfi Collegio excessus. Hic ob indolem virtutis præstantem, miramque suauitatem acceptus omnibus, nec modò virtutum, sed etiam natalium splendore illustris, laudatissimè annis ferè viginti in perfectionis stadio decursis, in morbidorum animis, corporibusque curandis semestri nauata opera, non alio viens antidoto, quàm aspersione lustralis aquæ, quam secum quoquò pergeret in ampulla gestabat; tandem contagione infectus, cum vesperi, quòd nullum in proximo instare videretur periculum, sine custode relictus esset; postridie mane mortuus inuentus est, Crucifixum, quem è vicino acceperat, complexum tenens. Adnumerandus est multis nominibus ijs, qui animam suam amicorum, idest hominum causa, quos Christiani omnes, Christo Domino interprete, proximos habent, posuers, Alexander Villaregij, qui in Africam, vnde redemptus ipse reme-

rat; alio Regis iussu redempturus. Cum pecunia magna reuersus, fideliter suo perfundus munere, dum Septa pestilentia laborantibus animosè operam nauat; eadem contagione perens ita decessit, è vita; vt sui magnum desiderium cunctis reliquerit; ijs præsertim, qui eum in Sebastiani Regis exercitu viderant, prælata Christi Domini in Cruce fixi effigie, militum animos erigentem, plumbeis interdum glandibus, vt ipsi confirmabant, nullo damno ictum; quique præclara eius erga captiuos omnes merita recordabantur; vt prædicarent Dei ipsi beneuolentis consilio factum, vt ad lenandas captiuorum calamitates ille pariter caperetur. Is est, qui primus è Iaponia Romam venit, ad maxima omnino gerenda idoneus, si modum feruori interdum adhibuisset; tamen dignus à Deo existimatus, qui in Europa, Asia, Africa ob diuina gloria laudem multa patrosit, & faceret. Claudatur fenestra narratio Cardinalis, ac Regis optimi officiosa memoria; qui cum Societatem vnice adamasset semper, studium erga eam suam testatum posteris voluit; non modò Eboresi Collegio, & Academia condita olim, fundatisque nuper Olyssipponensi, ac Bracharensi Collegijs; sed etiam hac testantem commendatione perhonorifica. Præterea, inquit, obnixè contendo, atque efflagito, quod mihi tum ab eo in primis præstari cupio, quem unquam mihi tandem successorem iura decreuerint; tum ab ijs omnibus, qui vllò vnquam tempore legitime succedent, vt & ceteris semper Religiosorum hominum Ordinibus præsidio sint, & Hieronymianæ, Franciscanæque, ac Dominicanæ familijs præsertim faueant. Religionem verò Societatis IESV, eiusque Collegia, atque Academias tueantur, & foveant; quippe in quibus tanta multa sunt, quæ ad honorem Dei redundant; tamque multi instituuntur, & educantur; quorum vbiq; officia vsui sint futura; quique tanto cum fructu operam suam collocare possunt in ijs gentibus ad fidem Christi perducendis, quarum ad hoc maximè Regnum spectat, saluti consilere. Quibus verbis illud quoque, quòd sæpè commemorabat, demonstrat; quanti existimaret momenti idoneum numerum Sacerdotum institui, qui non è Lusitania solum incultioribus Terris; sed etiam ex Infidelium Regnis ignorationem pietatis expellerent; quæ illi causa vnica erat Societatis Collegia instituendi. Extremum vitæ diem, cui voluit assidue Patrem Leonem Henricium interesse, piè, vt omnem vitam traduxerat, obiit Almerin pridie Kalendas Februarij; quo die annum ætatis sexagesimum octauum complebat. Iusta illi funebria Societas tum alibi, tum præsertim Eboræ sic peregit; vt hominum expectationi suspicantium nullam tantæ viri benignitati parem gratæ memoriæ significationem inueniri posse abundè sit satisfactum. Hic sibi matrem ipse tumulum extruxerat; sed quoniam regnarat; vetusto more in Regum Bethlemici Templi, quod Olyssipone erat, inferendus fuit sepulchrum; quo vbi tertio post anno translatus est, non sine admiratione incorruptum corpus, & nil graue olens inuentum narratur.

Hoc anno, pace cum Idalcane redintegrata, ceperunt Salfetana Ecclesia respirare; & Patres ad earum procuracionem regressi. In Vrbe Goa emptis edibus in vsu valetudinario Collegij, constitutisque aliquot ibi Patribus, qui in eadè Sanctæ Mariæ Rosarij propinqua dabant operam proximis, initium quoddam Professorum Domus est factum. In his ædibus sub cura Sociorum ipse quoque grauer agrotans Prorex voluit curari; facile non ad corpus modò recreandum; sed & ad animi augendas vires idonea adiumenta excipiens. Inchoata Ciuali quoque est domus; cum Ferdinandus Castrius eius Urbis Præfectus in Eboresi Academia à puero educatus Sacerdotum par secum duxisset, ac duos Fratres, quos Ciulam excepere propensissima voluntate; voluitque Præfectus Templi ædificationem inchoari, cui ab Sanctorum Apostolorum Principibus Petro, & Paulo nomen attributum. Puerorum quoque cæpta Classis ad trecentorum frequentiam.

In magna erat omnium expectatione suscepta anni superioris exitu ad Mogores expeditio. Echebar Rex aduentu Patrum valde lætatus, cum statim ad se

259

Henrici Cardinalis, ac Regis in Societatem beneficia.

260

Piacius mors.

261

Funus à Societate ei splendide peractum.

262

Eius corpus post triennium incorruptum repperit.

263

Salfetnarum Ecclesiarum quies.

264

Goæ Professora Domus inita.

265

Ciuali etiam aliter, & puero rum Classis.

266

Expeditio ad Mogores.

- 267
Missam à Regi-
pecuniam re-
mittunt Patres.
- 268
Regis Mogoris
quantitates.
- 269
PP. Sacellum
ingrediuntur.
Deumque multi-
modè adorant.
- 270
Cum filijs, alijs-
que nudis pedi-
bus ad B. V.
accedit imagi-
nem.
- 271
Corona deposti-
ta sacra scripta
capiti suo impo-
nit.
- 272
PP. Mahome-
tanis cum Sa-
cerdotibus dis-
putant.
- 273
Mahometem
non potuisse
esse prophetam
conuincunt.
- 274
Euangelium ve-
teri correspon-
dere testamen-
to, Alcoranum
dissentire osten-
dunt.
- 275
Fidei dogmata
explanant.
- 276
Rex in Alcora-
no uitate inci-
pit.
- 277
Mulassi mira-
cula exposcunt.
- 278
PP. Deum non
tentandum re-
spondent.
- uoluisse deduci, & multis allocutus esset insigni benignitate, iussit hospitaliter accipi, missa ingenti pecuniâ vi, qua vterentur: sed illi vniuersam remissere, ex-
plicata religiosâ paupertatis professione, paruo, ac solum necessarijs vitæ con-
renta: quam Rex abstinentiam plurimum commendauit, haud talem vſitaram
dicens Sacerdotibus suis: deditque negotium eos alendi Dominico Patrio, qui
Regius erat interpret, & Goam cum Legato Ebadola, vti dictum est, venerat.
Inuenere Regem ætate fermè quadragenarium, oris colore non abſimili Euro-
pæo, ingenij sagacis, ac magni: Christianis ita fauentem; vt etiam quosdam
desertores impios ad regressum pecuniâ, & beneficijs incitarit. Sacellum, quod
Patres statim exornarunt, iuuuens, primum Mahometanorum more stans, cer-
uice, humerisque profundè inclinatus: deinde more Christianorum flexo genu:
tum ritu Ethnico totus hūmi prostratus adorauit, dicens: Dignum esse Deum,
qui omnium gentium ritibus adoraretur: sententia non improbabili, si ex vera
prodiret sapientia. Deinde cum rursus tribus filijs, & aliquot intimis comitantibus
Sacellum reuiseret, spectaturus effigiem Beatæ Virginis, quam in Indiam
Roma à Patre Martino Syluio, delatam Goa Pater Prouincialis in hanc expedi-
tionem ob picturæ maiestatem miserat, calcæis positus, nudo pede intrauit, &
idem facere comites iussit. Attulerant præterea Patres, quod ipsemet sacros
libros postulauerat, regia quatuor linguarum Biblia septem tomis compacta,
opere eleganti, & magnifico Regi donanda. Quæ vbi primùm obtulere, Rex
singulas assumens partes, detracto cidari, capiti reuerenter imposuit, & oscula-
tus est, nominatim quod esset Euangelium percunctatus: tum suum in conclu-
ue magna omnes cura recondidit. Instituit subinde disputationem, præcipuis
Mahometanorum Sacerdotibus conuocatis, quos Mulassos appellant: qui tercio
congressu ita reuicti sunt, vt non alij modò intelligerent; sed ipsi quoque pro-
fiterentur, nihil restare, quod contra afferrent, interque se maximè dissentirent.
Duobus eos capitibus Rodolphus premebat grauissimè. Nam si Mahometes
propheta verus est, inquit, vestrum est id confirmare idoneis testimonijs. Non
enim cuiuscunque quiduis de se affirmanti credendum est. Idonea porrò testi-
monia Prophetæ sunt, quibus nos quicquid de Christo docemus ostendimus.
Imò ipse vester Alcoranus multa loquitur de Christo perhonorificè. At vos
quæ habetis diuina oracula Mahometem canentia? Quin ipsemet, quamuis
fraudulentus, minimè potuit negare se peccatorem, atque Ethnicum fuisse, cum
caruisse peccato Christum, & natum ex Virgine fateretur: vnde intoleranda
eius manifesta sit arrogantia, talia cum profiteatur, tamen se maiorem Christo
Prophetam affirmare non dubitantis. Ad hæc nostrum Euangelium reliquis sa-
crarum literarum libris vsquequaque congruit: Alcoranus repugnat, planèque
aduersatur vniuersæ diuinæ scripturæ. At veritas vna est: vt Deus est vnus.
Disputata quoque multa de mortuorum anastasi, de supremo iudicio, quamque
ob causam Deus patiatur fieri peccata, quæ in eius redundant iniuriam. Pla-
nèque de omnibus satisfactum. Patrum responsa eò Mulassos acerbis vulne-
rabant; quod cum Psalterium, & Pentateuchum reciperent; reliquos veteris
Testamenti libros prohibebantur legere. Quare & Rex, vt qui Alcorani in-
eptias fastidiebat, id sæpè Mulassis ad inurendum dolorem obiectabat: vt de-
mum nodum, quem nequibant soluere, incidere animum induxerint, abro-
gando libris diuinis auctoritatem. Sed adhuc ab suomet Alcorano laqueis inex-
plicabilibus inuoluebantur: nam cum lex ab eo christiana laudetur, necesse
est veram esse. At si vera est; verè ergo edocet vnam esse Ecclesiam:
neque extra eam vllibi salutem: atque adeo neque in Alcorano. Tum
Mulassi ad poscenda versè miracula. Fuitque eorum vnus de grege, qui
ignem se cum Alcorano ingressurum, idem si vnus Patrum cum Euangelio fa-
ctitaret, profiteretur. Quod Rex vehementer probabat, tum propter curio-
sitate, tum quia dicebat Mulassum illum hominem esse sceleratum, & planè
supremo dignum supplicio, cupereque, vt eo pacto meritò daret penas: sed
Patres ab eo consilio deterruere; non tentandum Deum, nec quaerenda mi-
racula.

racula, ubi aliæ essent ordinariæ viæ veritatis noscendæ. Se quidem minimè ignes formidare: idque ut cognosceret, iuberet protinus rogam incendi, & in eum pro Christi lege conijceret. Quibus verbis, quanquam non facilè, tamen ad vltimum acquieuit: qui illud ex Euangelij lectione fatebatur intelligere se Christi miracula maiora esse, quàm ut humana possent virtute perpetrari. Verùm non posse intelligere, quemadmodum filium Deus haberet. Id si explicaretur, se, quamuis vniuersum Regnum amittendum esset, si aliter nequiret, Goam iturum, ut ibi Christianus vineret. Vtque nulla homini superesset excusatio, id quærenti aliquando Regi, vnus Mulassorum, quem Patres antea edocuerant rem omnem, itemque alter causam sacræ Dòmini Passionis exposuit. Itaque Rex liberalior erat verborum, quàm rerum. Ac primùm cum metiri suo res vellet ingenio, eoque diligentius oporteret eum doceri; nunquam inducebat animum serio aures præbere Christianæ doctrinæ: rarè audiens, & breuiter, & aliud agens: quod quidam dissimulandi studio factitate eum interpretabantur. Ab infinitis voluptatibus, & ampliùs centum concubinarum consuetudine tenebatur implicatus: totus in ludicra opera, & spectacula, quibus Elefantos, Tauros feroces, aliasque belluas committebat, intentus: vnde fiebat, ut statim atque Sanctus Spiritus bonam cogitationem eius menti inijceret, diuinum semen vel infernæ volucres rapèrent, vel exortæ spinæ obruerent. Fecit tamen potestatem, qui vellent feri Christiani, ut impunè liceret: cum diceret, cum in suo Regno pateretur versari Ethnicos, iniuriâ exclusum iri Christianos: quanquam rogatus, ut eam voluntatem literis testaretur; pèrtinaciter abnuit, suam satis esse vocem affirmans. Dedit vnum è liberis Lusitanicè edocendum, quem Patrum volebat etiam cura institui. Patres precibus, & sacrificijs propitiando Deo in primis occupati: ac Pater Monserratus diuturno morbo exercitus: Rodolphus in linguam Persicam addiscendam sic incubuit, ut paucis post mensibus Regem sine interprete alloqueretur. Ut simul aliquod daret christianæ pietatis documentum, & materiam ipsi exercendæ caritatis haberent, & consuetudinis inuendæ cum indigenis, statuerunt Nofocomium instituere: & Rex consilio probato ad impensam suppeditatum sese recepit. Inter prauas Ethnicorum memorata antiquius etiam num vigebat consuetudo, ut in mariti rogam vxores sese conijcerent. Inuitauit ad id spectaculum Rex aliquando Patres, multùm commendans constantiam, fidemque feminarum: at Rodolphus, quanquam modestè, tamen liberè montit, videri non esse illam virtutem: quin vlrò sibi mortem consciscere naturæ vetitum sempiterna lege: quin & ipsum peccare Regem, si talia probaret. Libera hæc vox totum emanauit in populùm, atque alios quidem admiratio cepit fiducia: Sacerdotis Christiani, qui ausus esset Regem ita affari. Ethnici autem conquirere, quod ipsorum leges, & pulcherrimos mores euersum iret. Quas res ad Patrem Euerardum scribens, clausulam hanc addit. In hac extrema epistola communicabo cum Vestra Paternitate lætitiã, qua perfruo in his oris: maxima ea est quod proximus obeundæ in odium fidei gloriose morti sum: quia confessi sumus, & non negauimus Christum Dei filium esse: quorum posterius audire hæc Natio nequit, & aures statim obstruit. Prius quicumque dixerit; iam sine vilo iudicio reus est mortis. Nosque coram Rege, & vniuersa eius Aula diximus Mahometem Antichristum esse. Itaque ad supplicium sumendum nulla mora est nisi vita Regis. Accedit, quod Ethnici quoque odere nos, quia publicè reprehendimus consuetudinem, quæ hic inoleuit, ut vxores superstites in rogam mariti se comburendas coniciant: ac Regem monuimus peccare eum si talia velit.

Ita incertis rebus Mogoriæ Missionis, quod tantùm optabat Rodolphus, ut sanguinem pro Christo funderet, videntur assequuti Patres Georgius Ferdinandus, & Gomes Amaralius. Hos, ut superiore annali retuli, Pater Bernardinus Ferrarius ad Moluchas ducebat in supplementum: sed cum negotiationis Molucensis Mioparo, in quo ibant, data ab Iais fide, in eorum portum comœatum paraturus iutrasset; Barbari, apud quod fides, ac perfidia tantidem sunt, impetu facto multos occidere, atque in iis Patres, quos dixi, dum audiendis vectorum confessionibus occupantur.

279

Dubio, quod Regi occurrit factis sic.

280

Non tamen conuenitur Rex.

281

Alios fidem amplecti conuenit.

282

Filiu Lustranice edocendum tradit.

283

PP. Nofocomium instituunt.

284

Immanis consuetudo feminarum coniciendi se in rogos virorum.

285

Rodolphus ad monet Regem id non licere.

286

Rodolphus literæ ad Euerardum.

287

In Moluchis Georgius Ferdinandus, & Gomes Amaralius sanguinem pro Christo fundunt.